

2707

ΔΗΜ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Φ.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
Γ
ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΣ

ΜΕΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ, ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ, ΣΧΟΛΙΩΝ, ΚΑΠ.

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ : ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 5

1922

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
Ο
Γ' ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΣ

ΜΕΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ, ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ, ΣΧΟΛΙΩΝ, ΝΟΗΜΑΤΟΣ ΚΑΠ.

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1922

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ Α΄ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ὡς καὶ ἐν τῷ Α΄ καὶ Β΄ Φιλιππικῷ οὕτω καὶ ἐνταῦθα καὶ τὸ κείμενον ἀπεκαθήραμεν ἀπὸ παντὸς σκοτεινοῦ καὶ ἀμφιβόλου χωρίου προκρίναντες τὰς ἀπλουστεράς γραφάς, καὶ τὴν ἐρμηγνευτικὴν ἐργασίαν μεθοδικῶς ἐταξινομήσαμεν κατὰ τὰς ἀξιώσεις τῆς Διδακτικῆς.

Διὰ τῆς συντόμου καὶ μεθοδικῆς ταύτης ἐργασίας παρέχομεν τοῖς μαθηταῖς βοήθημα ὑπὸ πᾶσαν ἐποπιν χρήσιμον καὶ ὠφελιμώτατον.

Ἐν Ἀθήναις κατ' Αὐγουστον 1917.

Ὁ γράψας

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ Γ΄.

1. Πολλῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων γιγνομένων ὀλίγου δεῖν καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν περὶ ὧν Φίλιππος, ἀφ' οὗ τὴν εἰρήνην ἐποιήσατο, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖ, καὶ πάντων οἶδ' ὅτι φησάντων γ' ἄν, εἰ καὶ μὴ ποιούσι τοῦτο, καὶ λέγειν δεῖν καὶ πράττειν ὅπως ἐκεῖνος παύσεται τῆς ὕβρεως καὶ δίκην δώσει, εἰς τοῦθ' ὑπηγμένα πάντα τὰ πράγματα καὶ προειμένα ὀρθῶ, ὥστε δέδοικα μὴ βλάσφημον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δ' ἦ· εἰ καὶ λέγειν ἅπαντες ἐβούλονθ' οἱ παριόντες καὶ χειροτονεῖν ὑμεῖς ἐξ ὧν ὡς φανλότατ' ἔμελλε τὰ πράγμαθ' ἕξειν, οὐκ ἂν ἠγοῦμαι δύνασθαι χεῖρον ἢ νῦν διατεθῆναι.

2. Πολλὰ μὲν οὖν ἴσως ἐστὶν αἷτια τούτων, καὶ οὐ παρ' ἐν οὐδὲ δύο εἰς τοῦτο τὰ πράγματ' ἀφίκται, μάλιστα δ', ἄνπερ ἐξετάζητ' ὀρθῶς, εὐρήσετε διὰ τοὺς χαρίζεσθαι μᾶλλον ἢ τὰ βέλτιστα λέγειν προαιρουμένους· ὧν τινὲς μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν οἷς εὐδοκιμοῦσιν αὐτοὶ καὶ δύνανται, ταῦτα φυλάττοντες οὐδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων πρόνοιαν ἔχουσιν, οὐκοῦν, οὐδ' ὑμᾶς οἴονται δεῖν ἔχειν, ἕτεροι δὲ τοὺς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ὄντας αἰτιώμενοι καὶ διαβάλλοντες οὐδὲν ἄλλο ποιούσιν ἢ ὅπως ἢ μὲν πόλις παρ' αὐτῆς δίκην λήψεται καὶ

περὶ τοῦτ' ἔσται, Φιλίππῳ δ' ἐξέσται καὶ λέγειν καὶ πράττειν ὅ,τι βούλεται. Αἱ δὲ τοιαῦται πολιτεῖαι συνήθεις μὲν εἰσιν ὑμῖν, αἷτιαι δὲ τῶν κακῶν.

3. Ἀξιῶ δ', ὅ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἂν τι τῶν ἀληθῶν μετὰ παρρησίας λέγω, μηδεμίαν μοι διὰ τοῦτο παρ' ὑμῶν ὀργὴν γενέσθαι. Σκοπεῖτε γὰρ ὡδί· ὑμεῖς τὴν παρρησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν οἴεσθε δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῖς μεταδεδώκατε, καὶ πολλοὺς ἂν τις οἰκέτας ἴδοι παρ' ὑμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὅ,τι βούλονται λέγοντας ἢ πολίτας ἐν ἐνίαις τῶν ἄλλων πόλεω, ἐκ δὲ τοῦ συμβουλεύειν παντάπασιν ἐξεληλάκατε.

4. Εἴθ' ὑμῖν συμβέβηκεν ἐκ τούτου ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούουσιν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις περὶ τῶν ἐσχάτων ἡδη κινδυνεύειν. Εἰ μὲν οὖν καὶ νῦν οὕτω διάκεισθε, οὐκ ἔχω τί λέγω, εἰ δ' ἂν συμφέροι χωρὶς κολακείας ἐθελήσεται ἀκούειν, ἔτοιμος λέγειν· καὶ γὰρ εἰ πάνυ φαύλως τὰ πράγματ' ἔχει καὶ πολλὰ προεῖται, ὅμως ἔστιν, ἐὰν ὑμεῖς τὰ δέοντα ποιεῖν βούλησθ', ἔτι πάντα ταῦτα ἐπανόρθώσασθαι.

5. Καὶ παράδοξον μὲν ἴσως ἐστὶν ὁ μέλλω λέγειν, ἀληθὲς δέ· τὸ χεῖριστον ἐν τοῖς παρεληλυθόσι, τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλυστον ὑπάρχει. Τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; ὅτι οὔτε μικρὸν οὔτε μέγ' οὐδὲν τῶν δεόντων ποιούντων ὑμῶν κακῶς τὰ πράγματ' ἔχει, ἐπεὶ τοι, εἰ πάνθ' ἂν προσῆκε πραιτόντων οὕτω διέκειτο, οὐδ' ἂν ἐλπίς ἦν αὐτὰ γενέσθαι βελτίω. Νῦν δὲ τῆς ὀρθυμίας τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἀμελείας κεκράτηκε Φίλιππος, τῆς πόλεως δ' οὐ κεκράτηκεν· οὐδ' ἤττησθ' ὑμεῖς, ἀλλ' οὐδὲ κεκίνησθε.

6. Εἰ μὲν οὖν ἅπαντες ὁμολογοῦμεν Φίλιππον τῇ πόλει πολεμεῖν καὶ τὴν εἰρήνην παραβαίνειν, οὐδὲν ἄλλ' ἔδει τὸν παριόντα λέγειν καὶ συμβουλεύειν ἢ ὅπως ἀσφαλέστατα καὶ

ῥᾶσι' αὐτὸν ἀμυνόμεθα· ἐπειδὴ δ' οὕτως ἀτόπως ἔνιοι διάκεινται, ὥστε, πόλεις καταλαμβάνοντος ἐκείνου καὶ πολλὰ τῶν ὑμετέρων ἔχοντος καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀδικοῦντος, ἀνέχεσθαι τινων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόντων πολλάκις ὡς ἡμῶν τινές εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸν πόλεμον, ἀνάγκη φυλάττεσθαι καὶ διορθοῦσθαι περὶ τούτου· ἔστι γὰρ δέος μήποθ' ὡς ἀμυνόμεθα γράψας τις καὶ συμβουλευσας εἰς τὴν αἰτίαν ἐμπέσῃ τοῦ πεποιηθέναι τὸν πόλεμον.

7. Ἐγὼ δὴ τοῦτο πρῶτον ἀπάντων λέγω καὶ διορίζομαι· εἰ ἐφ' ἡμῖν ἔστι τὸ βουλευέσθαι περὶ τοῦ πότερον εἰρήνην ἄγειν ἢ πολεμεῖν δεῖ, φήμ' ἔγωγ' εἰρήνην ἄγειν ἡμᾶς δεῖν, καὶ τὸν ταῦτα λέγοντα γράφειν καὶ πράττειν καὶ μὴ φενακίζειν ἀξιῶ.

8. Εἰ δ' ἕτερος, τὰ ὅπλ' ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ δύναμιν πολλὴν περὶ αὐτόν, τοῦνομα μὲν τὸ τῆς εἰρήνης ὑμῖν προβάλλει, τοῖς δ' ἔργοις αὐτὸς τοῖς τοῦ πολέμου χρῆται, τί λοιπὸν ἄλλο πλὴν ἀμύνεσθαι; φάσκειν δ' εἰρήνην ἄγειν εἰ βούλεσθε, ὡσπερ ἐκείνος, οὐ διαφέρομαι.

9. Εἰ δέ τις ταύτην εἰρήνην ὑπολαμβάνει, ἐξ ἧς ἐκεῖνος πάντα τᾶλλα λαβὼν ἐφ' ἡμᾶς ἤξει, πρῶτον μὲν μαίνεται, ἔπειτ' ἐκείνω παρ' ὑμῶν, οὐχ ὑμῖν παρ' ἐκείνου τὴν εἰρήνην λέγει· τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ τῶν ἀναλισκομένων χρημάτων πάντων Φίλιππος ὠνεῖται, αὐτὸς μὲν πολεμεῖν ὑμῖν, ὑφ' ὑμῶν δὲ μὴ πολεμεῖσθαι.

10. Καὶ μὴν εἰ μέχρι τούτου περιμενοῦμεν, ἕως ἂν ἡμῖν ὁμολογήσῃ πολεμεῖν, πάντων ἑσμέν εὐηθέστατοι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὐτὴν βαδίξῃ καὶ τὸν Πειραιᾶ, τοῦτ' ἔρεϊ, εἶπερ οἷς πρὸς τοὺς ἄλλους πεποίηκε δεῖ τεκμαίρεσθαι.

11. Τοῦτο μὲν γὰρ Ὀλυνθίοις, τετραράκοντ' ἀπέχων τῆς πόλεως στάδια, εἶπεν ὅτι δεῖ δυοῖν θᾶτερον, ἢ ἐκείνους ἐν Ὀλύνθῳ μὴ οἰκεῖν ἢ αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ, πάντα τὸν ἄλλον χρόνον, εἴ τις αὐτὸν αἰτιάσαιτό τι τοιοῦτον, ἀγανακτῶν καὶ

πρέσβεις πέμπων τοὺς ἀπολογησομένους· τοῦτο δ' εἰς Φωκίας ὡς πρὸς συμμάχους ἐπορεύετο, καὶ πρέσβεις Φωκίων ἦσαν οἱ παρηκολούθουν αὐτῷ πορευομένῳ, καὶ παρ' ἡμῖν ἤριζον οἱ πολλοὶ Θηβαίους οὐ λυσιτελήσειν τὴν ἐκείνου πάροδον.

12. Καὶ μὴν καὶ Φερὰς πρόφην ὡς φίλος καὶ σύμμαχος εἰς Θετταλίαν ἐλθὼν ἔχει καταλαβὼν, καὶ τὰ τελευταῖα τοῖς τλαιπώροις Ὀρειταῖς τουτοῖσι ἐπισκεψομένους ἔφη τοὺς στρατιώτας πεπομφέναι κατ' εὐνοίαν· πυνθάνεσθαι γὰρ αὐτοὺς ὡς νοσοῦσι καὶ στασιάζουσιν, συμμάχων δ' εἶναι καὶ φίλων ἀληθινῶν ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς παρεῖναι.

13. Εἴτ' οἶεσθ' αὐτόν, οἱ ἐποίησαν μὲν οὐδὲν ἂν κακόν, μὴ παθεῖν δ' ἐφυλάξαντ' ἂν ἴσως, τούτους μὲν ἑξαπατᾶν αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἢ προλέγοντα βιάζεσθαι, ὑμῖν δ' ἐκ προορρήσεως πολεμήσειν, καὶ ταῦθ' ἕως ἂν ἐκόντες ἑξαπατᾶσθε ; Οὐκ ἔστι ταῦτα.

14. Καὶ γὰρ ἂν ἀβελτερώτατος εἴη πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῶν ἀδικουμένων ὑμῶν μηδὲν ἐγκαλούντων αὐτῷ, ἀλλ' ὑμῶν αὐτῶν τινὰς αἰτιωμένων, ἐκεῖνος ἐκλύσας τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν ὑμῶν καὶ φιλονικίαν ἐφ' αὐτόν προείποι τρέπεσθαι, καὶ τῶν παρ' ἑαυτοῦ μισθοφοροῦντων τοὺς λόγους ἀφέλοιτο, οἷς ἀναβάλλουσιν ὑμᾶς, λέγοντες ὡς ἐκεῖνός γ' οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει.

15. Ἄλλ' ἔστιν, ὃ πρὸς τοῦ Διός, ὅστις εὖ φρονῶν ἐκ τῶν ὀνομάτων μᾶλλον ἢ τῶν πραγμάτων τὸν ἄγοντ' εἰρήνην ἢ πολεμοῦνθ' ἑαυτῷ σκέψαιτ' ἂν ; Οὐδεὶς δῆπου. Ὁ τοίνυν Φίλιππος ἐξ ἀρχῆς, ἄρτι τῆς εἰρήνης γεγонуίας, οὐπω Διοπίθους στρατηγοῦντος, οὐδὲ τῶν ὄντων ἐν Χερρονήσῳ νῦν ἀπεσταλμένων, Σέρριον καὶ Δορίσκον ἐλάμβανε καὶ τοὺς ἐκ Σερρείου τείχους καὶ Ἰεροῦ ὄρους στρατιώτας ἐξέβαλλεν, οὓς ὁ ὑμέτερος στρατηγὸς ἐγκατέστησεν. Καίτοι ταῦτα πράτων τί ἐποίει ; εἰρήνην μὲν γὰρ ὤμωμόκει.

16. Καὶ μηδαὶς εἶπη, τί δὲ ταῦτ' ἐστίν ; ἢ τί τούτων μέλει τῇ πόλει ; εἰ μὲν γὰρ μικρὰ ταῦτα, ἢ μηδὲν ὑμῖν αὐτῶν ἔμελεν, ἄλλος ἂν εἶη λόγος οὗτος· τὸ δ' εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον ἂν τ' ἐπὶ μικροῦ τις ἂν τ' ἐπὶ μέζονος παραβαίνοι, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. Φέρε δὴ νῦν, ἡνίκ' εἰς Χερρόνησον, ἦν βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ὑμετέραν ἐγνώκασιν εἶναι, ξένους εἰσπέμπει καὶ βοηθεῖν ὁμολογεῖ καὶ ἐπιστέλλει ταῦτα, τί ποιεῖ ;

17. Φησὶ μὲν γὰρ οὐ πολεμεῖν, ἐγὼ δὲ τοσοῦτου δέω ταῦτα ποιοῦντ' ἐκεῖνον ἄγειν ὁμολογεῖν τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην, ὥστε καὶ Μεγάρων ἀπτόμενον καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζοντα καὶ νῦν ἐπὶ Θράκην παριόντα καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ σκευωρούμενον καὶ πάνθ', ὅσα πράττει μετὰ τῆς δυνάμεως, ποιοῦντα, λύειν φημί τὴν εἰρήνην καὶ πολεμεῖν ὑμῖν, εἰ μὴ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάντας εἰρήνην ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσαγάγωσιν. Ἄλλ' οὐ φήσετε· ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθεῖην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν μήπω βάλλη μηδὲ τοξεύῃ.

18. Τίσιν οὖν ὑμεῖς κινδυνεύσαίτ' ἂν, εἴ τι γένοιτο ; τῷ τὸν Ἑλλησποντον ἀλλοτριωθῆναι, τῷ Μεγάρων καὶ τῆς Εὐβοίας τὸν πολεμοῦνθ' ὑμῖν γενέσθαι κύριον, τῷ Πελοποννησίου τὰκείνου φρονῆσαι. Εἴτα τὸν τοῦτο τὸ μηχανήμα ἐπὶ τὴν πόλιν ἰστάντα, τοῦτον εἰρήνην ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνεῖλε Φωκέας, ἀπὸ ταύτης ἔγωγ' αὐτὸν πολεμεῖν ὀρίζομαι.

19. Ὑμᾶς δέ, ἐὰν ἀμύνησθ' ἤδη, σωφρονήσειν φημί, ἐὰν δ' ἐάσητε, οὐδὲ τοῦθ', ὅταν βούλησθε, δυνήσεσθαι ποιῆσαι. Καὶ τοσοῦτόν γ' ἀφέστηκα τῶν ἄλλων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν συμβουλευόντων, ὥστε οὐδὲ δοκεῖ μοι περὶ Χερρόνησου νῦν σκοπεῖν οὐδὲ Βυζαντίου, ἀλλ' ἐπαμῦναι μὲν τούτοις, καὶ διατηρῆσαι μὴ τι πάθωσι, καὶ τοῖς οὖσιν ἐκεῖ νῦν στρατιώταις

πάνθ' ὅσων ἂν δέωνται ἀποστεῖλαι βουλευέσθαι μόνοι περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ καθεστῶτων.

20. Βούλομαι δ' εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐξ ὧν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων οὕτω φοβοῦμαι, ἴν', εἰ μὲν ὀρθῶς λογίζομαι, μετασχητε τῶν λογισμῶν καὶ πρόνοιάν τιν' ὑμῶν γ' αὐτῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν ἄλλων ἄρα βούλεσθε, ποιήσησθε, ἔὰν δὲ ληρεῖν καὶ τετυφῶσθαι δοκῶ, μήτε νῦν μήτ' αὖθις ὡς ὑγιαίνοντί μοι προσέχητε.

21. Ὅτι μὲν δὴ μέγας ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ τὸ κατ' ἀρχᾶς Φίλιππος ἠΰξηται, καὶ ἀπίστως καὶ στασιαστικῶς ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτι πολλῶ παραδοξότερον ἦν τοσοῦτον αὐτὸν ἐξ ἐκείνου γενέσθαι ἢ νῦν, ὅθ' οὕτω πολλὰ προεἴληφε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑφ' αὐτῷ ποιήσασθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτ' ἂν ἔχοιμι διεξελεθεῖν, παραλείψω.

22. Ἄλλ' ὁρῶ συγκεχωρηκότας ἅπαντας ἀνθρώπους, ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους, αὐτῷ, ὑπὲρ οὗ τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον πάντες οἱ πόλεμοι γεγόνουσιν οἱ Ἑλληνικοί. Τί οὖν ἐστι τοῦτο; τὸ ποιεῖν ὅ τι βούλεται, καὶ καθ' ἓν' οὕτως περικόπτειν καὶ λωποδυτεῖν τῶν Ἑλλήνων, καὶ καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις ἐπιόντα.

23. Καίτοι προστάται μὲν ὑμεῖς ἐβδομήκοντ' ἔτη καὶ τρία τῶν Ἑλλήνων ἐγένεσθε, προστάται δὲ τριάκονθ' ἐνὸς δέοντα Λακεδαιμόνιοι· ἴσχυσαν δέ τι καὶ Θηβαῖοι τουτουσί τοὺς τελευταίους χρόνους μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην. Ἄλλ' ὅμως οὐθ' ὑμῖν οὔτε Θηβαίοις οὔτε Λακεδαιμονίοις οὐδεπώποτ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συνεχωρήθη τοῦθ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ποιεῖν ὅ τι βούλοισθε, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ.

24. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ὑμῖν, μᾶλλον δὲ τοῖς τότε οὔσιν Ἀθηναίοις, ἐπειδὴ τισιν οὐ μετρίως ἐδόκουν προσφέρεισθαι, πάντες ὄντο δεῖν, καὶ οἱ μηδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντες αὐτοῖς, μετὰ τῶν ἡδίκημένων πολεμεῖν· καὶ πάλιν Λακεδαιμονίοις ἀρξασί καὶ παρελθοῦσιν εἰς τὴν αὐτὴν δυναστείαν ὑμῖν, ἐπειδὴ

πλεονάζειν ἐπεχείρουν καὶ πέρα τοῦ μετροῦ τὰ καθεστηκότ' ἐκίνουν, πάντες εἰς πόλεμον κατέστησαν, καὶ οἱ μηδὲν ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς.

25. Καὶ τί δεῖ τοὺς ἄλλους λέγειν ; ἄλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐδὲν ἂν εἰπεῖν ἔχοντες ἐξ ἀρχῆς ὅ τι ἡδικούμεθ' ὑπ' ἀλλήλων, ὅμως ὑπὲρ ὧν τοὺς ἄλλους ἀδικουμένους ἐωρῶμεν, πολεμεῖν φόμεθα δεῖν. Καίτοι πάνθ' ὅσ' ἐξημάρτηται καὶ Λακεδαιμονίοις ἐν τοῖς τριάκοντ' ἐκείνοις ἔτεσι καὶ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις ἐν τοῖς ἐβδομήκοντα ἐλάττον' ἐστίν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν Φίλιππος ἐν τρισὶ καὶ δέκ' οὐχ ὅλοις ἔτεσιν, οἷς ἐπιπολάζει, ἡδίκηκε τοὺς Ἕλληνας, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πολλοστὸν μέρος τούτων ἐκεῖνα.

26. Καὶ τοῦτ' ἐκ βραχέος λόγου ῥάδιον δεῖξαι. Ὀλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης ἐῶ, ἅς ἀπάσας οὕτως ὁμῶς ἀνήρηκεν ὥστε μηδ' εἰ πάποτ' ἐκλήθησαν προσελθόντ' εἶναι ῥάδιον εἰπεῖν· καὶ τὸ Φωκέων ἔθνος τοσοῦτον ἀνηρημένον σιωπῶ· ἀλλὰ Θετταλία πῶς ἔχει ; οὐχὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν παρήρηται καὶ τετραρχίας κατέστησεν, ἵνα μὴ μόνον κατὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔθνη δουλεύουσιν ;

27. Αἱ δ' ἐν Εὐβοίᾳ πόλεις οὐκ ἤδη τυραννοῦνται, καὶ ταῦτ' ἐν νήσῳ πλησίον Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν ; οὐ διαρρήδην εἰς τὰς ἐπιστολὰς γράφει «ἐμοὶ δ' ἐστὶν εἰρήνη πρὸς τοὺς ἀκούειν ἐμοῦ βουλομένους» ; καὶ οὐ γράφει μὲν ταῦτα, τοῖς δ' ἔργοις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἐφ' Ἑλλήσποντον οἴχεται, πρότερον ἦκεν ἐπ' Ἀμβρακίαν, Ἦλιον ἔχει τηλικαύτην πόλιν ἐν Πελοποννήσῳ, Μεγάροις ἐπεβούλευσε πρῶην, οὐθ' ἡ Ἑλλάς οὐθ' ἡ βάρβαρος τὴν πλεονεξίαν χωρεῖ τάνθρωπου.

28. Καὶ ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνας ἅπαντες καὶ ἀκούοντες οὐ πέμπομεν πρέσβεις περὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀγανακτοῦμεν, οὕτω δὲ κακῶς διακείμεθα καὶ διορωρῦμεθα κατὰ πόλεις, ὥστ' ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας οὐδὲν οὔτε τῶν

συμφερόντων οὔτε τῶν δεόντων προᾶξαι δυνάμεθα, οὔδ' ἐσυστῆναι, οὔδ' κοινωνίαν βοηθείας καὶ φιλίας οὐδεμίαν ποιήσασθαι.

29. Ἄλλὰ μείζω γιγνόμενον τὸν ἄνθρωπον περιορῶμεν, τὸν χρόνον κερδᾶναι τοῦτον ὃν ἄλλος ἀπόλλυται ἕκαστος ἔγνωκώς, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅπως σωθήσεται τὰ τῶν Ἑλλήνων σκοπῶν οὔδ' πράττων, ἐπεὶ, ὅτι γ', ὡσπερ περίοδος ἢ καταβολὴ πυρετοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κακοῦ, καὶ τῷ πάνυ πόρρω δοκοῦντι νῦν ἀφεστᾶναι προσέρχεται, οὐδεὶς ἀγνοεῖ δήπου.

30. Καὶ μὴν κάλεινό γ' ἴστε, ὅτι, ὅσα μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἢ ὑφ' ἡμῶν ἔπασχον οἱ Ἕλληνες, ἄλλ' οὖν ὑπὸ γνησίων γ' ὄντων τῆς Ἑλλάδος ἠδικοῦντο, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἂν τις ὑπέλαβε τοῦτο, ὡσπερ ἂν εἰ υἱὸς ἐν οὐσίᾳ πολλῇ γεγωνῶς γνήσιος διόφκει τι μὴ καλῶς μηδ' ὀρθῶς, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἄξιον μέμψεως εἶναι καὶ κατηγορίας, ὡς δ' οὐ προσήκων ἢ ὡς οὐ κληρονόμος τούτων ὢν ταυτ' ἐποίει, οὐκ ἐνεῖναι λέγειν.

31. Εἰ δέ γε δοῦλος ἢ ὑποβολιμαῖος τὰ μὴ προσήκοντα ἀπόλλυε καὶ ἐλυμαίνετο, Ἡράκλεις, ὅσῳ μᾶλλον δεινὸν καὶ ὀργῆς ἄξιον πάντες ἂν ἔφησαν εἶναι. Ἄλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὧν ἐκεῖνος πράττει νῦν, οὐχ οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐχ Ἕλληνας ὄντος οὔδ' ἐπ' Ἕλληνας οὐδὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρου ἐντεῦθεν ὅθεν καλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνας, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι.

32. Καίτοι τί τῆς ἐσχάτης ὕβρεως ἀπολείπει; Οὐ πρὸς τῷ πόλει ἀνηρηκῆναι τίθησι μὲν τὰ Πύθια, τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα, κἂν αὐτὸς μὴ παρῆ, τοὺς δούλους ἀγωνοθετήσοντας πέμπει; Κύριος δὲ Πυλῶν καὶ τῶν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας παρόδων ἐστί, καὶ φρουραῖς καὶ ξένοις τοὺς τόπους τούτους κατέχει; Ἐχει δὲ καὶ τὴν προμαντείαν τοῦ θεοῦ,

παρώσας ἡμᾶς καὶ Θετταλοὺς καὶ Δωριέας καὶ τοὺς ἄλλους Ἀμφικτιόνας, ἧς οὐδὲ τοῖς Ἑλλήσιν ἅπασιν μέτεστιν ;

33. Γράφει δὲ Θετταλοῖς ὄν χρητὸν τρόπον πολιτεύεσθαι ; Πέμπει δὲ ξένους τοὺς μὲν εἰς Πορθμόν, τὸν δῆμον ἐκβαλοῦντας τὸν Ἐρετριέων, τοὺς δ' ἐπ' Ὠρεόν, τύραννον Φιλιππίδην καταστήσοντας ; Ἄλλ' ὅμως ταῦθ' ὀρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ τὴν χάλαζαν ἔμοιγε δοκοῦσι θεωρεῖν, εὐχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι, κωλύειν δ' οὐδεὶς ἐπιχειρῶν.

34. Οὐ μόνον δ' ἐφ' οἷς ἡ Ἑλλὰς ὑβρίζεται ὑπ' αὐτοῦ οὐδεὶς ἀμύνεται, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἕκαστος ἀδικεῖται· τοῦτο γὰρ ἤδη τοῦσχατόν ἐστιν. Οὐ Κορινθίων ἐπ' Ἀμβρακίαν ἐλήλυθε καὶ Λευκάδα ; Οὐκ Ἀχαιῶν Ναύπακτον ὁμώμοκεν Αἰτωλοῖς παραδώσειν ; Οὐχὶ Θηβαίων Ἐχίνον ἀφήρηται ; Καὶ νῦν ἐπὶ Βυζαντίους πορεύεται συμμάχους ὄντας ; Οὐχ ἡμῶν, ἐὼ τᾶλλα, ἀλλὰ Χερρονήσου τὴν μεγίστην ἔχει πόλιν Καρδίαν ;

35. Ταῦτα τοίνυν πάσχοντες ἅπαντες μέλλομεν καὶ μαλακισόμεθα καὶ πρὸς τοὺς πλησίον βλέπομεν, ἀπιστοῦντες ἀλλήλοις, οὐ τῷ πάντας ἡμᾶς ἀδικοῦντι. Καίτοι τὸν ἅπασιν ἀσελγῶς οὕτω χρώμενον τί οἶσθε, ἐπειδὴν καθ' ἓν ἡμῶν ἑκάστου κύριος γένηται, τί ποιήσιν ;

36. Τί οὖν αἴτιον τουτωνί ; οὐ γὰρ ἄνευ λόγου καὶ δικαίας αἰτίας οὔτε τόθ' οὕτως εἶχον ἐτοιμῶς πρὸς ἐλευθερίαν οἱ Ἕλληνες οὔτε νῦν πρὸς τὸ δουλεύειν. Ἦν τι τότε, ἦν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν ταῖς τῶν πολλῶν διανοαῖς, ὃ νῦν οὐκ ἔστιν, ὃ καὶ τοῦ Περσῶν ἐκράτησε πλούτου καὶ ἐλευθέρων ἦγε τὴν Ἑλλάδα καὶ οὔτε ναυμαχίας οὔτε πεζῆς μάχης οὐδεμιᾶς ἠτιᾶτο, νῦν δ' ἀπολωλὸς ἅπαντα λελύμανται καὶ ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε πάντα τὰ πράγματα.

37. Τί οὖν ἦν τοῦτο ; Οὐδὲν ποικίλον οὐδὲ σοφόν, ἀλλ' ὅτι τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν βουλομένων ἢ διαφθεῖρειν τὴν Ἑλ-

λάδα χρήματα λαμβάνοντας ἅπαντας ἐμίσουν, καὶ χαλεπώτατον ἦν τὸ δωροδοκοῦντ' ἐλεγχθῆναι, καὶ τιμωρία μεγίστη τοῦτον ἐκόλαζον καὶ παρὰ ἴτησις οὐδεμία ἦν οὐδὲ συγγνώμη.

38. Τὸν οὖν καιρὸν ἐκάστου τῶν πραγμάτων, ὃν ἡ τύχη καὶ τοῖς ἀμελοῦσι κατὰ τῶν προσεχόντων πολλάκις παρασκευάζει, οὐκ ἦν πρίασθαι παρὰ τῶν λεγόντων οὐδὲ τῶν στρατηγούντων, οὐδὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, οὐδὲ τὴν πρὸς τοὺς τυράννους καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπιστίαν, οὐδ' ὅλως τοιοῦτον οὐδέν.

39. Νῦν δ' ἅπανθ' ὥσπερ ἐξ ἀγορᾶς ἐκπέπραται ταῦτα, ἀντεισῆκται δὲ ἀντὶ τούτων ὕφ' ὧν ἀπόλωλε καὶ νενόσηκεν ἡ Ἑλλάς. Ταῦτα δ' ἐστὶ τί; ζῆλος, εἴ τις εἴληφέ τι γέλως, ἂν ὁμολογῇ μῖσος, ἂν τούτοις τις ἐπιτιμᾷ· τᾶλλα πάνθ' ὅσ' ἐκ τοῦ δωροδοκεῖν ἦρτηται.

40. Ἐπεὶ τριήρεις γε καὶ σωμάτων πλῆθος καὶ χρημάτων καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία, καὶ τᾶλλα οἷς ἂν τις ἰσχύειν τὰς πόλεις κρίνοι, νῦν ἅπασι καὶ πλειῶ καὶ μείζω ἐστὶ τῶν τότε πολλῶ. Ἄλλα ταῦτ' ἄχρηστα, ἄπρακτα, ἀνόνητα ὑπὸ τῶν πωλούντων γίγνεται.

41. Ὅτι δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, τὰ μὲν νῦν ὁρᾶτε δήπου καὶ οὐδὲν ἐμοῦ προσδεῖσθε μάρτυρος· τὰ δ' ἐν τοῖς ἀνωθεν χρόνοις ὅτι τάναντί' εἶχεν ἐγὼ δηλώσω, οὐ λόγους ἐμαυτοῦ λέγων, ἀλλὰ γράμματα τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων, ἀκεῖνοι κατέθεντο, εἰς στήλην χαλκῆν γράψαντες, εἰς ἀκρόπολιν, οὐχ ἵνα αὐτοῖς ἢ χρήσιμα (καὶ γὰρ ἄνευ τούτων τῶν γραμμάτων τὰ δέοντα ἐφρόνουν), ἀλλ' ἵν' ὑμεῖς ἔχηθ' ὑπομνήματα καὶ παραδείγματα ὡς ὑπὲρ τῶν τοιούτων σπουδάζειν προσήκει.

42. Τί οὖν λέγει τὰ γράμματα; «Ἀρθμῖος» φησὶ «Πυθώνακτος Ζελεΐτης ἄπιμος καὶ πολέμιος τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸς καὶ γένος». Εἰθ' ἡ αἰτία γέγραπται, δι' ἣν ταῦτ' ἐγένετο· «ὅτι τὸν χρυσὸν τὸν

ἐκ Μήδων εἰς Πελοπόννησον ἤγαγεν». Ταῦτ' ἐστὶ τὰ γράμματα.

43. Λογίξεσθε δὴ πρὸς θεῶν, τίς ἦν ποθ' ἡ διάνοια τῶν Ἀθηναίων τῶν τότε, ταῦτα ποιούντων, ἢ τί τὸ ἄξιωμα. Ἐκεῖνοι Ζελείτην τινα [Ἄρθμιον], δοῦλον βασιλέως (ἡ γὰρ Ζελεΐα ἐστὶ τῆς Ἀσίας), ὅτι τῷ δεσπότῃ διακονῶν χρυσίον ἤγαγεν εἰς Πελοπόννησον οὐκ Ἀθήναζε, ἐχθρὸν αὐτῶν ἀνέγραψαν καὶ τῶν συμμάχων αὐτὸν καὶ γένος, καὶ ἀτίμους.

44. Τοῦτο δ' ἐστὶν οὐχ ἦν οὕτως τις ἂν φήσειεν ἀτιμίαν· τί γὰρ τῷ Ζελείτῃ, τῶν Ἀθηναίων κοινῶν εἰ μὴ μεθέξειν ἔμελλεν; ἀλλ' ἐν τοῖς φονικοῖς γέγραπται νόμοις, ὑπὲρ ὧν ἂν μὴ διδῶ δίκας φόνου δικάσασθαι ἀλλ' εὐαγὲς ἢ τὸ ἀποκτεῖναι, «καὶ ἀτιμος» φησὶ «τεθνάτω». Τοῦτο δὴ λέγει, καθαρὸν τὸν τούτων τιν' ἀποκτείναντ' εἶναι.

45. Οὐκοῦν ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τῆς πάντων τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας αὐτοῖς ἐπιμελητέον εἶναι· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς ἔμελεν εἴ τις ἐν Πελοποννήσῳ τινας ὠνεῖται καὶ διαφθείρει, μὴ τοῦθ' ὑπολαμβάνουσιν· ἐκόλαζον δ' οὕτω καὶ ἐτιμωροῦντο οὓς αἰσθόιντο, ὥστε καὶ στηλίτας ποιεῖν. Ἐκ δὲ τούτων εἰκότως τὰ τῶν Ἑλλήνων ἦν τῷ βαρβάρῳ φοβερά, οὐχ ὁ βάρβαρος τοῖς Ἑλλησιν.

46. Ἄλλ' οὐ νῦν· οὐ γὰρ οὕτως ἔχεθ' ὑμεῖς οὔτε πρὸς τὰ τοιαῦτα οὔτε πρὸς τᾶλλα. Ἄλλὰ πῶς; ἴστ' αὐτοῖ· τί γὰρ δεῖ περὶ πάντων ὑμῶν κατηγορεῖν; παραπλησίως δὲ καὶ οὐδὲν βέλτιον ὑμῶν ἅπαντες οἱ λοιποὶ Ἕλληγες. Διόπερ φήμ' ἔγωγε καὶ σπουδῆς πολλῆς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς τὰ παρόντα πράγματα προσδεῖσθαι. Τίνος; εἶπω κελεύετε καὶ οὐκ ὀργιεῖσθε;

47. Ἔστι τοίνυν τις εὐήθης λόγος παρὰ τῶν παραμυθεῖσθαι βουλομένων τὴν πόλιν, ὡς ἄρ' οὕτω Φίλιππος ἐστὶν οἰοί ποτ' ἦσαν Λακεδαιμόνιοι, οἱ θαλάττης μὲν ἦρχον καὶ γῆς ἀπάσης, βασιλέα δὲ σύμμαχον εἶχον, ὑφίστατο δ' οὐδὲν αὐτοῦς· ἀλλ' ὅμως ἡμύνατο κἀκείνους ἡ πόλις καὶ οὐκ ἀνηρπάσθη Ἐγὼ δέ, ἀπάντων ὡς ἔπος εἰπεῖν πολλὴν εἰληφύτων ἐπίδοσιν, καὶ οὐδὲν ὁμοίων ὄντων τῶν νῦν τοῖς πρότερον, οὐδὲν ἡγοῦμαι πλέον ἢ τὰ τοῦ πολέμου κεκινήσθαι καὶ ἐπιδεδωκέναι.

48. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀκούω Λακεδαιμονίους τότε καὶ πάν-

τας τοὺς ἄλλους, τέτταρας μῆνας ἢ πέντε, τὴν ὥραιαν αὐτήν, ἐμβαλόντας ἂν καὶ κακώσαντας τὴν χώραν ὀπλίταις, καὶ πολιτικοῖς στρατεύμασιν, ἀναχωρεῖν ἐπ' οἴκου πάλιν· οὕτω δ' ἀρχαίως εἶχον, μᾶλλον δὲ πολιτικῶς, ὥστ' οὐδὲ χρημάτων ὠνεῖσθαι παρ' οὐδενὸς οὐδέν, ἀλλ' εἶναι νόμιμόν τινα καὶ προφανῆ τὸν πόλεμον.

49. Νυνὶ δ' ὄρατε μὲν δήπου τὰ πλεῖστα τοὺς προδότας ἀπολωλεκότας, οὐδὲν δ' ἐκ παρατάξεως οὐδὲ μάχης γινόμενον ἀκούετε δὲ Φίλιππον οὐχὶ τῷ φάλαγγ' ὀπλιτῶν ἄγειν βαδίζονθ' ὅποι βούλεται, ἀλλὰ τῷ ψιλούς, ἰππέας, τοξότας, ξένους, τοιοῦτον ἐξηρητῆσθαι στρατόπεδον.

50. Ἐπειδὴν δ' ἐπὶ τούτοις πρὸς νόσοῦντας ἐν αὐτοῖς προσέσθη καὶ μηδεὶς ὑπὲρ τῆς χώρας δι' ἀπιστίαν ἐξῆλθε, μηχανήματ' ἐπιστήσας πολιορκεῖ. Καὶ σιωπῶ θέρος καὶ χειμῶνα, ὡς οὐδὲν διαφέρει, οὐδ' ἔστ' ἐξαιρετος ὥρα τις ἢν διαλείπει.

51. Ταῦτα μέντοι πάντας εἰδότας καὶ λογιζομένους οὐ δεῖ προσέσθαι τὸν πόλεμον εἰς τὴν χώραν, οὐδ' εἰς τὴν εὐήθειαν τὴν τοῦ τότε πρὸς Λακεδαιμονίους πολέμου βλέποντας ἐκτραχηλισθῆναι, ἀλλ' ὡς ἐκ πλείστου φυλάττεσθαι τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ὅπως οἴκοθεν μὴ κινήσεται σκοποῦντας, οὐχὶ συμπλακέντας διαγωνίζεσθαι.

52. Πρὸς μὲν γὰρ πόλεμον πολλὰ φύσει πλεονεκτήμαθ' ἡμῖν ὑπάρχει, ἂν περ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ποιεῖν ἐθέλωμεν ἂν δεῖ, ἢ φύσις τῆς ἐκείνου χώρας, ἧς ἄγειν καὶ φέρειν ἔστι πολλήν καὶ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ μυρία εἰς δ' ἀγῶν' ἄμεινον ἡμῶν ἐκεῖνος ἤσκηται.

53. Οὐ μόνον δὲ δεῖ ταῦτα γινώσκειν, οὐδὲ τοῖς ἔργοις ἐκεῖνον ἀμύνεσθαι τοῖς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῷ λογισμῷ καὶ τῇ διανοίᾳ τοὺς παρ' ὑμῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας μισῆσαι, ἐνθυμουμένους ὅτι οὐκ ἔνεστι τῶν τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κολάσῃθ' ὑπηρετοῦντας ἐκεῖνοις.

54. Ὁ μὰ τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς οὐ δυνήσεσθ' ὑμεῖς ποιῆσαι, ἀλλ' εἰς τοῦτ' ἀφίχθε μωρίας ἢ παρανοίας ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω (πολλάκις γὰρ ἔμοιγ' ἐπελήλυθε καὶ τοῦτο φοβεῖσθαι, μή τι δαιμόνιον τὰ πράγματ' ἐλαύνῃ), ὥστε λοι-

δορίας, φθόνου, σκόμματος, ἧς τινος ἂν τύχηθ' ἕνεκ' αἰτίας, ἀνθρώπους μισθωτούς, ὧν οὐδ' ἂν ἀρνηθεῖεν ἔνιοι ὡς οὐκ εἰσι τοιοῦτοι, λέγειν κελεύετε, καὶ γελᾶτ', ἂν τισι λοιδορηθῶσιν.

55. Καὶ οὐχὶ πῶ τοῦτο δεινόν, καίπερ ὄν δεινόν· ἀλλὰ καὶ μετὰ πλείονος ἀσφαλείας πολιτεύεσθαι δεδώκατε τούτοις ἢ τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λέγουσιν. Καίτοι θεάσασθ' ὅσας συμφορὰς παρασκευάζει τὸ τῶν τοιούτων ἐθέλγειν ἀκροᾶσθαι. Λέξω δ' ἔργ' ἅ πάντες εἴσεσθε.

56. Ἦσαν ἐν Ὀλύνθῳ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τινὲς μὲν Φιλίππου καὶ πάνθ' ὑπηρετοῦντες ἐκεῖνο, τινὲς δὲ τοῦ βελτίστου καὶ ὅπως μὴ δουλεύσουσιν οἱ πολῖται πρᾶττοντες. Πότεροι δὴ τὴν πατρίδ' ἐξώλεσαν; ἢ πότεροι τοὺς ἱππέας προύδοσαν, ὧν προδοθέντων Ὀλυνθος ἀπόλετο; Οἱ τὰ Φιλίππου φρονοῦντες καί, ὅτ' ἦν ἡ πόλις, τοὺς τὰ βέλτιστα λέγοντας συκοφαντοῦντες καὶ διαβάλλοντες οὕτως, ὥστε τὸν γ' Ἀπολλωνίδην καὶ ἐκβαλεῖν ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὀλυνθίων ἐπέισθη.

57. Οὐ τοίνυν παρὰ τούτοις μόνον τὸ ἔθος τοῦτο πάντα κάκ' εἰργάσατο, ἄλλοθι δ' οὐδαμοῦ· ἀλλ' ἐν Ἐρετριᾷ ἐπειδὴ ἀπαλλαγέντος Πλουτάρχου καὶ τῶν ξένων ὁ δῆμος εἶχε τὴν πόλιν καὶ τὸν Πορθμόν, οἱ μὲν ἐφ' ὑμᾶς ἦγον τὰ πράγματα, οἱ δ' ἐπὶ Φιλίππον. Ἀκούοντες δὲ τούτων τὰ πολλὰ μᾶλλον οἱ ταλαίπωροι καὶ δυστυχεῖς Ἐρετριεῖς τελευτῶντες ἐπέισθησαν τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν λέγοντας ἐκβαλεῖν.

58. Καὶ γάρ τοι πέμψας Ἰππότικον ὁ σύμμαχος αὐτοῖς Φίλιππος καὶ ξένους χιλίους τὰ τεῖχη περιεῖλε τοῦ Πορθμοῦ καὶ τρεῖς κατέστησε τυράννους, Ἰππαρχον, Αὐτομέδοντα, Κλείταρχον· καὶ μετὰ ταῦτ' ἐξελέηλακεν ἐκ τῆς χώρας δις ἡδὴ βουλομένους σφῆζεσθαι τότε μὲν πέμψας τοὺς μετ' Εὐρυλόχου ξένους, πάλιν δὲ τοὺς μετὰ Παρμενίωνος.

59. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; ἀλλ' ἐν Ὠρεῶ Φιλιστίδης μὲν ἔπραττε Φιλίππῳ καὶ Μένιππος καὶ Σωκράτης καὶ Θόας καὶ Ἀγαπαῖος, οἵπερ νῦν ἔχουσι τὴν πόλιν (καὶ ταῦτ' ἤδεσαν ἅπαντες), Εὐφραῖος δέ τις, ἄνθρωπος καὶ παρ' ἡμῖν ποτ' ἐνθάδ' οἰκήσας, ὅπως ἐλεύθεροι καὶ μηδενὸς δοῦλοι ἔσονται.

60. Οὗτος τὰ μὲν ἄλλ' ὡς ὑβρίζετο καὶ προουληλακίζεθ' ὑπὸ

τοῦ δήμου, πόλλ' ἂν εἴη λέγειν· ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον τῆς ἀλώσεως ἐνέδειξεν ὡς προδότην τὸν Φιλιππίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος ἅ πράττουσιν. Συστραφέντες δ' ἄνθρωποι πολλοὶ καὶ χορηγὸν ἔχοντες Φίλιππον καὶ πρυτανευόμενοι ἀπάγουσι τὸν Εὐφραῖον εἰς τὸ δεσμωτήριον ὡς συνταράκτονα τὴν πόλιν.

61. Ὅρων δὲ ταῦθ' ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὁρειτῶν, ἀντὶ τοῦ τῷ μὲν βοηθεῖν, τοὺς δ' ἀποτυμπανίσαι, τοῖς μὲν οὐκ ὠργίζετο, τὸν δ' ἐπιτήδειον ταῦτα παθεῖν ἔφη καὶ ἐπέχαιρεν. Μετὰ ταῦθ' οἱ μὲν ἐπ' ἐξουσίας ὀπόσης ἐβούλοντ' ἔπραττον ὅπως ἡ πόλις ληφθῆσεται, καὶ κατεσκευάζοντο τὴν πρᾶξιν· τῶν δὲ πολλῶν εἴ τις αἰσθοίτο, εἰσῆγα καὶ κατεπέπληκτο, τὸν Εὐφραῖον οἱ ἔπαθε μεμνημένοι. Οὕτω δ' ἀθλίως διέκειντο, ὥστ' οὐ πρότερον ἐτόλμησεν οὐδεὶς τοιοῦτου κακοῦ προσιόντος ῥῆξαι φωνήν, πρὶν διασκευασάμενοι πρὸς τὰ τεῖχη προσήσαν οἱ πολέμιοι· τηνικαῦτα δ' οἱ μὲν ἠμύνοντο, οἱ δὲ προυδίδοσαν.

62. Τῆς δὲ πόλεως οὕτως ἀλούσης αἰσχυρῶς καὶ κακῶς οἱ μὲν ἄρχουσι καὶ τυραννοῦσι, τοὺς τότε σφίζοντας ἑαυτοὺς καὶ τὸν Εὐφραῖον ἐτοιμοὺς ὅτιοῦν ποιεῖν ὄντας, τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δ' ἀποκτείναντες, ὁ δ' Εὐφραῖος ἐκεῖνος ἀπέσφαξεν ἑαυτόν, ἔργῳ μαρτυρήσας ὅτι καὶ δικαίως καὶ καθαρώς ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀνθεισθήκει Φίλιππῳ.

63. Τί οὖν ποτ' αἴτιον, θαυμάζειτ' ἴσως, τοῦ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους καὶ τοὺς Ἐρετριέας καὶ τοὺς Ὁρείτας ἥδιον πρὸς τοὺς ὑπὲρ Φιλίππου λέγοντας ἔχειν ἢ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν; ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ τοῦ βελτίστου λέγουσιν οὐδὲ βουλομένοις ἔνεστιν ἐνίοτε πρὸς χάριν οὐδὲν εἰπεῖν· τὰ γὰρ πράγματ' ἀνάγκη σκοπεῖν ὅπως σωθῆσεται· οἱ δ' ἐν αὐτοῖς οἷς χαρίζονται Φίλιππῳ συμπράττουσιν.

64. Εἰσφέρειν ἐκέλευον, οἱ δ' οὐδὲν δεῖν ἔφασαν· πολεμεῖν καὶ μὴ πιστεύειν, οἱ δ' ἄγειν εἰρήνην, ἕως ἐγκατελήφθησαν. Τᾶλλα τὸν αὐτὸν τρόπον οἶμαι πάνθ', ἵνα μὴ καθ' ἕκαστα λέγω· οἱ μὲν ἐφ' οἷς χαριοῦνται ταῦτ' ἔλεγον, οἱ δ' ἐξ ὧν ἔμελλον σωθῆσθαι. Πολλὰ δὲ καὶ τὰ τελευταῖα οὐχ οὕτως πρὸς χάριν οὐδὲ δι' ἄγνοιαν οἱ πολλοὶ προσίεντο, ἀλλ' ὑποκατακλινόμενοι, ἐπειδὴ τοῖς ὅλοις ἠττάσθαι ἐνόμιζον.

65. Ὁ, νῆ τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλω, δέδοικ' ἐγὼ μὴ πάθηθ' ὑμεῖς, ἐπειδὰν εἰδῆτ' ἐκλογιζόμενοι μηδὲν ἔθ' ὑμῖν ἐνόν. Καίτοι μὴ γένοιτο μέν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματ' ἐν τούτῳ· τεθνάναι δὲ μυριάκις κρείττον ἢ κολακεία τι ποιῆσαι Φιλίππου καὶ προσέσθαι τῶν ὑπὲρ ὑμῶν λεγόντων τινάς.

66. Καλὴν γ' οἱ πολλοὶ νῦν ἀπειλήφασιν Ὁρειῶν χάριν, ὅτι τοῖς Φιλίππου φίλοις ἐπέτρεψαν αὐτούς, τὸν δ' Εὐφραῖον ἐώθουν· καλὴν γ' ὁ δῆμος ὁ Ἐρετριέων, ὅτι τοὺς μὲν ὑμετέρους πρέσβεις ἀπήλασε, Κλειτάρχῳ δ' ἐνέδωκεν αὐτόν· δουλεύουσί γε μαστιγούμενοι καὶ σφαττόμενοι. Καλῶς Ὀλυνθίων ἐφείσατο τῶν τὸν μὲν Λασθῆνη ἵππαρχον χειροτονησάντων, τὸν δ' Ἀπολλωνίδην ἐκβαλόντων.

67. Μωρία καὶ κακία τὰ τοιαῦτ' ἐλπίζειν καί, κακῶς βουλευομένους καὶ μηδὲν ὧν προσήκει ποιεῖν ἐθέλοντας, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν λεγόντων ἀκροωμένους, τηλικαύτην ἠγεῖσθαι πόλιν οἰκεῖν τὸ μέγεθος ὥστε μὴδ' ἂν ὀτιοῦν ἢ δεινὸν πέσειεσθαι.

68. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γ' αἰσχρόν, ὕστερόν ποτ' εἰπεῖν «τίς γὰρ ἂν φήθη ταῦτα γενέσθαι; νῆ τὸν Δία, ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι». Πόλλ' ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο· πόλλ' ἂν Ὁρεῖται, πολλὰ Φωκεῖς, πολλὰ τῶν ἀπολωλότων ἕκαστοι. Ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος αὐτοῖς;

69. Ἔως ἂν σφῆζται τὸ σκάφος, ἂν τε μείζον ἂν τ' ἔλαττον ἢ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντ' ἄνδρα ἐξῆς προθύμους εἶναι, καὶ ὅπως μὴθ' ἐκὼν μῆτ' ἄκων μηδεὶς ἀνατρέψει, τοῦτο σκοπεῖσθαι· ἐπειδὰν δ' ἡ θάλαττα ὑπέρσχη μάταιος ἢ σπουδῆ.

70. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἕως ἐσμέν σφῶι, πόλιν μεγίστην ἔχοντες, ἀφορμὰς πλείστας, ἀξίωμα κάλλιστον, τί ποιῶμεν; πάλαι τις ἠδέως ἂν ἴσως ἐρωτήσας κἀθηται. Ἐγὼ νῆ Δι' ἐρῶ καὶ γράψω δέ, ὥστ', ἂν βούλησθε, χειροτονήσετε. Αὐτοὶ πρῶτον ἀμυνόμενοι καὶ παρασκευαζόμενοι τριήρεσι καὶ χρήμασι καὶ στρατιώταις λέγω (καὶ γὰρ ἂν ἅπαντες δήπου δουλεύειν συγχωρήσωσιν οἱ ἄλλοι, ἡμῖν γ' ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον).

71. Ταῦτα δὴ πάντ' αὐτοὶ παρεσκευασμένοι καὶ ποιήσαν-

τες φανερά τοὺς ἄλλους ἤδη παρακαλῶμεν, καὶ τοὺς ταῦτα διδάζοντας ἐκπέμπωμεν πρέσβεις πανταχοῖ, εἰς Πελοπόννησον, εἰς Ῥόδον, εἰς Χίον, ὡς βασιλέα λέγω (οὐδὲ γὰρ τῶν ἐκείνω συμφερόντων ἀφέστηκε τὸ μὴ τοῦτον εἶσαι πάντα καταστρέφασθαι), ἵν' ἐὰν μὲν πείσητε, κοινωνοὺς ἔχητε καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, ἂν τι δέη, εἰ δὲ μή, χρόνους γ' ἐμποιῆτε τοῖς πράγμασιν.

72. Ἐπειδὴ γάρ ἐστι πρὸς ἄνδρα καὶ οὐχὶ συνεστῶσης πόλεως ἰσχὴν ὁ πόλεμος, οὐδὲ τοῦτ' ἄχρηστον, οὐδ' αἱ πέρουσι πρεσβεῖαι αἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον ἐκείναι καὶ κατηγορίαι, ἃς ἐγὼ καὶ Πολύευκτος ὁ βέλτιστος ἐκείνοσι καὶ Ἠγήσιππος καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις περιήλθομεν, καὶ ἐποίησαμεν ἐπισχεῖν ἐκείνον καὶ μῆτ' ἐπ' Ἀμβρακίαν ἐλθεῖν μῆτ' εἰς Πελοπόννησον ὀρμησαί.

73. Οὐ μέντοι λέγω μηδὲν αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναγκαῖον ἐθέλοντας ποιεῖν τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν· καὶ γὰρ εὐήθεις τὰ οἰκεῖ' αὐτοὺς προἰεμένους τῶν ἀλλοτρίων φάσκειν κήδεσθαι, καὶ τὰ παρόντα περιορῶντας ὑπὲρ τῶν μελλόντων τοὺς ἄλλους φοβεῖν. Οὐ λέγω ταῦτα, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐν Χερρονήσῳ χρήματ' ἀποστέλλειν φημί δεῖν καὶ τᾶλλ' ὅσ' ἀξιοῦσι ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ παρασκευάζεσθαι, τοὺς δ' ἄλλους Ἑλληνας συγκαλεῖν, συνάγειν, διδάσκειν, νοουθετεῖν· ταῦτ' ἐστὶ πόλεως ἀξίωμ' ἐχούσης ἡλίκων ὑμῖν ὑπάρχει.

74. Εἰ δ' οἴεσθε Χαλκιδέας τὴν Ἑλλάδα σώσειν ἢ Μεγαρέας, ὑμεῖς δ' ἀποδράσασθαι τὰ πράγματα, οὐκ ὀρθῶς οἴεσθε· ἀγαπητὸν γὰρ ἐὰν αὐτοὶ σφίζονται τούτων ἑκάστοις. Ἄλλ' ὑμῖν τοῦτο πρακτέον· ὑμῖν οἱ πρόγονοι τοῦτο τὸ γέρας ἐκτήσαντο καὶ κατέλιπον μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων κινδύνων.

75. Εἰ δ' ὁ βούλεται ζητῶν ἕκαστος καθεδεῖται, καὶ ὅπως μηδὲν αὐτὸς ποιήσει σκοπῶν, πρῶτον μὲν οὐδὲ μὴ ποθ' εὖρη τοὺς ποιήσοντας, ἔπειτα δέδοιχ' ὅπως μὴ πάνθ' ἅμ' ὅσ' οὐ βουλόμεθα ποιεῖν ἡμῖν ἀνάγκη γένηται.

76. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα λέγω, ταῦτα γράφω· καὶ οἶμαι καὶ νῦν ἔτι ἐπανορθωθῆναι ἂν τὰ πράγματα τούτων γιγνομένων· εἰ δέ τις ἔχει τούτων βέλτιον, λεγέτω καὶ συμβουλευέτω. Ὅτι δ' ὑμῖν δόξει, τοῦτ' ὧ πάντες θεοί, συνενέγκοι.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ Γ' ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΥ

Ὁ Φίλιππος, μετὰ τὰς βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον γενομένας ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 358 καὶ ἐφεξῆς κατακτήσεις του ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Θράκῃ, ἐν Ἰλλυρίᾳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων προταθείσης αὐτῷ εἰρήνης καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Φωκέων (τῷ 345) καὶ τὴν ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπέμβασίν του κλπ. (ιδ. Α' καὶ Β' Φιλίπ. καὶ τὸν περὶ εἰρήνης) ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὸ 344 νὰ ἀπατᾷ τοὺς Ἀθηναίους ἀποστέλλων πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολάς καὶ πρέσβεις καὶ ὁσημέραι νέας προβάλλον ἀπαιτήσεις. Διὰ τῶν νέων τούτων ἀπαιτήσεων τοῦ Φιλίππου αἱ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀθηναίων σχέσεις ἐντεινόνται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅπερ ἐμβάλλει εἰς ἀνησυχίαν τοὺς φιλοπάτριδας Ἀθηναίους, διότι ὁ Φίλιππος ἤδη διὰ τὰς εἰρημένας προόδους αὐτοῦ εἶναι πολὺ ἰσχυρὸς καὶ ἐπικίνδυνος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ Φίλιππος ἐν ἔτει 342 π. Χ. ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου κατὰ τῆς βορείας Θράκης καὶ μετὰ δεκάμηνον κοπιώδη ἀγῶνα ἐγκατέστη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἐβρου, ἅφ' οὗ προηγουμένως εἶχε καταλάβει πολλὰ θρακικὰ παράλια μέρη τοῦ Αἰγαίου. Τὴν κατάληψιν ταύτην τῆς Θράκης καὶ τὴν ἐπικειμένην ἤδη τοιαύτην τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου μετὰ τοῦ στρατηγικωτάτου Βυζαντίου ἐπεδίωκεν ὁ Φ., διότι αἱ πρὸς Β. τούτων χῶραι, σιτοφόροι οὔσαι,

ἦσαν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὡς εἶναι καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη, περιβλεπτοὶ καὶ οἰοεὶ ἡ σιταποθήκη τῶν Ἀθηναίων. Διαρκούσης ταύτης τῆς ἐκστρατείας συνέβη καὶ ἡ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστασία τῆς ἐν τῇ Θρακικῇ Χερσονήσῳ πόλεως Καρδίας, ἣς ἐπωφελήθη ὁ Φιλ. ἀποστείλας ἐκ τῆς Β. Θράκης βοήθειαν πρὸς αὐτήν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Διοπεΐθης ἐβαιοπράγησε κατὰ Μακεδόνων ἐν τῇ Θρακικῇ Χερσονήσῳ, ὁ Φ. καίπερ μακρὸν ἐν τῇ Β. Θράκῃ εὐρισκόμενος ἠπέλιπεν ἀναφανδὸν τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὰ πράγματα περιεπλάκησαν ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν ἐν Χερσονήσῳ συμβάντων τούτων. (1)

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Δημοσθένης ἐξεφώνησε, κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 341, τὸν Γ' Φιλιππικὸν λόγον αὐτοῦ, οὗ ἡ ὑπόθεσις εἶναι οὐσιωδῶς ἡ αὐτὴ τῇ τοῦ περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ. Ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ βλέπων ὅτι ὁ ἐκ τῶν νέων τούτων ἀπειλῶν τοῦ ὁσημέραι ἀποθρασυνομένου Φιλίππου ἀγὼν εἶναι μείζων τῶν προτέρων καὶ ὀλέθριος διὰ τὴν ἐπικειμένην ὀλικὴν κατάληψιν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἣτις ἦτο, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κλεῖς τοῦ Βορῶ, ὡς καὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν παρακειμένων πορθμῶν Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου, συναγείρει πάσας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ἀγωνίζεται ὅπως ἀποσπᾷ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῆς ῥαθυμίας καὶ ἐπονειδίστου χαννότητος, ἀναζωπυρῶν σπινθῆρά τινα πατριωτικῆς φλογὸς τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Τοῦτο, ἡ διατήρησις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ τοῦ Βυζαντίου, εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ λόγου τούτου, ὅστις εἶναι ὁ σπουδαιότατος τῶν πολιτικῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους καὶ οἰοεὶ τὸ κύνειον ἄσμα τῆς ἐκπνεούσης ἑλληνικῆς ἐλευθερίας [περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ἴδε τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὰ ἐπὶ μέρους νοήματα κ.τ.λ.].

1) Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐν ἔτει 341 ἐκφώνησιν τοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους «περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ» συγχρόνου καὶ τῆς αὐτῆς σχεδὸν ὑποθέσεως ὄντος πρὸς τὸν Γ' Φιλιππικόν.

II. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ Γ' ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΥ

§ 1—6 ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

§ 6—70 ΔΙΗΓΗΣΙΣ	}	α' μέρος § 6—21
		β' μέρος § 21—36
		γ' μέρος § 36—70

§ 70—76 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	}	α' μέρος § 70—76
		β' μέρος § 76

III. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΟΥ Γ' ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΥ

§ 1—6 ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν τῷ προοιμίῳ ὁ Δημοσθένης πάνυ εὐτόλμως λέγει ὅτι ἡ κατάστασις τῆς πόλεως εἶναι ἐλεεινὴ ἕξ αἰτίας τῶν πολιτικῶν συμβούλων της, οἵτινες εἴτε ἕξ ἀλογιστίας εἴτε ἕξ ὑστεροβουλίας προσπαθοῦσι μόνον νὰ φαίνωνται εὐχάριστοι· ὁμιλῶν δὲ μετὰ καταπληκτικοῦ θάρρους ἐκφράζεται αἰσιοδόξως περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν Ἀθηναίων, ἂν οὔτοι θελήσωσι νὰ κινηθῶσι κατὰ τοῦ Φιλίππου, ἐξερχόμενοι τῆς φιλειρηνικότητος καὶ ἀδρανείας καὶ κηρύσσοντες κατ' αὐτοῦ πόλεμον συστηματικόν.

§ 6—21 ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΡΑΣΠΟΝΔΗΣΑΣ ΔΙΕΞΑΓΕΙ ΛΑΘΡΑ, ΑΚΗΡΥΚΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς διηγήσεως τοῦ λόγου του ὁ ῥήτωρ ἔρωτᾷ νὰ μάθῃ ἂν οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ εἰρήνης καὶ πολέμου καὶ ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι τό γε νῦν ἔχον δὲν εἶναι ἐλεύθεροι, διότι διευθύνει ὁ Φίλιππος καὶ οὐχὶ οὔτοι· διὸ συμβουλεύει αὐτοὺς ὅπως κινηθῶσι καὶ ἐπαγρυπνήσωσιν ἐπὶ τῆς σωτηρίας οὐ μόνον τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, κινδυνευούσης ἤδη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου σοβαρῶς,

§ 21—36 ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΓΚΕΙΤΑΙ ΤΟΣΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΠΟΝΔΙΑΣ ΠΡΟΟΔΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΝ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ ΑΥΤΗΣ

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς διηγήσεως τοῦ λόγου του ὁ ῥήτωρ λέγει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἀδρανείας των ἐπέτρεψαν εἰς τὸν ἄπληστον καὶ ἀπατεῶνα Φ. νὰ ἐπιβουλεύηται ἀτιμωρητὴ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑπαρξιν πολλῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τιμὴν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, εἰ καὶ εἶναι εὐτελοῦς καταγωγῆς ἄνθρωπος, ἕνεκα τῆς ἀσυγγνώστου ἀδιαφορίας των καὶ τῆς ἐπονειδίστου ἐσωτερικῆς διαιρέσεως, ἣν καὶ καυτηριάζει.

§ 36—70 ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς διηγήσεως τοῦ λόγου του ὁ ῥήτωρ ἐρευνᾷ νὰ εὕρῃ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος, ἣν καὶ εὕρισκει ἐν τῇ χαλαρώσει τῶν δημοσίων ἡθῶν καὶ δὴ ἐν τῇ ἀκατανοήτῳ ἀγοχῇ τῶν κατακλυσάντων τὴν Ἑλλάδα προδοτῶν καὶ πατριδοκαπήλων φιλιππιζόντων, ὧν ἕνεκα ἡ Ἑλλὰς ἐφθασεν ἤδη εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου· οὕτω κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου.

§ 70—76 ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΔΗΠΤΕΑ ΜΕΤΡΑ

A' § 70—76. Ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ἀντὶ συγκεφαλαιώσεως, κατὰ τὸ σύνθηδες, προτείνει, ὡς συμπέρασμα τοῦ ὅλου λόγου του, τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λάβωσιν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοῦ Φ. ἐπικινδύνου ἤδη καταστάντος, ἕτινα καὶ ὠφέλιμα ἀποδεικνύει καὶ λεπτομερῶς διασαφηνίζει.

B' § 76. Τέλος συγκεφαλαιῶν τὰ ληπτέα μέτρα ὑποβάλλει αὐτὰ εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ λαοῦ καὶ εὐχεταὶ ὅπως οὗτος λάβῃ ὠφελίμους τῇ Πατρίδι ἀποφάσεις.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΧΟΛΙΑ

§ 1. Ἡ κατάστασις τῆς πόλεως εἶναι ἀπελπιστική.

Ἔστω δὲ ἡ πόλις ἐκκλησίαν, ἡ δὲ κολάζει. — ἐκκλησίαν. Αἱ ἐκκλησίαι ἐν Ἀθήναις ἦσαν ἡ συνήθειαι (κύριαι, νόμιμοι) γινόμεναι 415 καθ' ἑκάστην πρυτανείαν, δηλ. ἐν διαστήματι 35 ἡμερῶν, ἡ ἕκτακτοι (σύγκλητοι ἢ κατάκλητοι) κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας συγκαλούμεναι ὑπὸ τοῦ προέδρου. Συνεκαλεῖτο δ' ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἔπειτα ἐν τῇ Πνυκί καὶ τελευταῖον ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ. — *περὶ ὧν*· σύναψον τῷ πολ. λόγων γιγνομένων = περὶ ἐκείνων ἃ = περὶ ἐκείνων τῶν ἀδικῶν ὡς ὁ Φ. ἀδικεῖ ὑμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους. Τί εἶναι τὸ ἃ εἰς τὸ ἀδικεῖ; — *τὴν εἰρήνην*· ἐνάρθως διότι σημαίνει τὴν γνωστὴν εἰρήνην, τ. ἔ. τὴν Φιλοκράτειον (τῷ 346). — *ἀδικεῖ*· ἔνεστ. μὲ σημασίαν παρακειμ. — *καὶ πάντων φησάντων ἄν*· σύνδεσον τῷ πολ. λόγων γιγνομένων = καὶ εἰ καὶ πάντες φήσαιεν ἄν (ἐνν. εἴ τις ἔροιτο). Τί μετχ. εἶναι αἱ γιγνομένων καὶ φησάντων; — *οἷδ' οὖν*· παρενθετικὴ πρότ. ἰσοδυναμοῦσα ἐνταῦθα μὲ ἐπίρ. = γνωρίζω καλῶς = βεβαίως. — *εἰ μὴ ποιῶσι*· ἐνν. ὑποκείμενον τὸ πάντες. — *τοῦτο*· δηλ. τὸ δεῖν λέγειν καὶ πράττειν, ἃ εἶναι ἀντικείμεν. τοῦ φησάντων ἄν. — *λέγειν καὶ πράττειν*· ἐνν. ὑποκείμεν. τὸ τινά, ἄρα καὶ τὸ ὑμᾶς. Τὰ ἀπαρέμφρατα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ δεῖν, ὃ πάλιν ἐκ τοῦ φησάντων ἄν. — *ὅπως παύσεται καὶ δώσει* (ὁ Φ.)· πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ πράτ-

τ ε ι ν ὡς σημαίνοντος ἐνέργειαν. ὕβρεως' εἶπεν ὕ β ρ ε ω ς ἀντὶ ἀδικίας ἐπίτηδες ἵνα παροξύνῃ τοὺς κυριάρχους Ἀθηναίους κατὰ τοῦ βαρβάρου Μακεδόνα. — *δίδωμι δίκην καὶ τιμωροῦμαι ὑπό τινος* = τιμωροῦμαι. Τὸ ἐνεργητ. δίκην λαμβάνω παρὰ τινος ἢ τιμωροῦμαί τινα. — *προειμένα* (προίεμαι)' χαμένα ἔνεκα τῆς ἀμελείας μας. Ἡ μετχ. ὡς καὶ ἡ ὑ π η γ μ έ ν α εἶναι κατηγορ. ἔ κ τ ο ὕ ὁ ρ ῶ, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον ῥῆμα τῆς προτάσεως. — *βλάσφημος* (βλάπτειν - φήμην = κακολογεῖν) = ἀπαίσιος. — *εἰπεῖν*' αἰτιατ. τοῦ κατὰ τι = κατὰ τὴν ἔκφρασιν. — *ὥστε δέδοικα* = εἰς τοῦτο (τὸ σημεῖον) ὑπηγμ. καὶ προειμ. ὥστε δέδοικα. — *μὴ (ἧ) βλάσφημον μὲν, (μὴ) ἀληθές δ' ἧ (τοῦτο)*' πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ δέδοικα. Σχῆμα προδιορθώσεως, καθ' ὃ ὁ μέλλον νὰ ἀναγγεῖλη δυσάρεστόν τι προλαμβάνων καὶ οἶονεὶ προδιορθῶν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν προδηλοῖ τοῦτο μετὰ τινος δισταγμοῦ' ἐνταῦθα τὸ δυσάρεστον εἶναι τὸ ὅτι τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἔχουσι φθάσει εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς φανλότητος. — *εἰ καὶ λέγειν* ... Ἀσυνδέτως, διότι εἶναι ἐπεξηγήσις τοῦ ἐννοουμένου τοῦ τ ο ὕ τ ο ὕ ἢ δὲ σειρά εἶναι = καὶ εἰ ἅπαντες οἱ παρ. ἐβούλοντο λέγειν καὶ (εἰ) ὑμεῖς (ἐβούλεσθε) χειροτονεῖν (ἐκεῖνα) ἔξ ὧν τὰ πράγματα (τῆς πόλεως) ἔμελλον ἔξειν ὡς φανλότερα, ἡγοῦμαι (τὰ πράγματα) οὐκ ἂν δύνασθαι διατεθῆναι χεῖρον ἢ νῦν (διετέθησαν). — *οἱ παριόντες* (παριέναι) = οἱ παρερχόμενοι (ἀναβαίνοντες) εἰς τὸ βῆμα = οἱ ῥήτορες' πρβλ. καὶ τὰ συνώνυμα «ἀνίστασθαι, ἢ παρῆναι, ἐπὶ τὸ βῆμα — ἦκειν ἢ προσίεναι τῷ δήμῳ — πάροδον ἢ πρόσοδον ποιεῖσθαι — ἀναβαίνειν εἰς τὸ πλῆθος». Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πάντες, πλὴν τῶν ἀγορευόντων, ἐκάθηντο. — *χειροτονεῖν* (χεῖρα - τείνειν)' διὰ τῆς χ ε ι ρ ο τ ο ν ί α ς (ὑψώσεως τῶν χεῖρῶν) ἢ διὰ τῆς ἀ ν α σ τ ά σ ε ω ς ἐπεψηφίζοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ ψηφίσματα (νομοσχέδια) ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ δὲ καὶ διὰ β ο ἦ ς. — *ὡς φανλότερα* τὸ ὡς ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικόν.

ΝΟΗΜΑ.— Παρ' ὅλα τὰ κατὰ τοῦ Φιλίππου λεγόμενα διὰ τὰς ἀδικίας του καὶ παρ' ὅλην τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένην ἀνάγκην ὅπως καὶ δι' ἔργων πλέον ἀποκρούσωμεν τὰς ἀδικίας του, βλέπω τόσον ἀπελπιστικὴν τὴν κατάστασίν μας σήμερον ὥστε φοβοῦμαι μήπως σᾶς φανῶ ἀπαισιόδοξος ἂν σᾶς εἴπω ὅτι καὶ ὅλοι οἱ πο-

λιτικοὶ ἄνδρες ἂν προτείνουν καὶ ὅλη ἡ βουλή ἂν ψηφίσῃ τοὺς χειροτέρους νόμους πάλιν ἢ κατάστασις δὲν θὰ χειροτερεύσῃ! Τόσον ἀπελπιστικὴν βλέπω τὴν σημερινὴν κατάστασίν μας ἀπέναντι τοῦ Φιλίππου καὶ μὴ μεθεωρήσῃτε ἀπαισιόδοξον.

§ 2. Οἱ αἵτιοι τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς πόλεως.

Τούτων· δηλ. τῆς ἀθλίας καταστάσεως. — **οὐδὲ δύο** = οὐδὲ παρὰ δύο· ἢ παρὰ σημαίνει τὸ αἷτιον. — **εὐρήσετε**· ἔνν. τὰ πράγματα ἀφιγμένα εἰς τοῦτο. — **διὰ τοὺς . . .** = διὰ τοὺς προαιρουμ. χαρίζεσθαι μᾶλλον ἢ λέγειν τὰ βέλτιστα. Τὸ μᾶλλον ἐτέθη πλεοναστικῶς, διότι ἡ ἔννοια αὐτοῦ ἐνυπάρχει ἐν τῷ προαιρουμένους. — **τινὲς μὲν**· ἢ ἀπόδοσις εἶναι εἰς τὸ ἕτεροι δέ. — **ἐν οἷς εὐδοκιμοῦσιν** = ταῦτα ἐν οἷς εὐδοκιμοῦσιν· ἔννοεῖ δὲ τὴν ὀλεθρίαν εἰρήνην καὶ τὴν οἰκτρὰν οικονομικὴν κατάστασιν· ὑπαινίσσεται καὶ ψέγει ἐνταῦθα ὁ Δημ. πολιτικούς τινας συνιστῶντας τὸ εἰρηρικὸν καὶ οικονομικὸν καθεστῶς καὶ εἰς αὐτὸ στηρίζοντας τὴν δυνάμιν των, οἷος ὁ οἰκονομολόγος Εὐβουλος ὁ Ἀναφλύστιος, ὅστις ἦτο δημοφιλὴς, διότι προσέτεινε πάντοτε εἰρήνην καὶ θεωρικὰ χρήματα, δι' ὧν ἐκολάκευε τὸν λαόν, καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἀντιπολιτευομένων τὸν Δημοσθένην, ἦτοι ἐκ τῶν φιλιππιζόντων. — **δύνανται** = εἰσὶ δυνατοὶ (πολιτικῶς), ἰσχύουσιν. — **ἔχειν**· ἔνν. πρόνοιαν. — **ἕτεροι δέ . . .** ὑπαινίσσεται καὶ ψέγει τοὺς κατηγοροὺς τοῦ στρατηγοῦ Διοπείδου (ληλατήσαντος τὰ παραλία τῆς Μακεδονίας τοῦ Φιλίππου) πρβλ. καὶ § 14. — **παρ' αὐτῆς** = παρ' ἑαυτῆς, δηλ. παρὰ τῶν πολιτῶν. — **περὶ τοῦτο**· δηλ. εἰς τὸ νὰ δικάζῃ καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἑαυτῆς πολίτας. — **ὅπως λήψεται, ἔσται, ἐξέσται**· πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ ποιοῦσιν· εἰς δύο τάξεις διαιρεῖ τοὺς λέγοντας εἰς τὸν δῆμον τὰ ἀρέσκοντα καὶ οὐχὶ τὰ ὠφέλιμα· 1) εἰς τοὺς παριστάνοντας τὴν κατάστασιν ὡς καλὴν καὶ μὴ φροντίζοντας περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ 2) εἰς τοὺς διαβάλλοντας καὶ συκοφαντοῦντας τοὺς ἀσχολουμένους εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ οὕτω γινομένους αἰτίους τιμωρίας τῶν στρατηγῶν καὶ ὠφελείας τοῦ Φιλίππου. — **πολι-**

τείαι = τρόπος τοῦ πολιτεύεσθαι, πολιτικά τάσεις. Μεγάλη ἡ παρρησία τοῦ ῥήτορος ἐνταῦθα.

ΝΟΗΜΑ. Αἴτιοι τῆς ἀπελπιστικῆς ταύτης καταστάσεως τῆς πατρίδος μας εἶναι οἱ πολιτικοὶ σας ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προτιμῶσι νὰ σᾶς λέγωσιν ὅ,τι ἀρέσκει καὶ ὄχι ὅ,τι σᾶς συμφέρει καὶ σᾶς ὠφελεῖ. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν εἰρηνόφιλοι ὄντες φροντίζουν διὰ τῆς εἰρήνης, ἦν σᾶς προτείνουν, νὰ κερδίζωσι πολιτικῶς ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος, ἄλλοι δὲ φθονεροὶ ὄντες διαβάλλουσι διαρκῶς τοὺς ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος ἐργαζομένους ἄρχοντας καὶ οὕτως αὐτὴν μὲν ὀδηγοῦσιν εἰς ἀλληλοσπαραγμὸν καὶ ἀφάνειαν, εἰς δὲ τὸν ἐχθρὸν αὐτῆς Φίλιππον δίδουσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ πράττῃ ἀνενοχλήτως ὅ,τι θέλει. Αὕτῃ ἡ πολιτικὴ, ἡ ὁποία *δυστυχῶς* σᾶς ἀρέσκει, εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία μᾶς κατέστρεψεν!

§ 3. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ῥήτορος δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται.

Ἄξιῳ προδιόρθωσις ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ἰσχύουσα καὶ ἐφ' ὅλου τοῦ λόγου, ὡς καὶ τὸ ἐν § 1 *δέδοικα*. Προλαμβάνει δηλ. ὁ ῥήτωρ διὰ τούτων τὴν λύπην τῶν Ἀθηναίων, ἣν οὗτοι θὰ αἰσθανθῶσιν ἐξ ὅσων θὰ εἴπῃ αὐτοῖς, ὅτι δηλ. *δὲν ἡξεύρουν τί κάμνουν* (ἐκ τοῦ συμβουλευεῖν παντάπασιν ἐξεληγάκασι τὴν παρρησίαν). — *ἄν τι τῶν ἀληθῶν*· διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἴπῃ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ λιτότης αὕτη τοῦ ῥήτορος προκαλεῖ σπουδαίως τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν, — *παρρησία* (πᾶν-ῥῆσις) = ὅ,τι λέγεται ὅλον = ἡ ἐλευθεροστομία, τὸ θάρρος, ἡ ἀλήθεια — *γίγνεται μοι ὀργή*· παθ. τοῦ ὀργίζομαι τινι. — *ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων (πραγμάτων)*· πλὴν τῶν πρὸς σύσκεψιν συνελεύσεων, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς κατωτέρω ἀντιθέσεως ἐκ δὲ τοῦ *συμβουλεύειν*. — *τοῖς ξένοις*· ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις διαμένοντας ξένους, δηλ. τοὺς μετοίκους. — *οἰκίτης* = ὁ τοῦ οἴκου = ὁ ὑπηρέτης. — *ἐξουσία* = παρρησία. — *ὅ,τι βούλονται*· ἀντικείμεν. τοῦ λέγοντας. — *ἡ πολίτας*· β' ὄρος συγκρίσεως· τίς ὁ α' ὄρος; — *ἐκ δὲ τοῦ συμβουλευεῖν*· ἀπόδοσις τοῦ ἀνωτέρω ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων· ἐνν. ἀντικείμεν. τοῦ ἐξεληγάκατε (ἐξελαύνω = ἐκδιώκω) τὸ

τὴν παρρησίαν· τὸ δὲ ἐκ τοῦ συμβουλ.—ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ βήματος συμβουλευεῖν, ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ βήματος συμβουλῆς, ἀπὸ τῶν συμβούλων τοῦ βήματος (τῶν πολιτικῶν ῥητόρων).

Εἶναι ἐκκλητικὸν τὸ θάρρος τοῦ Δημοσθένους ὁμιλοῦντος οὕτω πρὸς τὸν Ἀθηναϊκὸν λαὸν καὶ πλήττοντος κατὰ κόρης οὐ μόνον τοὺς ἄδραναις καὶ εἰρηνοφίλους πολιτικοὺς αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν λαὸν σύμπαντα! Ἡ δυσαναλογία μεταξὺ τῆς τελευταίας προτάσεως ἐξελήλακατε... καὶ τῆς προηγουμένης μακρᾶς περιόδου δεικνύει καὶ τὴν ἀπρεπῆ ἀνισότητά καὶ ἀκολουθίαν, ἣτις εἰσῆλθεν εἰς τὰ δημόσια ἥθη τῶν Ἀθηνῶν.

ΝΟΗΜΑ. Ἐγὼ κύριοι, θεωρῶ καθήκον μου νὰ σᾶς εἶπω ἀπεριφράστως γυμνῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀξιῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψητε τοῦτο, διότι εἶναι ἐντροπὴ ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιτρέπητε ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ νὰ ὁμιλῶσι μετὰ μεγάλης ἐλευθερίας καὶ οἱ ξένοι καὶ αὐτοὶ οἱ δοῦλοι σας ἀκόμη, εἰς δὲ τοὺς ἐπισήμους ῥητοράς σας νὰ μὴ ἐπιτρέπητε τοιαύτην ἐλευθερίαν λόγου ἀπὸ τοῦ βήματος!

§ 4. *Εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ διορθωθῇ ἡ ἀθλία κατάστασις.*

Εἶτα τὸ χρονικὸν τοῦτο ἐμπεριέχει ἐνταῦθα ἔννοιαν συμπερασματικὴν = καὶ ἔπειτα ἴδου τὰ ἀποτελέσματα! — **ἐκ τούτου** ἐκ τῆς ἄλλοκότου δηλ. αὐτῆς καταστάσεως. — **τρυφᾶν** μεταφορικῶς = ὑπεροπτικῶς φέρεσθαι, ὡσπερ οἱ τρυφηλοὶ δεσπότηται οἱ μόνον τὰ ἡδέα καὶ τὰς κολακείας ἀκούοντες. Τολμηρότατα ἐκφράζει τὴν πικρὰν ταύτην ἀλήθειαν ἐνταῦθα ὁ Δημοσθένης, ἦττον δ' εὐτόλμως καὶ ἐν Χερρονήσῳ § 34. Εἶναι δὲ τὸ τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν = τρυφᾶτε κολακευόμενοι. Πρὸβλ. καὶ § 39 καὶ 45. — **πρὸς ἡδονὴν** = ἡδονικῶς (ἢ πρὸς σημαίνει ἀναλογίαν). — **ἀκούουσιν** κατὰ δοτ. ἵνα συμφωνήσῃ τῷ ὕμῳ. — **τοῖς πράγμασι** ἔνν. τῆς πόλεως. — **ταῖς γιγνομένοις** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λεγόμενοις. — **κινδυνεύειν** τοῦτο ὡς καὶ τὰ τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ συμβέβηκεν, οὗ εἶναι ὑποκείμενα, ὡς ἀπροσώπου. — **οὕτω διάκεισθε** δηλ. μένετε ἐν τῷ τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι. — **τί λέγω** πλαγία ἐρώτησις (ἀντὶ ἀπα-

ρεμφάτου—οὐκ ἔχω λέγειν τι) σημαίνουσα ἀπορίαν περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ γίνῃ.— **ἐθέλω καὶ θέλω**—ἔχω σταθερὰν γνώμην, ἀποφασίζω (νὰ κάμω τι), τὸ δὲ β ο ὄ λ ο μ α ι = διανοοῦμαι (νὰ κάμω τι) πρβλ. καὶ §§ 52, 67 καὶ 73. — **ἔτοιμος**· ἔνν. εἰμί. — **λέγειν**· ἔνν. ταῦτα, δηλ. τὰ συμφέροντα. — **καὶ εἰ ἔχει καὶ προεῖται, ὅμως ἔστιν ἐπανορθώσασθαι**· ἔνδοτικὴ πρότασις. Διὰ τοῦ καὶ εἰ (= καὶ ἂν) ὅταν ἡ πρᾶξις τῆς κυρίας προτ. θεωρῆται ἀναπόφευκτος, διὰ τοῦ εἰ καὶ (= καίτοι) ὅταν ἡ δι' αὐτοῦ εἰσαγομένη δευτερεύουσα πρότασις δὲν ἔχη οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐν τῇ κυρίᾳ προτ. ἐκφραζομένης πράξεως.— **πολλά**· δηλ. τόποι καὶ σύμμαχοι.— **προεῖται**· τοῦ προῖεμαι = ἐχάθησαν διὰ τὴν ἀμέλειαν ὑμῶν. — **ἐπανορθώσασθαι**· κυριολεκτεῖ ἐπὶ τῶν πιπτόντων καὶ ὀρθουμένων (ὀρθίων στηνομένων) πάλιν.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ ἰδοὺ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἀθλίας αὐτῆς πολιτικῆς σας· κατηντήσατε νὰ ἀρέσκησθε ὡς οἱ δεσπότες τῆς ἀνατολῆς εἰς πᾶν ὅ,τι σᾶς τέρπει μόνον καὶ νὰ ἀδιαφορῆτε περὶ τῆς πατρίδος καθ' ὃν χρόνον κινδυνεύουσι τὰ ὑψίστα συμφέροντα αὐτῆς. Ἄν ἐξακολουθήσητε οὕτω σκεπτόμενοι καὶ φερόμενοι, εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς ὀμιλήσω, ἂν ὅμως θελήσητε νὰ ἀκούσητε οὐχὶ κολακείας ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ πραγματικὸν συμφέρον σας, τότε σᾶς βεβαιῶ ὅτι δύνασθε νὰ ἐπανορθώσητε τὰ σφάλματά σας, ὅσα δήποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ ἀπολεσθέντα ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀμελείας σας. Ἐ γ ὡ δ ἐ ν ἀ π ε λ π ῖ ζ ο μ α ι π ε ρ ῖ τ ο ῦ μ ἑ λ λ ο ν τ ο ς ε ἶ ν α ι ἀ κ ὀ μ η κ α ι ρ ὄ ς ἀ ρ κ ε ῖ ν ἄ θ ἑ λ η τ ε.

§ 5. Πῶς θὰ διορθωθῇ ἡ ἀθλία κατάστασις τῆς πόλεως.

Παράδοξον· προδιόρθωσις, δι' ἧς τεχνηέντως ὁ ῥήτωρ παρασκευάζει τοὺς ἀκροατάς· πρβλ. καὶ § 3.— **τὸ χεῖριστον**· ἀσυνδέτως διότι εἶναι ἐπεξήγησις τῶν ἡγουμένων· τὸ δὲ χεῖριστον... βέλτιστον εἶναι σχῆμα παρὰ προσδοκίαν. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ ἀμέλεια (ἣν ἐδείξατε ἐν τῷ παρελθόντι καὶ εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ παροῦσα ἔλεεινὴ κατάστασις τῆς πόλεως) θὰ σᾶς ὀφελήσῃ! Καὶ τοῦτο, διότι γνωρίζοντες ὅτι ἡ ἀμέλεια ἐδημιούργησε τὴν ἀθλίαν αὐ-

τὴν κατάστασιν δὲν θὰ ἀμελήτε ἐν τῷ μέλλοντι, τ. ἔ. τὰ παθήματα θὰ γίνωσι μαθήματα. Οὕτω παρέχων ὁ ῥήτωρ χρηστὰς ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον παρηγορεῖ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἅμα προτρέπει αὐτοὺς νὰ γίνωσι προθυμότεροι. — *πρὸς τὰ μέλλοντα* = ἀναφορικῶς πρὸς τὰ μέλλοντα. — *τοῦτο*: δηλ. τὸ χεῖριστον. — *τί ἐστὶ τοῦτο*; Ἐρωτᾷ καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος διὰ τοῦ ὅτι οὐτε . . . σχῆμα ὑποφορᾶς, δι' οὗ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ εἰς σοβαρόν τι. — *ὅτι οὔτε μικρὸν . . . ἔχει* τοῦτο εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ χεῖριστον. Περὶ τούτου πρβλ. καὶ Α' Φιλίπ. § 2. — *ποιούντων*: αἰτιολ. μετοχή. — *πρατόντων*: ἐναντιωμ. μετοχή. — *ῥαθυμία* μὲν = ῥαστώνη ψυχῆς, *ῥαθυμος* δὲ = ὁ εὐκολον θυμὸν (ψυχὴν) ἔχων, ὁ μὴ ἀνησυχῶν, ὁ μὴ φροντίζων, *ῥαθυμεῖν* δὲ = φεύγειν τοὺς πόνους δι' ἔκλυσιν ψυχῆς, τὸ δ' *ἀμελεῖν* λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν φιλοπόνων τῶν ἐξ ἀπροσεξίας ἀμελούντων τι. Ὅθεν ὁ ῥαθυμος εἶναι ἀναγκαίως καὶ ἀμελής, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἀντίστροφον. — *τῆς πόλεως*: τ. ἔ. τῆς ἀνδρείας εἴτε τῆς πολεμικῆς ἐμπειρίας καὶ δυνάμεως: τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ οὐδ' ἦττε σθε ὑμεῖς (δηλ. οἱ Ἀθηναῖοι προσωπικῶς, τὰ άτομα, ἀλλ' ἡ ἀμέλεια ὑμῶν ἠττηται). Διὰ τούτων ὁ ῥήτωρ κόλακεύων ἐνθαρρύνει τοὺς Ἀθηναίους ἵνα κινηθῶσιν ἤδη ἐξερχόμενοι τῆς ἀδραείας των.

ΝΟΗΜΑ. Εἶναι παράδοξον ἀλλ' ὅμως ἀληθές ὅτι τὸ κακὸν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ! Τὰ παθήματα θὰ σᾶς γίνωσι μαθήματα. Ὅτι ἐπάθετε μέχρι τοῦδε παρὰ τοῦ Φιλίππου ὀφείλεται εἰς τὴν ἀμέλειάν σας: αἱ δυνάμεις σας ἴστανται ἀκέραιαι ὅλαι καὶ δύνασθε νὰ τὰς χρησιμοποιήσητε κατὰ τοῦ Φιλίππου: ἀρκεῖ νὰ κινηθῆτε κατ' αὐτοῦ, διότι ἕως τώρα δὲν τὸ ἐκουνήσατε ἀπὸ τὴν θέσιν σας! Ἄν λοιπὸν κινηθῆτε τώρα κατὰ τοῦ Φιλίππου ἡ ἀθλία κατάστασις διορθώνεται.

§ 1-6 — ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ἡ ἀθλία κατάστασις τῆς πατρίδος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδρανῆ καὶ εἰρηνόφιλον πολιτικὴν σας, ἀλλ' ἔχετε καιρὸν νὰ διορθώσητε αὐτὴν ἂν θέλητε νὰ ἐργασθῆτε, διότι ἔχομεν ἀκέραιας τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως καὶ μόνον ἡ θέλησις σας λείπει.

Τεχνικώτατα διὰ τῶν διαφορῶν τεχνασμάτων (σχημάτων παραλ-

λήλου, πλεονασμοῦ, παραδόξου, προδιορθώσεως, λιτότητος, συνωνυμίας, λογοπαιγνίου κλπ.) ὁ ῥήτωρ προκαλεῖ ἐν τῷ προοίμιῳ τὴν προσοχὴν τῶν ῥαθύμων Ἀθηναίων καὶ προτρέπει αὐτοὺς ἵνα ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ ληθάργου, εἰς ὃν ἔχουσιν ἐμπέσει ἕνεκα τῆς ῥαθυμίας των καὶ τῆς ἀφιλοπάτριδος πολιτικῆς τῶν συμβούλων των.

Τὸ προοίμιον τοῦτο εἶναι *σφοδρόν* ἢ πρώτη περίοδος αὐτοῦ σκοπίμως μακρὰ γενομένη καὶ δι' ἀπολύτων μετοχῶν ἀρχομένη δεικνύει τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ λόγων καὶ ἔργων καὶ καταλήγει εἰς ἀπαισίαν παραδοξολογίαν εἰ καὶ λέγειν . . . κλπ.

§ 6. Αἴτιος τοῦ πολέμου εἶναι ὁ Φίλιππος καὶ ὄχι οἱ Ἀθηναῖοι.

Ὅν· διὰ τούτου εἰσάγεται ἡ διήγησις ὡς συμπέρασμα τοῦ προλόγου.— *Ἄπαντες* = πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ μερίδες. — *ἔδει* ἀντὶ τοῦ *ἔδει* ἄν = εἰ ὦ μ ο λ ο γ ο ὦ μ ε ν . . . ἔ δ ε ι ἄ ν. Τὸ (δ' εἶδος) ἀπραγματοποιήτον, πρὸς ὃ ἀντιτίθεται τὸ πραγματικὸν ἐ π ε ι δ ῆ δ έ . . . ἀ ν ά γ κ η φ υ λ ά τ τ ε σ θ α ι. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἔ δ ε ι ἀπὸ τοῦ ἔ δ ε ι ἄ ν (ὡς καὶ τοῦ ἐχθρῶν, προσῆκε κλπ.) φαίνεται ἐκ τοῦ ἔ δ ε ι σ ε λ έ γ ε ι ν ἄλλ' οὐ λέγεις καὶ τοῦ ἔ δ ε ι ἄ ν σ ε λ έ γ ε ι ν ἄλλ' οὐ δεῖ σε λέγειν.— *ὅπως ἀμνησούμεθα*· πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ σ υ μ β ο υ λ ε ὕ ε ι ν προταχθεῖσα χάριν ἐμφάσεως. — *οὕτως*· ἐπιτείνει τὸ ἀτόπως.— *ἐνιοί*· δὲν ἐννοεῖ ῥήτορας ἀλλὰ μερίδα πολιτῶν. — *ὥστε*· σύνδεσον τῷ ἀ ν έ χ ε σ θ α ι, οὐ ὑποκείμ. εἶναι τὸ ἐ ν ι ο ι. — *καταλαμβάνοντος, ἔχοντος, ἀδικοῦντος*· ἐναντιωματ. μετοχαί. Σκοπίμως ἐτέθησαν καὶ πάλιν αἱ ἀπόλυτοι μετοχαί ἐπὶ ἀσυμβιβάστων καὶ ἀντιθέτων πραγμάτων.— *πάντας ἀνθρώπους* = ὅλον τὸν κόσμον! ῥητορικὴ ὑπερβολή.— *οἱ ποιοῦντες*· κατηγορ. τοῦ ὑποκείμ. τ ι ν έ ς, τερθὲν ἐνάρθρως πρὸς ἕξαρσιν αὐτοῦ. — *τὸν πόλεμον*· ἐνάρθρως, διότι πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ ἐν Χερρονήσφ πολέμου, δι' οὗ ὁ Φιλ. καὶ οἱ ὀπαδοί του κατηγοροῦσι τοὺς Ἀθηναίους ὅτι λύουσι δῆθεν τὴν ὑφισταμένην μετ' αὐτοῦ εἰρήνην.— *ἀνάγκη* (ἔστί)· ἀπόδοσις τοῦ αἰτιολογικοῦ λόγου ἐ π ε ι δ ῆ δ έ . . . = *φυλάττεσθαι καὶ διορθοῦσθαι*· ὑποκείμ. αὐτῶν ἐνν. τὸ τ ι ν ἄ

(εἴτε τὸ ἐμὲ). — *περὶ τούτου*· τοῦ ὅτι ἡμῶν (τῆς πατριωτικῆς μερίδος) τινὲς εἰσὶν οἱ ποιοῦντες τὸν πόλεμον. — Ἡ *περὶ* σημαίνει ἀναφορὰν. — *γράφω* = ἐγγράφως προτείνω· ἢ μετοχὴ ὑποθετικῆ. Τὸ δὲ ὡς ἀμυνοῦμεθα *πλαγία* ἐρώτησις ἐκ τοῦ γράψας καὶ συμβουλεύσας. — *ἐμπίπτω εἰς αἰτίαν* = κατηγοροῦμαι. Τὸ δὲ *ἐμπίπτειν* = ἄκοντα πίπτειν ἐν τι. Ὁ ἐγγράφως προτείνων τὸν πόλεμον κατὰ τινος (ὡς καὶ τὴν εἰρήνην) ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐντεῦθεν ἀποτελέσματα.

ΝΟΗΜΑ. Εἰσερχόμενος λοιπὸν μετὰ τὰ γενικά εἰς ἐξέτασιν τοῦ κυρίου θέματός μου περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Φιλίππου πρὸς ἡμᾶς παρατηρῶ μετὰ λύπης μου ὅτι ὑπάρχει παράδοξος διχογνωμία μεταξὺ ἡμῶν περὶ τούτου. Ὑπάρχουσι δηλ. ἄνθρωποι Ἀθηναῖοι φρονοῦντες ὅτι *ἡμεῖς εἴμεθα αἴτιοι τοῦ πολέμου* τούτου, καὶ ὄχι ὁ Φίλιππος, ὅστις καταλαμβάνει τὰς πόλεις μας, ἀρπάζει τὰ μέρη μας καὶ ἀδικεῖ ὄλον τὸν κόσμον. Πρὸ τῆς παραδόξου καὶ ἄλλοκότου ταύτης ἰδέας τῶν ἀφιλοπατριδῶν συμπολιτῶν μου ὀφείλω νὰ λάβω τὰ μέτρα μου καὶ ν' ἀποδείξω αὐτὴν ἀβάσιμον καὶ πεπλανημένην, χωρὶς νὰ λησμονῶ τὴν εὐθύνην ἣν ἐκ τῆς ἐγγράφου περὶ πολέμου προτάσεως ἀναλαμβάνω.

§ 7, 8 καὶ 9. Ὁ Φίλιππος ὑποκρινόμενος κρύπτει τὸν πόλεμον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης.

λέγω καὶ διορίζομαι (= ῥητῶς λέγω)· συνωνυμία καὶ ῥητορικὸς πλεονασμὸς χάριν ἐμφάσεως καὶ ποικιλίας (ἀνάμειξις ἀσθενεστεροῦ καὶ ἐντονωτέρου, μερικῶ καὶ γενικοῦ). — *εἰ ἐφ' ἡμῖν ἔστι . . . , φῆμ' ἔγωγε*· ἀσυνδέτως διότι εἶναι ἐπεξήγησις· πρὸς τοῦτο ἀνταποδίδεται τὸ κατωτέρω ἐν § 8 εἰ δ' ἕτερος παραλειπομένου ἐνταῦθα τοῦ μὲν πρὸ τοῦ δέ, ὅπερ οὐχὶ σπάνιον. — *ἀγειν-πολεμεῖν*· ἐνν. ὑποκεῖμι, τὸ ἡμᾶς. — *καὶ τὸν . . .* = καὶ ἀξιῶ τὸν λέγοντα ταῦτα γράφειν καὶ πράττειν καὶ μὴ φενακίζειν (ἐκ τοῦ φενάκη = ἢ περρούκα καὶ μεταφορ. ἢ ἀπάτη). — *ταῦτα*· ἀντὶ τοῦ οὗτο· ὁ πληθυντ. ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ. — *γράφειν καὶ πράττειν*· ὅστις θέλει τὴν εἰρήνην πρέπει νὰ προτείνῃ ταύτην ἐγγράφως καὶ νὰ

ἐνεργήσῃ ὥστε νὰ μᾶς ὑποσχεθῇ ὁ Φίλ. ὅτι δὲν θὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τῆς Μακεδονίας. Ὁ Δημοσθ. ἔχων ὑπ' ὄψει του ὅτι οἱ πολυήμενοι ῥήτορες ἤξιουν ἵνα ὁ θέλων τὸν πόλεμον προτείνῃ τοῦτο ἐγγράφως ὅπως φέρῃ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ, προτείνει ἐνταῦθα κατὰ τύπους εἰρωνικῶς τὴν εἰρήνην θέλων νὰ ἐμπαίξῃ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ πολεμῶν οὕτως αὐτοὺς διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὅπλων! — *ἔτερος*· ἐννοεῖ τὸν Φίλιππον· ἐμφαντικὸς ὑπαινιγμὸς. — *ἔχων*· ἐναντιωμ. (ἢ καὶ ἀναφορικῇ) μετοχή. — *τοῦνομα... προβάλλει*· ἐν ζωνηρᾷ ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔργοις... χρεῖται. Ἀντίθεσις μετὰ συμμετρίας καὶ μουσικῆς ἁρμονίας ἐκφραζομένη καὶ εἰρωνικῶς ἅμα λεγομένη. — *προβάλλει* = φέρει ἐμπρὸς καὶ παρουσιάζει οἷονεὶ ὡς τροφήν εἰς ζῶα! διότι τὸ *προβάλλειν* καὶ *παραβάλλειν* (κριθᾶς, χόρτον) λέγεται ἐπὶ ζῶων, τὸ δὲ *προτιθέναι* καὶ *παρατιθέναι* (τράπεζιν, τροφήν, βρωσιν, πόσιν) λέγεται συνήθως ἐπὶ ἀνθρώπων. — *τί λοιπόν*· τὸ πλήρες = τί λοιπόν ἔστιν ἡμῖν. — *ἀμύνεσθαι*· ἐνν. ὑποκείμ. ὑμᾶς. — *φάσκειν*· ἐκ τοῦ βούλεσθαι προτάσσεται δ' ἐπιτηδες χάριν ἐμφάσεως. — *ὥσπερ ἐκεῖνος* = ὥσπερ ὁ Φίλ. ὅστις λόγῳ ἄγει εἰρήνην, πράγματι δὲ πολεμεῖ. — *οὐ διαφέρομαι*· δὲν ἔχω διάφορον γνώμην, δὲν ἀντιτίθεμαι εἰς τοῦτο, εἶμαι σύμφωνος. Τοῦτο λέγει μετὰ τινος εἰρωνείας καὶ σαρκασμοῦ = ἄφ' οὗ τὸ θέλετε δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρῃσιν, δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς χαλάσω τὸ χατῆρι. — *ταύτην*· καθ' ἕλξιν ἀντὶ τοῦτο· εἶναι ἀντικείμεν. τοῦ ὑπολαμβάνει, τὸ δὲ εἰρήνην κατηγορούμενον. — *ἐξ ἧς*· ἀντὶ ἐξ οὗ· ἢ ἐξ σημαίνει τὸ αἷτιον ἢ τὸ ὄργανον· τοῦτο εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ ταύτην. — *ἐκεῖνω*· ἐνν. λέγει ἐσομένην τὴν εἰρήνην. — *λέγει*· ἐνν. ἐσομένην, τὸ δὲ ἐκεῖνω· παρ' ὑμῶν, οὐχ ὑμῖν παρ' ἐκείνου εἶναι κοινὸν σχῆμα ἐκ παραλλήλου, ὃ ἐμμήθη καὶ ὁ Σαλλούστιος «ita illi a vobis pacem, vobis ab illo bellum suadet». — *τοῦτο*· κατηγορ., τὸ δὲ ὃ ὠνεῖται εἶναι ὑποκείμεν. τοῦ ἐστίν. — *τῶν ἀναλ. χρημάτων*· γεν. τοῦ τμήματος εἰς τὸ ὠνεῖται. — *πολεμεῖν-πολεμεῖσθαι*· ἐπεξήγησις τοῦ τοῦτο· σχῆμα χιαστὸν ἐξαῖρον τὰ μονομερῆ πλεονεκτήματα τοῦ Φιλίππου ἐκ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ πρὸ παντὸς σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἂν ἐξηριᾶτο ἄφ' ἡμῶν

ἡ εἰρήνη, ἔπρεπε βεβαίως νὰ προτιμῆσωμεν αὐτήν, προτεινόμεν δὲ τοῦτο φαγερὰ καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ ἀπατῶ τὸν λαόν. Ἄλλὰ δυστυχῶς σήμερον οὐχὶ ἡμεῖς ἀλλ' ὁ Φίλιπ. διευθύνει· ἐκεῖνος ἔτοιμος ὢν καθ' ὅλα μᾶς πολεμεῖ πράγματι ἐν ᾧ μᾶς ἀπατᾷ ὅτι θέλει δῆθεν εἰρήνην. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παρασυρῶμεθα ὡσπερ τὰ ζῶα ὑπὸ τοῦ προβαλλομένου αὐτοῖς χόρτου, ἀλλὰ νὰ ἀμυνώμεθα κατ' αὐτοῦ. Ἐκτὸς ἂν θέλητε νὰ σᾶς κάμω τὴν χάριν νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἔχετε εἰρήνην ἐν ᾧ δὲν ἔχετε! Ἄν δὲ πάλιν νομίζη κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὅτι εἰρήνη εἶναι τὸ νὰ ἀφήσωμεν τὸν Φίλ. νὰ καταλάβῃ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη καὶ τότε νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐναντίον ἡμῶν, αὐτὸς τότε εἶναι τρελλὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο λέγει ἢ ὅτι ἡμεῖς μὲν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ τηρῶμεν εἰρήνην πρὸς τὸν Φίλ., ἐκεῖνος δὲ νὰ πολεμῇ ἡμᾶς! Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκεῖνος ἐπιζητεῖ καὶ κατορθώνει θαυμασίως διὰ τῶν ἀφειδῶς πρὸς τοῦτο δαπανωμένων χρημάτων του, νὰ μᾶς βουλώνη τὸ στόμα μὲ τὸ χρῆμά του καὶ νὰ μᾶς κρατῇ ἀδρανοῦντας ἕως ὅτου μᾶς ὑποδουλώσῃ!

§ 10, 11, 12, 13 καὶ 14.—*Ἄν περιμείνωμεν μέχρι οὗ ὁ Φίλ. ἀποβάλῃ τὸ προσωπεῖον, θὰ ὑποστῶμεν τὴν τύχην τῆς Ὀλύμπου, τῆς Φωκίδος, τῶν Φερῶν καὶ τοῦ Ὠρεοῦ.*

§ 10. Καὶ μὴν διὰ τούτου γίνεται μετάβασις εἰς τι σπουδαιότερον, εἰς νέον ἐπιχείρημα· πρβλ. καὶ κατωτέρω § 12, 30, 68.—*ἡμῖν* σύνδ. τῷ ὁμολογήσει καὶ τῷ πολεμεῖν. — *εὐηθέστατοι* ἐπὶ τὸ εὐφημότερον ἀντὶ τοῦ ἡλιθιώτατοι. — *ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ (ἐπὶ) τὸν Πειραιᾶ* ὑπερβολὴ τοῦ ῥήτορος ἵνα καταστήσῃ τὰς ἰδέας του σαφεστεράς καὶ δριμυτέρας. — *τοῦτ' ἐρεῖ* δηλ. τὸ πολεμεῖν ὑμῖν. — *οἷς* καθ' ἕλξιν ἀντὶ τοῦ τοῦτοις ἄ· δοτ. ὄργαν. εἰς τὸ τεκμαίρεσθαί. — *τεκμαίρεσθαι* τὰ σημεῖα ἐξ ὧν προκύπτει ἀναγκαῖον συμπέρασμα ὀνομάζονται τεκμήρια, τοιαῦτα δὲ θεωρεῖ ὁ ῥήτωρ ἐνταῦθα τὰς προηγουμένας πράξεις τοῦ Φιλ., ἃς εὐθὺς συνεπάγεται (πρὸς Ὀλυμπίους, Φωκεῖς, Φεραίους, Ὠρεῖτας). § 11. *Τοῦτο μὲν, τοῦτο δέ* αἰτιατ.: ἐπιρρηματικά, δι' ὧν ἐκφέρει τὰ διάφορα παραδείγματα εἴτε

Δ Σταματιάδου, Δημοσθένους Γ' Φιλίπ. Ἐκδοσις Γ'

τεκμήρια τῆς τοῦ Φιλ. ἀπάτης. — ἀπέχων' χρόν. μετοχή χρόνου παρατατικοῦ. — **τετραράκοντα στάδια**· αἰτ. τοῦ ποσοῦ· πρόκειται δὲ περὶ τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ κατ' Ὀλυνθίων πολέμου (τοῦ 384). Σ τ ἄ δ ι ο ν = 150 βήματα εἴτε 600 πόδες, εἴτα δὲ καὶ ὁ τόπος ὁ ἔχων τοσοῦτον μῆκος, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες δρόμου κλπ. ἐν Ὀλυμπία τὸ πρῶτον, ἄρα 40 στάδια = ἐν περίπου γεωγραφικὸν μίλιον, ἦτοι 1¹/₂ περίπου ὥρα. — **δυοῖν θάτερον** (ἐκ τῶν 2 τὸ ἕτερον)· ἐπιρρηματικῶς· προεξαγγελτικὴ παράθεσις τοῦ ἦ .. ἦ. — **οἰκεῖν**· ἐπεξηγήσις τοῦ δυοῖν θάτερον. — **ἐν Μακεδονίᾳ**· ἢ μὴ οἰκεῖν. — **πάντα τὸν ἄλλον χρόνον**· ἐννοεῖ τὸν χρόνον καθ' ὃν δὲν εἶχε πλησιάσει εἰς τὰ 40 στάδια, καθ' ὃν ἠγανάκει εἰάν τις κατηγορεῖ αὐτὸν ὅτι πολεμεῖ τοὺς Ὀλυνθίους, ὅτε ὅμως ἔφθασεν εἰς τὰ 40 στάδια ἔρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ ἐκήρυξε φανερὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ὀλύνθου. Ἄριστα καὶ ἐνταῦθα ὁ Δημοσθένης εἰκονίζει τὴν κρυφίνου καὶ δολίαν πολιτικὴν τοῦ Φιλ., ἀλλὰ δυστυχῶς ὁμιλεῖ εἰς ὅτα διατεθρυμμένα ὑπὸ τῶν κολάκων. — **εἴ τις αἰτιάσαιτο**· σημαίνει τὸ αἴτιον τοῦ ἀ γ α ν α κ τ ῶ ν ὡς ψυχικοῦ πάθους σημαντικοῦ. — **τοιούτων τι**· ὅτι δηλ. πολεμεῖ τοὺς Ὀλυνθίους· οὐσίχ. ἀντικείμεν. — **ἀγανακτῶν-πέμπων**· χρ. παρατατικοῦ. — **τοὺς ἀπολογησομένους**· τελ. μετοχ. μετὰ τοῦ ἄρθρου = οἱ ἱκανοὶ ἔσονται ἀπολογήσασθαι. — **τοῦτο δέ**· τὸ δεύτερον παράδειγμα. — **εἰς Φωκέας**· ἢ εἰς (ἀντὶ τῆς π ρ ὀ ς) ἐπὶ προσώπου κατὰ μετωνυμίαν (= εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων), καθ' ἣν τίθεται τὸ περιεχόμενον ἀντὶ τοῦ περιέχοντος εἴτε (ὡς ἐνταῦθα) ὁ κάτοικος ἀντὶ τῆς χώρας. — **ὡς πρὸς συμμάχους**· παρομοίωσις μετὰ ῥητορικῆς ὑπερβολῆς, διότι οἱ Φωκεῖς δὲν ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου, ἀρκεσθέντος νὰ περιλάβῃ καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν συνομολογηθεῖσαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰρήνην. — **ἤριζον**· ἐνν. πρὸς πάντας καὶ κατὰ πάντων· σκωπτικῶς λέγει τοῦτο ὁ Δημοσθ. ἐκδικούμενος τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἀκούοντας τοὺς λόγους του. — **οἱ πολλοὶ** = ὁ λαὸς ὃν ἠπάτησαν διὰ τῶν ὑποσχέσεων οἱ Φιλιππίζοντες Φιλοκράτης καὶ Αἰσχίνης. — **οὐ λυσιτελήσειν**· κατὰ λιτότητα ἀντὶ τοῦ κ α τ α σ τ ρ ῆ ψ ε ι ν· ὁ ῥήτωρ εἰρωνεύεται τὰς στομφώδεις προρρήσεις τῶν ἀντιπάλων του. — **πάροδον**· ἐννοεῖ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὸ νὰ διαβῇ τὰς Θερμοπύλας. Ἡ σειρά εἶναι: ἤριζον λέγοντες τὴν πάροδον ἐκείνου οὐ λυσιτελ. Θηβαίοις. —

§ 12. *Καὶ μὴν*· νέα ἀπόδειξις ὅτι ὁ Φ. καὶ ἂν βαδίζη κατ' αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς δὲν θὰ εἴπη ὅτι πολεμεῖ τοὺς Ἀθηναίους. — *Φεραί*· ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὴν λίμνην Βοιβηίδα, νῦν Βελεστίνον, πατρίς τοῦ ἐθνομάρτυρος Ῥήγα τοῦ Φεραίου (1759 — 1798). — *καταλαβών*· ὁ Φίλ. καταλαβών τὰς Φεράς ληγούσης τῆς ἀνοίξεως τοῦ 344 ἔθεσε φρουρὰν ἐν τῇ ἀκροπόλει καὶ ἐκράτει αὐτάς (=εἶχεν ἐπικαταλάβει· ὁ τόνος κεῖται ἐν τῷ ἔχει, ὥστε δὲν ἀποτελεῖ περιφρασιν ἐνταῦθα = εἶχε καταλάβει). — *τὰ τελευταῖα*· αἰτιατ. χρονική. — *᾽Ωρεῖται* = οἱ κάτοικοι τοῦ ᾽Ωροῦ, πόλεως τῆς Εὐβοίας, ἐν ἣ τελευτώντος τοῦ 344 εἶχεν ἐγκαταστήσει ὁ Φ. ὡς τύραννον τὸν Φιλιππίδην. — *τουτοισί*· οὐχὶ διότι εἶναι παρόντες καὶ δακτυλοδεικνύμενοι, ἀλλὰ διότι τὸ γεγονός εἶναι πολὺ πρόσφατον, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ *τελευταῖα*, καὶ πάντες ἐνθυμοῦνται αὐτὸ ὡς παρὸν τρόπον τινὰ καὶ δακτυλοδεικνύμενον. — *ἐπισκεψομένους*· τελ. μετοχ. ἐκ τοῦ *πεπομφεναί*, τὸ *ἐπισκεπείν* καὶ *-εἶσθαί* σημαίνει ἐπισκέψεις φίλων ἢ ἰατρῶν πρὸς ἀσθενεῖς καὶ οὐχὶ ἐχθρῶν ὡς ἐνταῦθα· ἄρα εἰρωνικῶς καὶ οἶονεὶ ἀστενεύμενος λέγει τοῦτο! — *κατ' εὐνοίαν*· τὸ αἰτίον. — *πυνθάνεσθαι· εἶναι*· ἐκ τοῦ *ἔφη*. — *νοσοῦσι*· συνωνύμως μὲ τὸ *στασιάζουσιν* κατὰ μεταφορὰν τῆς νόσου ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ ὄργανισμοῦ εἰς τὰ ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ πλημμελήματα. — *συμμάχων· φίλων*· κατηγορούμενα τοῦ *παρεῖναί*, ὃ εἶναι ὑποκείμεν. τοῦ *εἶναί*. — § 13. *εἶτα*· μετὰ ζωηρότητος καὶ πάθους = καὶ ἔπειτα, τούτων οὕτως ἐχόντων. Ὅμοίως καὶ ἐν § 18. — *οἱ*· ἐκ τοῦ ἐπομένου *τούτους*. — *εποίησαν ἂν*. — *ἐφυλάξαντο ἂν*· ἀπόδοσις τῆς ἐννοουμένης ὑποθέσεως εἰ Φίλ. ἐκ *προορησεως* ἐπολέμει πρὸς αὐτούς. — *αἰρεῖσθαι*· ἐκ τοῦ *οἶεσθαι*· τὸ δὲ *ἔξαπατᾶν* καὶ *βιάζεσθαι* ἐκ τοῦ *αἰρεῖσθαι*. — *πολεμήσειν*· ἐκ τοῦ *οἶεσθαι* ὡς καὶ *αἰρεῖσθαι*. — *ἐκόντες ἐξαιπαῖσθε*· ὀξύμωρον σχῆμα. — § 14 *εἰ . . . προείποι . . . καὶ ἀφέλοιτο* (ὑπόθ). — *ἀβελτερώτατος ἂν εἴη* (ἀπόδ.). — *τῶν ἀδικουμένων ὑμῶν*· ὑποκείμεν. τοῦ ἐγκαλούντων. — *ὑμῶν αὐτῶν*· γενικ. διαιρετ. εἰς τὸ *τινάς*, ὃ εἶναι ἀντικείμεν. τοῦ αἰτιωμένων. — *τινάς*· ἐνν. ὁ Διοπίθης. — *φιλόνικος* (φιλονικία) ἐκ τοῦ *φιλῶ· νίκη*· ἐκ δὲ τοῦ *φιλῶ· νεῖκος* θὰ ἦτο φιλογείκης ὡς καὶ ὁ πολυγείκης. — *ἐκλύω τι* = διαλύω, παύω τι, — *καὶ ἀφέλοιτο*· ὁ καὶ ἔχει συμπερασματικὴν ἔννοιαν. — *οἱ μισθοφοροῦν*·

τες = οἱ μισθοφόροι του = οἱ προδόται τῆς πατρίδος. — οἱ λόγοι = αἱ δικαιολογίαι. — οἷς ἔνν. λόγοις. — ἀναβάλλουσιν = εἰς ἀναβολὰς φέρουσιν ὑμᾶς, παρατείνουσι τὴν ἐκ μέρους ὑμῶν ἄμυναν, κωλύουσιν ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ ἀμύνεσθαι.

ΝΟΗΜΑ. — Θὰ εἶμεθα μωροὶ ἂν παραμείνωμεν νὰ μᾶς προειδοποιήσῃ ὁ Φίλ. πότε θὰ μας πολεμήσῃ ! Οὔτε ὅταν θὰ βαδίξῃ κατὰ τῆς Ἄττικῆς καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Πειραϊῶς θὰ πράξῃ τοῦτο. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃτε τοῦτο παρατηρήσατε πῶς προσηνέχθη πρὸς τοὺς Ὀλυνθίους (τοὺς εἰδοποίησε πολὺ ἀργά), πρὸς τοὺς Φωκεῖς (τοὺς ἠπάτα ὅτι ἤρχετο ὡς σύμμαχος), πρὸς τοὺς Φεραίους (ὅτι ἦτο φίλος καὶ σύμμαχος τῶν) καὶ πρὸς τοὺς Ὠρεΐτας (τοὺς ἐνέπειξε διὰ τοῦ ψεύδους !). Ἄφ' οὗ λοιπὸν δὲν προειδοποίησε λαοὺς ἀσθενεστάτους, ἀλλὰ προέτιμησε νὰ τοὺς πολεμήσῃ περιβεβλημένος προσωπεῖον, περιμένετε νὰ προειδοποιήσῃ σᾶς τοὺς ἰσχυροὺς, τοὺς ἔχοντας τὴν δύναμιν νὰ ἐμποδίσῃτε τὴν πρόοδον αὐτοῦ ; "Ἄλλως θὰ ἦτο ὁ μωρότατος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ἐὰν σᾶς προειδοποιεῖ καὶ σᾶς συνεφιλίωγεν, ἵνα στραφῆτε κατ' αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀφώπλιζε τοὺς ἐνταῦθα μισθοφόρους προδότας ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν τὰς δικαιολογίας διὰ τῶν ὁποίων σᾶς πείθουσιν οὗτοι μέχρι σήμερον νὰ μὴ ἀμύνησθε κατὰ τοῦ Φιλίππου ὡς δῆθεν μὴ πολεμοῦντος ἡμᾶς! Μὴ περιμένετε λοιπὸν τοιαύτην προειδοποίησιν ματαίως παρ' ἀνθρώπου διπροσώπου!

§ 15. Παρασπονδία καὶ ἐχθρότης τοῦ Φιλίππου.

Πρὸς Διός· ἡ πρὸς τίθειται ἐπὶ ὄρκου κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς τοπικῆς σημασίας (ἐνώπιον τοῦ Διὸς = δι' ὄνομα τοῦ Διὸς). — εὖ φρονῶν = εἰ εὖ φρονοῖ (ἔχει σφᾶς τὰς φρένας). — ἄγω εἰρήνην = ἔχω εἰρήνην· ἀντίθετον τοῦ πολεμῶ. — εαυτῶ· δηλ. τῶ εὖ φρονοῦντι ὅστις σκέψαιτο ἄν. Ἄμεσος ἀντανάκλασις, διότι ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ ῥήματος. — σκέψαιτο σκοποῦμαι = κρίνω. — τῆς εἰρήνης· δηλ. τῆς μεταξὺ Ἀθ. καὶ Φ. τῷ 346 συνομολογηθείσης (ιδ. κατωτέρω). — οὐπω = ὄχι ἀκόμη, ἀκόμη δὲν εἶναι καιρὸς· δὲν ἀποκλείεται δηλ. τὸ μέλλον. Τὸ δὲ οὐκέτι = ὄχι πλέον· δὲν εἶναι πλέον καιρὸς· ἀποκλείεται δηλ. τὸ μέλλον. — Διοπείδης· περίφημος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν Χερρονήσῳ τῷ 341. — στρατηγούντος· χρόν. μετοχὴ χρό-

νου παρατ.—*νῦν* δηλ. τώρα τῷ 341, ὅτε ἐκφωνεῖται ὁ παρῶν λόγος· σύνδεσον τῷ ὄντων.—*ἀπεσταλμένων*· σύνδεσμον τοῖς γε γ ο ν υ ῖ α ς καὶ σ τ ρ α τ η γ ο ὦ ν τ ο ς.—*τὸ Σέρριον· ὁ Δορίσκος*· μικραὶ πόλεις καὶ φρούρια τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἀνήκοντα τῷ βασιλεῖ τῶν Θρακῶν Κερσοβλέπτη. Ὁ Φίλ. ἐκυρίευσε ταῦτα τῷ 346, ὅτε οἱ Ἄθην. εἶχον ἐνόρκως συνομολογήσει τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὑπογράψει ἀκόμη αὐτὴν καὶ ὁ Φίλ. Ὅθεν ὁ ῥήτωρ ἐνταῦθα διαστρέφει, κατὰ τύπους τοῦλάχιστον, τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἔχει δίκαιον κατ' οὐσίαν, διότι μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τῶν Ἄθηναίων ἀνελάμβανε καὶ ὁ Φίλ. ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ φυλάξῃ τὴν εἰρήνην.—*Σερρείου τείχους καὶ Ἱεροῦ ὄρους*· βραχυλογία ἀντί=τοὺς ἐν Σερ. τείχει καὶ Ἱερῷ ὄρει, ἐκ τοῦ Σερ. τείχους καὶ Ἱερ. ὄρους.—*Τὸ Ἱερὸν ὄρος*· μικρὸν φρούριον, ὡς καὶ τὸ Σέρριον, ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ.—*ὁ ὑμέτ. στρατηγός*· δηλ. ὁ Χάρης.—*πράττων*· χρ. παρατατικοῦ.—*γάρ*· αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην πρότ. (ὡς ἀπάντησιν· εἰς τὸ τί ἐποίει) ἐποίει πόλεμον παρὰ τὴν εἰρήνην.—*ὠμωμόκει*· μετὰ τινος ῥητορικῆς ὑπερβολῆς λέγει τοῦτο, διότι ὁ Φίλ. δὲν εἶχεν ἀκόμη ὑπογράψει τὴν εἰρήνην, ἦτο ὅμως ὑπόχρεος ἠθικῶς νὰ φυλάξῃ αὐτὴν εὐθύς ὡς οἱ Ἄθηναῖοι ὤρκισθησαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί του ἔλαβον γινῶσιν τούτου.

ΝΟΗΜΑ.—Θὰ εἶναι τις τρελλὸς ἂν εἶπη ὅτι ὁ Φίλ. δὲν μᾶς πολεμεῖ, ἀφ' οὗ εὐθύς μετὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν μεταξύ μας εἰρήνην παρεσπόνδησε καὶ κατέδειξε τὴν ἐχθρότητά του καταλαβὼν τὰ φρούρια Σέρριον, Δορίσκον καὶ Ἱερὸν ὄρος, τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ στρατιῶταί μας, οὓς αὐτὸς ἔξεδίδωξεν ἐκεῖθεν. Ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως λοιπὸν τῆς εἰρήνης ὁ Φίλ. παραβαίνει αὐτὴν διαρκῶς καὶ ἰδοὺ αἱ ἀποδείξεις τούτου.

§ 16, 17, καὶ 18. Ἀποδείξεις τῆς παρασπονδίας καὶ ἐχθρότητος τοῦ Φιλίππου.

Καὶ μηδεὶς εἶπη· ἡ ἀναμενομένη ὑποφορὰ συνέβη καὶ πραγματικῶς —*τί . . . ἐστὶν . . . τί μέλει*· ἀντικείμεν. τοῦ εἶπῃ. Διὰ τοῦ τί (ἐνικοῦ ἀριθμ.) ζητεῖται τὸ ποιόν τινος, διὰ δὲ τοῦ τίνα (πληθ. ἀριθμ.) τὸ ποσόν, ὅθεν τὸ τί . . . ἐστὶν = αὐτὰ εἶναι τιποτένια πράγματα, ὅπερ συμπληροῦται ἐκ τοῦ κατωτέρω μικρά.—*τί τούτων*· δηλ.

τοῦ Σερρίου, Δορίσκου καὶ Ἱερ. ὄρους, ἅτινα, κατὰ τὸν ἀντίπαλον τοῦ Δημοσθένους Αἰσχίνην, ἦσαν ἄσημα καὶ ἄγνωστα καὶ τῷ ἔμπειροτάτῳ γεωγράφῳ.— *εἰ μὲν γάρ*· αἰτιολογεῖ τὸ τί δέ... ἐστίν; ὃ ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοῦ μικρὰ (=τιποτένια). — *λόγος* = ἀντικείμενον λόγου, ζήτημα.— *τὸ εὐσεβές*· ἀναφέρεται εἰς τὴν τήρησιν τοῦ ὄρκου (γνώμη).— *ἐπὶ μικροῦ*· προκειμένου περὶ μικροῦ.— *τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν* = τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει, εἶναι ἔν και τὸ αὐτὸ (παρβαίνει ἐξ ἴσου τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην), διότι οὐχὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ ἀλλὰ ἐκ τοῦ ποιοῦ τῆς πράξεως πρέπει νὰ κρινηται αὕτη. — *Φέρε*· προστακτικὴ καταντήσασα ἐπίρρημα παρακλευσματικόν. Διὰ τῆς ὑποφορᾶς ταύτης ὁ Δ. ἐφαρμόζει τὴν προηγουμένην γνώμην εἰς νέας πράξεις τοῦ Φιλ., αἵτινες εἶναι αἰσθητότεραι ὡς ἐνδιαφέρουσαι αὐτοὺς διότι πρόκειται περὶ τῆς προσφιλοῦς Χερρονήσου 1) εἰσπέμπει (ἐπικινδύνωσι, 2) ὁμολογεῖ (αἰσχυρῶς), 3) ἐπιστέλλει (ἀναιδῶς). — *Χερρόνησον*· τὴν περίφημον ταύτην Θρακικὴν Χερρόνησον πολλάκις κυριευθεῖσαν ὑπ' ἄλλων ἀνέκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπὶ ταύτης ὁ Φ. κατέλαβε τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα φρούρια τῷ 346, ἥδη δὲ τῷ 341 ἐστάλη εἰς αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Διοπίθης, καθ' οὗ ἀντέστη μόνον ἡ πόλις Καρδία (Πρβλ. καὶ § 34), πᾶσα δὲ ἡ λοιπὴ ὑπετάγη αὐτῷ συντελέσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρουσῶν (Θρακῶν) Κερσοβλέπτου.— *βασιλεύς*· δηλ. ὁ τῶν Περσῶν οὗτος τὴν Θρ. Χερ., ὑποταχθεῖσαν εἰς τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρεχώρησε πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.— *ἐγνώκασιν*· ἴσως εἰς τὴν συνέλευσιν τὴν γενομένην ἐν Σπάρτῃ τῷ 371.— *βοηθεῖν*· ὁ Φ. ἔστειλε βοήθειαν ὑπὲρ τῆς ἐν Χερ. ἀνδισταμένης τῷ Διοπίθει ὀχυρᾶς πόλεως Καρδίας.— *καὶ ὁμολογεῖ*· ἐγώϊστικῶς καὶ μετὰ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.— *καὶ τὸ λέγει μάλιστα*. — *ἐπιστέλλει*· ὁ Φ. ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἀθην., δι' ἧς παρεπονεῖτο κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Διοπίθους ἐκτροπομένου εἰς λεηλασίας δῆθεν κατ' αὐτοῦ (ὅπερ μόνον ἅπαξ ἔπραξεν ὁ Διοπ. ἀντεκδικούμενος δολίαν στάσιν τοῦ Φιλ. βοηθήσαντος τὴν στασιάζουσαν Καρδίαν), καὶ ἠπεῖλει ὅτι, ἂν δὲν ἀνακληθῇ οὗτος, θὰ ἀποκρούσῃ αὐτὸν διὰ τῆς βίας.— § 17. . . *γάρ*· αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην ἀπάντησιν τοῦ τί ποιεῖ, ἧτις εἶναι βεβαίως πολεμεῖ.— *ἀγειν*

ἐκ τοῦ ὁμολογεῖν, ὃ ἐκ τοῦ δέω προσωπικῶς συντεταγμένου ἐνταῦθα [ἐγὼ δέω ἐγὼ ὁμολογεῖν ἐκεῖνον ἄγειν. Τὸ δὲ ποι οὖντα χρόν]. — ὥστε. ἡ σειρά εἶναι: ὥστε φημι αὐτὸν (ἀπτόμενον καὶ κατασκευάζοντα καὶ παριόντα καὶ σκευωρούμενον καὶ ποιοῦντα) λύειν τὴν εἰρήνην καὶ πολεμεῖν. — *Μεγάρων ἀπτόμενον* = tentare = ἀποπειρώμενον, βάζοντα χερί· τῷ 344—343 Μακεδονικῆς τις μερίς ἐν Μεγάροις ἐξήτει νὰ ὑποτάξῃ τὰ Μέγαρα εἰς τὸν Φίλ., σκευωρούμενον τότε τὰ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἐπιτυχῶς τῇ συνδρομῇ τῶν Ἀθηναίων ἐγκαταλιπούσα τὸ καταληφθὲν δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως. — *καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα*· ὁ Φίλ. ἐγκατέστησε τυράννους ἐν Εὐβοίᾳ τῷ 344—343 (ἐν Ὁρεῶν τὸν Φιλιστίδην, ἐν Ἐρετριᾷ τὸν Κλείταρχον). Ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον τὸ 354 ἢ 350 ὁ Φίλ. ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Εὐβοίαν, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐν Ταμύναις (νῦν Ἀλιβέρι)· πρβλ. καὶ § 57. — *παριόντα* = εἰσχωροῦντα εἰς τὴν Θράκην ἵνα ὑποτάξῃ τὸν βασιλεῦα αὐτῆς Κερσοβλέπτην. — *τὰ ἐν Πελοποννήσῳ*· ὁ Φ. κατὰ τὰ τέλη τῆς ἀνοξέως τοῦ 344 καταλαβὼν τὰς Φερὰς (§ 12) ἐπεμφεν ἐντεῦθεν στρατὸν καὶ χρήματα εἰς Πελοπόννησον ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Μεσσηνίους καὶ Ἀργεῖους κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, θὰ μετέβαινε δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἐκεῖ ἂν δὲν ἐξηγείροντο οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῆς σκευωρίας ταύτης κλπ. Ἰδ. Β' Φιλ. § 20—26. — *σκευωρούμενον* (σκευωρὸς ἐκ τοῦ σκεύη—ῶρα = φροντίς) = συγυρίζοντα τὰ σκεύη τῆς οἰκίας καὶ μεταφορικῶς δολίως ἀνακατώνοντα τὰ πράγματα = ῥαδιοουργοῦντα. — *μετὰ δυνάμεως*, ἐνν. στρατιωτικῆς. — *ἐφίστημι τὰ μηχανήματα* = σταίνω τὰς πολεμικὰς (πολιορκητικὰς) μηχανάς, αἵτινες ἦσαν 1) οἱ καταπέλτα ἰρίπτοντες βέλη καὶ δαυλοὺς καὶ 2) οἱ λιθοβόλοι. — *Ἄλλ' οὐ φήσετε*· ἐνν. τοὺς ἐφιστ. τὰ μηχαν. ἄγειν εἰρήνην. — *ταῦτα*· ἐνν. τὰ μηχανήματα ἢ τὰ μέσα. Τὰ δὲ φησὶ . . . φημι . . . φήσετε. . . φήσετε ἀποτελοῦσιν ἐτυμολογικὸν σχῆμα, ἐν ᾧ σκωπτικῶς ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ ῥῆμα καὶ μάλιστα ἐν τέλει μετὰ ἀντιθέσεως φήσετε ἀλλ' οὐ φήσετε. — Τὸ δὲ εἰ μὴ τοὺς τὰ μηχαν. ἀποτελεῖ σχῆμα ὑπερβολῆς λογικώτατον καὶ ἀγχινοῦστατον ὡς τὸ τελευταῖον ὅριον τῆς τοιαύτης πλίνης τῶν Ἀθηναίων. — *ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγώ. . . οὗτος*· σχῆμα κατὰ συστροφὴν δι' οὗ ὁ καὶ ὦν καὶ ἰδοκῶν

εἶναι δεινὸς λόγος γίνεται. Εἶναι δὲ δλόκληρος ἡ περίοδος ἐνταῦθα ἐνθύμημα, καθ' ὃ τὸ συμπέρασμα λανθάνει ἐν θυμῷ, ἥτοι ἀφίεται νὰ νοηθῇ ἐκ τῶν προκειμένων προτάσεων, οἷον Φίλ. ταῦτα πράττει, ἐξ ὧν ἀλωσόμεθα ἡμεῖς, Φίλ. ἄρα ἡμῖν πολεμεῖ. — § 18 *κινδυνεύσατε ἂν* = κατασταίητε ἂν εἰς κίνδυνον. Ἡ δὲ δοτ. τίσι ν (πράγμασι) σημαίνει τὸ αἴτιον ἢ τὸν τρόπον. Ἐξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ κινδυνεύειν μετὰ δοτ. ἀντὶ μετὰ τῆς περι καὶ γενικῆς· ὁ ὁρήτωρ προβληματικῶς λαμβάνει ὡς τετελεσμένον τὸν σκοπὸν τοῦ Φιλ. ἵνα ἐκπλήξῃ πλειότερον τοὺς Ἀθηναίους. — *εἴ τι γένοιτο*· κατ' εὐφημισμὸν (ἀντὶ=ἐν περιπτώσει φανεραῶς κηρύξεως τοῦ πολέμου), ὃν συνήθως οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ἐπὶ ἀπευκαίτων ἢ δυσαρέστων εἴτε ἐκ φιλανθρωπίας εἴτε ἐκ δεισιδαιμονίας. — *τῷ ἄλλοτριωθῆναι καὶ τῷ γενέσθαι καὶ τῷ φρονῆσαι*· εἶναι ὅτι καὶ τὸ προηγούμενον τίσιν, δηλ. δοτ. τοῦ αἰτίου ἢ τοῦ τρόπου. Τὸ δὲ τὸν Ἐλλήσποντον εἶναι ὑποκείμε. τοῦ ἀλλοτριωθ., παρ' ᾧ νοητέον τὸ ὑμῶν. — *Εἶτα*· ἰδ. § 13. — *τὸ μηγάνημα*· κυριολεκτικῶς ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ μεταφορικῶς· εἶδος καινοπρεποῦς δεξυμώρου σχήματος. — *ἐγὼ φῶ*· ἡ ὑποτακτικὴ ἐνταῦθα σημαίνει ἀμφίβολον ἐρώτησιν = ἐγὼ νὰ εἶπω; = οὐδαμῶς δύναμαι νὰ εἶπω. — *πολλοῦ γε καὶ δεῖ*· καὶ προσωπικῶς πολλοῦ γε καὶ δέω· Δημοσθένειος τύπος ἀρνητικῆς ἀπαντήσεως εἰς πλαστὰς ἐρωτήσεις = ὄχι. — *ἀφ' ἧς ἡμέρας*· καθ' ἕλξιν ἀντὶ=ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας (ἐν) ἧ. . . — *ἀνεῖλε Φωκίας* (ἀναίρειν = σηκώνειν τι ἐκ τῆς θέσεώς του, ἐνταῦθα δὲ = ἀφανίζειν, καταστρέφειν). Τοῦτο συνέβη μόλις 3 εβδομάδας μετὰ τὸν ὄρκον του, ἥτοι μετὰ τὴν ὀριστικὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τοῦ 344—343. — *ὀρίζομαι* = θέτω ὡς ὄριον, λέγω ὀριστικῶς, ἀποφαίνομαι.

ΝΟΗΜΑ. ἴσως δὲ θὰ εἶπη τις ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλ. καταληφθέντα αὐτὰ μέρη εἶναι ἀνάξια λόγου. Τοῦτο εἶναι ἄλλο ζήτημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξετάζω· ἐγὼ ἐξετάζω τὸ ποῖον τῆς πράξεώς του καὶ ὄχι τὸ ποσόν. Ἄλλ' εἴπατέ μοι, σᾶς παρακαλῶ, δὲν μᾶς πολεμεῖ ὁ Φίλ. ὅταν τοσοῦτον ἀναιδῶς καταλαμβάνῃ τὴν Χερσόνησόν μας καὶ τὸ λέγει μάλιστα καὶ σᾶς τὸ γράφει; Δὲν παραβαίνει τὴν εἰρήνην ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ καταλάβῃ τὰ Μέγαρα, νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν Εὐβοίᾳ Μακεδονικὴν τυραννίδα, νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Θράκης, νὰ ἀνακατώσῃ διὰ τῆς

ἡδαιουργίας του τὴν Πελοπόννησον ἐνεργῶν ἐπισήμως εἰς τὰ μέρη ταῦτα διὰ τοῦ στρατοῦ του ; Δὲν δύνασθε νὰ ἀρνηθῆτε τοῦτο ἐκτὸς ἂν ἐθελουφυλοῦντες πιστεύητε ὅτι καὶ ὁ στήνων τὰς πολεμικὰς μηχανὰς του κατὰ τινος δὲν πολεμεῖ αὐτόν ! Ἴδου δὲ τί θὰ πάθητε ἂν σὰς κηρύξῃ φανερὰ τὸν πόλεμον ὁ Φίλ. : 1) θὰ χάσητε τὸν Ἑλλήσποντον, 2) θὰ γίνῃ κύριος αὐτὸς τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Εὐβοίας καὶ 3) οἱ Πελοποννήσιοι θὰ ταχθῶσι μὲ τὸ μέρος του. Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ θέλετε νὰ σὰς εἴπω ὅτι ὁ ταῦτα μηχανώμενος καθ' ὑμῶν Φ. εἶναι φίλος σας ; Τοῦλάχιστον ἀπ' ὅτου κατέστρεψε τοὺς δυστυχεῖς Φωκεῖς (344 — 343) μᾶς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον καὶ λάβετε τὰ μέτρα σας, διότι καλυτέρας ἀποδείξεις τῆς ἐχθρότητος αὐτοῦ δὲν θέλετε ἄλλας, ὁ δ' ἐκ τῆς διπροσωπίας αὐτοῦ κίνδυνος ἡμῶν εἶναι μέγας.

§ 19 καὶ 20. Συμβουλή καὶ γνώμη τοῦ ῥήτορος περὶ τῆς παρασπονδίας τοῦ Φιλίππου.

Ἄμύνομαι· ἀμεταβ.—λαμβάνω ἀμυντικὴν στάσιν (ἄλλως ἐνν. ἀντικείμενον τὸν Φίλ.).—σωφρονῶ ἐγὼ ἀμεταβ., τὸ δὲ σωφρονίζω τινὰ μεταβατικῶς.—ἐὰν ἐάσητε ἐνν. τὸν Φίλιπ. — οὐδὲ τοῦθ' . . . ἡ σειρά εἶναι : φημί ὑμᾶς οὐ δυνήσεσθαι οὐδὲ τοῦτο (δηλ. τὸ ἀμύνασθαι) ποιῆσαι, ὅταν βούλησθε (ποιῆσαι αὐτό). — ἀφέστηκα· ἐνν. (κατὰ) τὴν γνώμην. Διὰ τούτου ὁ λόγος ὑψοῦται αἰφνιδίως εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐθνικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὁ Δημ. ἔθιξεν ἤδη καὶ ἐν τῷ Β' Φιλ. καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, ἀλλ' ὄχι ὅσον ἐνταῦθα. — τῶν ἄλλων· εἰρωνικῶς. — τῶν συμβουλευόντων· ἐπεξήγησις τοῦ ἄλλων. — Βυζαντίου· ὁ Φίλ. μετὰ τὴν Θρ. Χερρόνησον ἐστράφη βορείως πρὸς τὴν Προποντίδα, προσβαλὼν ἀνεπιτυχῶς τὴν Σηλυμβρείαν καὶ Πέρινθον καὶ εἶτα τὸ Βυζάντιον αὐτὸ τῷ 341, ὃ πολιορκηθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔσωσαν οἱ Ἄθην. στείλαντες κατὰ συμβουλήν τοῦ Δημοσθ. ναυτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν Χάρητα καὶ εἶτα τὸν Φωκίωνα καὶ ἀναγκάσαντες αὐτὸν μετὰ τῶν προσδραμόντων Χίων, Κφῶν καὶ Ῥοδίων νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰρηνεύσας τότε. Πάντα ταῦτα δὲν ἔχουσι γίνεαι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λόγου τούτου, ἀλλὰ πρόκειται νὰ γίνωσι καὶ γίνονται βραδύτερον· ὥστε προληπτικῶς ἐνταῦθα

ὁ ῥήτωρ ἀναφέρει αὐτά. — *ἐπαμῦναι μὲν* τὸ ῥῆμα *ἐπαμύ-
νειν* = βοηθεῖν τὸν πάσχοντα ἢ κινδυνεύοντα. Πάντα τὰ ἐν-
ταῦθα ἀπαρέμφατα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ οὐ δοκεῖ μοι. — *τούτοις*· οὐδετέρου γένους· ἐνν. τὴν Χερ. καὶ τὸ Βυζ. — *διατηρῆσαι*
= προσέξει, ἐξασφαλίσει τὸ διατηρῆσαι καὶ τὸ μή τι πά-
θωσι προσετέθησαν διότι ὁ Φίλιπ. δὲν εἶχεν ἀκόμη πορευθῆ οὔτε κατὰ
τῆς Χερ. οὔτε κατὰ τοῦ Βυζαντίου. — *στρατιώταις*· ἐγγ. ἐκ τοῦ Διοπέι-
θους. — § 20 *Βούλομαι*.. Καταλιπὼν τὴν συμβουλὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀντι-
κειμένου παρεμβάλλει δεύτερον μέρος περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως,
ἐξαῖρον τὸν πατριωτισμὸν του. — *ἐξ ὧν* = ἐκείνους τοὺς λογισμοὺς (σκέ-
ψεις) μου, *ἐξ ὧν*... — *ὑπέρ*· ἀντιπερί, ἵνα φανῆ καὶ ἡ ὑπεράσπισις
(τὸ ἐνδιαφέρον). — *ἵνα, εἰ μὲν* . . . ἡ σειρὰ = ἵνα μετὰ σκητε καὶ ἵνα
πρόνοιαν ποιήσηθε. Τὸ γὰρ εἶναι ἐλαττωτικὸν = τοῦλάχιστον δι-
ὕμᾶς αὐτούς. Διὰ δὲ τοῦ εἰ μὴ ἄρα ὁ ῥήτωρ δεικνύει ὅτι δὲν θέ-
λει νὰ παραδεχθῆ ἐκ τῶν προτέρων ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυσανασχετῶν
πιστεύει, ὅτι δηλ. οἱ Ἄθην. δὲν θὰ φροντίσωσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων
κινδυνευόντων Ἑλλήνων, ἵνα οὕτω κεντήσῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν συμ-
πολιτῶν τοῦ ὅπως προνοήσωσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. — *ληρῶ*
(λήρως = φλυαρία) = φλυαρῶ. — *τυφόομαι-οὔμαι* (τύφος = καπνός,
ὑπερηφάνεια) εἶναι ἀνόητος (καπνισμένος, φουσκωμένος). — *ὕγιαίνω*
= ἔχω τὸν νοῦν ὑγιᾶ· κυριολεκτεῖται ἐπὶ τοῦ σώματος, μεταφορικῶς
δὲ ἐνταῦθα λέγεται ἐπὶ τοῦ νοῦ εἰρωνικῶς.

ΝΟΗΜΑ. Ὅφειλετε λοιπὸν σεῖς νὰ ἀμυνθῆτε κατὰ τοῦ Φ. ἀπὸ
σήμερον, διότι μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι ἀργά. Δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον
νὰ βοηθήσητε τὸν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐπικρεμᾶμενον κίνδυνον, ἀλλὰ
χωρὶς νὰ παύσητε μεριμνῶντες καὶ περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τούτων,
νὰ φροντίσητε κυρίως περὶ ὅλης τῆς ἔσω Ἑλλάδος ὡς διατρεχούσης
ὁ λ η ς μέγιστον κίνδυνον ἐκ μέρους τοῦ Φιλ. Ἐγὼ πεπεισμένος
τελείως περὶ τούτου ὀφείλω νὰ καταστήσω καὶ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῆς
γνώμης μου ταύτης καὶ τόσην ἔχω πεποιθήσιν ὅτι δὲν πλανῶμαι
ὥστε σᾶς δίδω τὸ δικαίωμα νὰ μὲ χαρακτηρίσητε ὡς παράφρονα ἐν
ἐναντία περιπτώσει. Μετὰ καταπλησσοῦσης ὄντως τόλμης ὁμιλεῖ
ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ συναγεῖρας ὅλην τὴν δύναμιν τῆς διανοίας του ἵνα

διανοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ληθαργούντων συμπολιτῶν του καὶ προλάβῃ τὸν μέγαν καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος κίνδυνον ὃν διαβλέπει ἐπερχόμενον· εἶναι ὄντως ἀπαραμίλλος ἢ φιλοπατρία τοῦ Δημοσθένους ἐνταῦθα, οὐτινος τὴν ψυχὴν ἐν μόνον πάθος κατέχει, ὃ ἔρως τῆς πατρίδος καὶ τῆς κινδυνεύουσας ἐλευθερίας αὐτῆς.

§ 21 καὶ 22. Ἡ αὐξησης τῆς ἰσχύος τοῦ Φιλίππου
ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνοχὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ὅτι μὲν δὴ . . . Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ Δημ. νὰ ἐκθέτῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς φοβεῖται διὰ τὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του· ὁ κυριώτατος δὲ τούτων εἶναι ὅτι οἱ Ἀθ. ἀφίνοσι τὸν Φ. νὰ πράττῃ ἐλευθέρως ὅ,τι θέλει. — μέγας ἠύξεται· προληπτικὸν κατηγορ. σημαῖνον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ ῥήματος=αὐξηθεὶς ἐγένετο μέγας. — πρὸς αὐτοὺς=πρὸς ἀλλήλους. — ἐξ ἐκείνου· δηλ. ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ. — γενέσθαι ἢ νῦν. . . ἢ σειρὰ εἶναι : καὶ ὅτι ἦν πολ. παραδοξότερον αὐτὸν γενέσθαι τοσοῦτον ἐξ ἐκείνου ἢ νῦν . . . ποιήσασθαι ὑπ' αὐτῷ καὶ τὰ λοιπά· ὥστε ἡ σύγκρισις καὶ ἀντίθεσις γίνεται μεταξὺ τοῦ γενέσθαι καὶ ποιήσασθαι ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τοῦ ἐξ ἐκείνου (=τότε ὅτε ἦτο μικρὸς) καὶ τοῦ νῦν ὅτε πολ. ἀπείληψε (καὶ ἄρα εἶνε μέγας καὶ ἰσχυρὸς). — πολλὰ ἐνν. χωρία μέρη. — ποιήσασθαι ὑποκείμεν. τοῦ ἀπροσώπου παραδοξότερον ἦν ὡς καὶ τὸ γενέσθαι. — παραλείψω· ἀντικ. τούτου εἶναι 1) ὅτι ἠύξεται Φ. 2) ὅτι ἀπίστως ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες, 3) ὅτι πολ. παραδοξότερον ἦν καὶ 4) πάντα ὅσα ἔχοιμι ἄν.— § 22 *συγχεωρητότας* (συγχερῶ τινί τι) κατηγ. μετοχ. ἐκ τοῦ ὁ ρ ῶ, τὸ δὲ ἄπαντας ἀνθρ. ὑποκείμεν. αὐτῆς. — ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους· ἰσοδύναμον τῷ ὧν πρῶτοί ἐστε ὑμεῖς. Ἡ μιχ. ἔχει ἐννοίαν ἐπιρρηματικὴν=πρῶτοι σεῖς. Τὸ δὲ ἀφ' ὑμῶν ἔχει τὴν σπουδαιότεραν σημασίαν διότι ἐπ' αὐτοῦ πίπτει ἡ ἐννοία τοῦ ῥήματος = σεῖς πρὸ πάντων ἔχετε συγχερῆσει — αὐτῷ· δηλ. τῷ Φιλίππῳ, ἀντικ. τοῦ συγχεωρ. — ὑπὲρ οὗ=ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ. — Τί οὖν· ὑποφορά· ἰδ. § 5. — καθ' ἕνα (ἢ κατὰ σημαίνει χωρισμόν)· τοῦτο ἐπέχει θέσιν ἀντικειμένου ἐνταῦθα. Ἡ σειρὰ τῶν λέξεων=ποιεῖν ὅ,τι βούλεται καὶ οὐτοσὶ περικόπτειν (κολοβώνειν) καὶ λωποδυτεῖν καθ'

ένα τῶν Ἑλλήνων. Δριμεῖαι αἱ μεταφοραὶ τοῦ ῥήτορος ἐνταῦθα· πρβλ. καὶ τὰ ἐν Χερρονήσῳ § 55 τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν οὕτως ἰ Φ. (—καθ' ἓνα) ἀρπάξων· ὅθεν τὸ καθ' ἓνα = τῷ ἐφεξῆς.— *λωποδυτεῖν*· ἐπὶ ἐπονειδιστοτατῆς κλοπῆς.—Τὸ λωποδυτῆς ἐκ τοῦ λῶπος ἢ λώπη=προβειὰ=καὶ εἶτα γενικῶς ἐνδυμα καὶ δύω = ὁ εἰσδύων εἰς ξένα ἱμάτια καὶ κλέπτων αὐτὰ εἴτε εἰς λουτρὸν εἴτε εἰς δρόμον. Κατὰ τούτου ἡ τιμωρία ἦν θάνατος (πρβλ. Ξενοφ. Ἀπομνημον. 1, 2, 62). — *ἐπιόντα*· τροπικ. μετοχ. = ἔξ ἐφόδου.

ΝΟΗΜΑ. Δὲν θὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὸν τρόπον τῆς ἀυξήσεως τοῦ πρῶην μικροῦ καὶ ταπεινοῦ Φ., ὅστις ἐπωφεληθεὶς τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων τῶν Ἑλλήνων ἤρπασε πολλὰ Ἑλληνικὰ μέρη καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον νὰ ἀρπάσῃ τῶρα, ὅτε ἔγινε τόσον ἰσχυρός, καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ταῦτα πάντα ὡς γνωστὰ θὰ παραλείψω καὶ θὰ σᾶς ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν σας εἰς ἓν πρᾶγμα σπουδαῖον, εἰς τὸ ὅτι *ἐπετρέψατε εἰς τὸν Φίλιππον νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει ἐν Ἑλλάδι ἀρπαγᾶς, ληστείας κλπ. καὶ σεῖς τὸν καμαρώνετε!*

§ 23, 24 καὶ 25. — Τὰ ἀδικήματα τοῦ Φιλίππου ὑπερβαίνοισι πᾶν ὄριον.

Προστάται (προ-ἴσταμαι)=προεσιτώτες, ἡγεμονεύοντες. — *ἑβδομήκοντα τρία*· ἀπὸ τοῦ 477—404 περίπου· ἐν τῷ Γ' Ὀλυμπ. § 24 λέγει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤρξαν ἐκόντων τῶν Ἑλλήνων 45 ἔτη (ἡδύνατο δὲ νὰ εἴτῃ καὶ 46)· ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὰ 27 τοῦ Πελοπον. πολέμου εὐρίσκομεν τὰ 73· πρβλ. Ἰσοκρ. Παναθ. § 56, ἐνθα λέγει, ὅτι ἤρξαν 65 ἔτη, καὶ Λυκούργ. κατὰ Δεωκράτ., ἐνθα λέγει ὅτι ἤρξαν 90 ἔτη κατὰ τὴν ἀντίληψίν του ἕκαστος, διότι τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένα. Ὁ Δημοσθ. ἐνταῦθα λαμβάνει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν, ἐν § ὅμως 25 λαμβάνει τὸν μικρότερον (13 ἔτη) θέλων νὰ τονίσῃ τὴν μικρὰν διάρκειαν τῆς δυνάμεως τοῦ Φιλ.— *τριάκοντα ἐνὸς δέοντα* = 30 παρὰ ἓν, ἦτοι 24 ἔτη, Ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκης τῶν Σπαρτιατῶν (405) μέχρι τῆς παρὰ τὴν Νάξον καταστροφῆς τοῦ στόλου αὐτῶν (376) ὑπὸ τοῦ Χαβρίου, δι' ἧς οἱ Ἀθ. ἀνέλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης.— *ἰσχυσαν δέ τι καὶ Θηβ...* Ἀπὸ τῆς ἐν Δεύκτροις μέχρι

τῆς ἐν Μαντινεῖα μάχης (371—362).— *ποιεῖν ὁ τι βούλοισθε* = (ἐνν. τοὺς ὑποτελεῖς) ἐπεξήγησις τοῦ τοῦθ'· ἐτέθη εὐκτική διότι σημαίνει ἄοριστον ἐπανάληψιν ἐν τῷ παρελθόντι.— *οὐδὲ πολλοῦ δεῖ*· Δημοσθένειος φράσις=οὐδὸλωσ, οὐδαμῶσ, οὐδὲ τὸ παράπαν. Τὸ οὐ δὲ ἐτέθη πρὸς ἐπίτασιν τῆς προηγουμένης ἀρνήσεως οὐθ' ὑμῖν . . . οὐτε . . . οὐτε . . . συγεχώρησαν.— § 24. *τοῦτο μὲν*· αἰτιατ. ἐπιρρηματική· ἀπόδοσιν ἔχει τὸ καὶ πάλιν. Ἡ δὲ σειρὰ τῶν λέξεων εἶναι : πάντες ᾤοντο δεῖν πολεμεῖν ὑμῖν, μᾶλλον δὲ τοῖς τότε οὖσιν Ἀθηναίοις . . . Τὸ μᾶλλον δὲ μεταχειρίζεται ὁ λέγων ὅταν διορθωθῆ αὐτὸς ἑαυτὸν. Τὴν διόρθωσιν δ' ἐνταῦθα δὲν ἔκαμεν ὁ Δημοσθένης ἵνα κολακεύσῃ τοὺς συμπολίτας του, ἀλλ' ἵνα ἐκφράσῃ τὴν λύπην του, ἣν ἠσθάνετο βαθύτατα, διότι ἔβλεπεν ὅτι ᾤχετο ἀπιοῦσα ἢ λαμπρὰ καὶ ἐνδοξοσ ἐκείνη ἐποχὴ τῆς ζηλευτῆς ἰσχύος τῶν Ἀθηναίων, καὶ οὕτω προτρέψῃ αὐτοὺς εἰς διόρθωσιν. Ὅθεν ἡ ἐπιδιόρθωσις αὕτη εἶναι κολακευτικὴ καὶ ὀλίγον εἰρωνικὴ. — *οὐ μετρίως*· εὐφημισμὸς ἀντὶ τοῦ ὠμῶσ.— *ἐδόκουν*· ἐνν. οἱ τότε Ἀθηναῖοι.— *ἐγκαλῶ τινι*=κατηγορῶ τινά, ἔχω παράπονον κατὰ τινος.— *αὐτοῖς*· δηλ. τοῖς τότε Ἀθηναίοις.— *μετὰ τῶν ἠδικοημένων*· ἡ σειρὰ εἶναι : πάντες ᾤοντο δεῖν (συμμαχοῦντες) μετὰ τῶν ἠδικοημένων πολεμεῖν (ὑμῖν ἢ μᾶλλον τοῖς τότε Ἀθηναίοις).— *καὶ πάλιν* = τοῦτο δέ.— *Δακεδαιμονίοις*· ἀντικείμεν. τοῦ εἰς πόλεμον κατέστησαν, ἰσοδυναμοῦντος τῷ ἐπολέμησαν.— *ἄρξασι*· ὁ ἄορ. σημαίνει ἰτὴν ἔναρξιν τῆς πράξεωσ τοῦ ρήματος=γενομένοις ἄρχουσι.— *ὑμῖν*· δοτ. συντακτικὴ τοῦ τήνα ὑτήν.— *πλεονάζειν* = πλεον ἔχειν, πλεονεκεῖν.— *πέρα*· σπανιώτερον τίθεται τοπικῶσ ὡσ τὸ πέραν, συνηθέστατα δὲ μεταφορικῶσ μετὰ οὐσιαστικῶν ἠθικῆς ἐννοίας (δίκαιον, μέτριον, νόμος κλπ.) καὶ σημαίνει ὑπέρβασιν.— *ἐκίνουν*· οἱ Δακεδαιμ. μετέβαλλον τὴν κυβέρνησιν τῶν καταλαμβανομένων πόλεων ἐγκαθιστῶντες συνήθωσ ὀλιγαρχίαν ἀντὶ δημοκρατίας.— § 25. *τοὺς ἄλλουσ*· ἐννοεῖ πάντα ἄλλον λαβόντα τὰ ὅπλα ἵνα τεραματίσῃ ἀνυπόφορον δυναστείαν.— *ἀλλά*· μετὰ ἐρώτησιν ἔχουσαν ἐννοίαν ἀποφατικὴν, ὡσ ἐνταῦθα, ἐπιφέρεται τὸ ἀλλά.— *ἔχοντες ἄν*· δυνατικὴ ἐναντιωμ. μετοχὴ.— *ὅτι*· σύστοιχον ἀντικείμεν.— *ὅμως*· ἠγουμένησ ἐναντιωματικῆσ μετοχῆσ τίθεται εἰς τὴν κυρίαν πρότασιν τὸ ὅμως χά-

ριν μείζονος και ἐναργεστέρας ἐναντιώσεως. Οὕτω και παρ' ἡμῖν. — ὑπὲρ ὧν = ὑπὲρ τούτων ἄ. — πολεμεῖν' ἐννοεῖ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μεταξὺ Ἀθηναίων και Σπαρτιατῶν. — Καίτοι' δι' αὐτοῦ εἰσάγεται παρατακτικῶς πρότ. ἀντίθετος τῶν ἡγουμένων = και ὁμως. — ἐξημέρηται' μετρία ἔκφρασις (εὐφημισμὸς) ἀντὶ νὰ εἴπη ἡ δίκη και ὡς εἶπε περὶ τοῦ Φ. ἡ δίκη και. — ἐν τοῖς 30 και τοῖς 70 ἔτεσι' δὲν εἶπεν 29 και 73 ὡς ἀνωτέρω διὰ τὸ στρογγύλον τοῦ ἀριθμοῦ. — ὧν (καθ' ἔλξιν ἀντὶ τούτων ἄ)' δεύτερος ὅρος συγκρίσεως. — ἐν τρισὶ και δέκα. . . ἔτεσιν' ἀπὸ τοῦ 353, ὅτε κατέστρεψεν ὁ Φίλ. τὸν στρατηγὸν τῶν Φωκῶν Ὀνόμαρχον (τὸ πρῶτον τότε κυρίως ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος) μέχρι τοῦ 341, ὅτε ἐξεφωνήθη ὁ παρῶν λόγος, ἔχουσι παρέλθει μόλις 12 1/2 ἔτη. — οἷς = ἐν οἷς' ἐννοουμένης τῆς προθέσεως ὡς και παρ' ἡμῖν. — ἐπιπολάζει = ἔχει ἀναστροφῆ ἐκ τῆς ἀφανείας, εἰς ἣν ἦτο βυθισμένος = εἶναι ἐν σημείῳ ἀπόπτῳ' ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἐπιπλεόντων εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι ἐπιτυχεστάτη ὑπονοουμένης τῆς ἐννοίας ὅτι δύναται και νὰ καταβυθισθῆ. — οὐδὲ πολλοστὸν μέρος' ῥητορικὴ ὑπερβολή.

ΝΟΗΜΑ. Οὔτε σεῖς οἱ Ἀθηναῖοι οἱ κυβερνήσαντες τὴν Ἑλλάδα ὅλην ἐπὶ 70, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οἱ ἐπὶ τριάκοντα, οὔτε οἱ Θηβαῖοι οἱ ἐσχάτως ἐπὶ δέκα ἔτη κυβερνήσαντες ἐλάβετε ποτε τοιοῦτον δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν ἤδη ὁ Φίλ. νὰ πρᾶττε τε δεηλ. ὅ, τι θέλετε ἐλευθέρως ἐπὶ τῶν Ἑλλ. πραγμάτων. Τοῦναντίον μάλιστα καθ' ὑμῶν τῶν ἡγεμόνων Ἀθηναίων ἢ Σπαρτιατῶν ἢ Θηβαίων συνετάσσοντο και ἐπετίθεντο πάντες οἱ ὑποτελεῖς λαοί, ὅταν ἔβλεπον ἀπρεπῆ τινα συμπεριφορὰν ἢ ὑπέρβασιν. Καὶ διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους και Σπαρτιάτας, διατὶ ἐκάμαμεν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον; ὄχι βεβαίως διότι εἴχομεν νὰ προβάλωμεν ὠρισμένα τινὰ ἄξια λόγου ἀδικήματα μεταξὺ μας, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἄλλων ἀδικουμένων. Καὶ ἐν τούτοις παρὰ πάντα ταῦτα ἡμεῖς εἰς διάστημα τόσον μακροχρονίου ἡγεμονίας ἕκαστος δὲν διεπράξαμεν τοσαύτας ἀδικίας ὅσας διέπραξεν ὁ Φίλ. εἰς διάστημα μόλις 12 1/2 ἐτῶν ἢ μᾶλλον ἡμῶν τῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων αἱ ἀδικαίαι μόλις εἶναι ἐν πολλοστημόριον τῶν ἀδικιῶν τοῦ νεοιωτίστου αὐτοῦ κυρίου τῆς χθές.

§ 26 καὶ 27.—*Ἀπόδειξις καὶ ἀπαρίθμησις τῶν ἀδικιῶν καὶ κακουργιῶν τοῦ Φιλίππου καὶ πλεονεξία αὐτοῦ.*

Ἐκ βραχείος· ἢ ἔκδηλοι τὸν τρόπον. — *Ἰολυνθον καὶ Μεθώνην*· αἱ γνωσταὶ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς· ἢ δὲ Ἰολωνία εἶναι πόλις τῆς Μυγδονίας πρὸς βορρᾶν τῆς Χαλκιδικῆς, ἀγνωστον πότε καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων· αὕτη δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς Ἰολυνθιακῆς ὁμοσπονδίας τῶν 32 πόλεων [εἶδος ἀμφικτιονίας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἰολύνθου]—*ἔω . . . σιωπῶ*· σχῆμα παραλείψεως, καθ' ὃ ὁ λέγων λέγει ὅτι παρέλιπέ τι, τὸ ὁποῖον ὅμως ἔχει εἶπει, ἵνα ὑποθέσῃ ὁ ἀκροατὴς ὅτι τὸ δῆθεν παραλειφθὲν εἶναι δεινότερον καὶ ὅτι ἔχει καὶ ἄλλα δεινότερα καὶ σοβαρότερα νὰ εἴπῃ. Οὕτω προκαταλαμβάνει τὸν ἀκροατὴν καὶ προσελκύει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι δ' αἱ παραλειπόμεναι ἔνταῦθα πράξεις ὀλιγώτερον σπουδαῖαι ἐκείνων αἱ μέλλει νὰ εἴπῃ, ἀλλ' εἶναι ἀρχαιότεραι καὶ πολλάκις ἤδη ἐλέχθησαν ἀπὸ τοῦ βήματος. Τὸ μὲν *σιωπῶ* σημαίνει συνήθως στέρησιν λόγου ὅπως δῆποτε, τὸ δὲ *σιγῶ* στέρησιν παντὸς θορύβου.—*ὥστε μῆδ' . . . εἰπεῖν* ἢ σιγῶν εἶναι : ὥστε (μὴ) φάσκειν εἶναι προσελθόντα (τινὰ) εἰπεῖν· μῆδ' εἰ πάποτε φηθήσονται· τὸ μῆδ' εἰ φηθήσονται εἶναι ἀντικείμεν. τοῦ εἰπεῖν.—*τοσοῦτον*· κατηγ. τοῦ ἔθνος=τόσον ἰσχυρόν, πολυάνθρωπον.—*ἀλλὰ Θετταλία*· ἀντίθεσις εἰς τὸ Ἰολυνθον μέν.—*πολιτείας*=πολιτεύματα, ἐσωτερικὴν διοίκησιν.—*παρήρηται*· τὸ παραιρεῖσθαι συνετάχθη μετὰ δύο αἰτιατ. ὡς τὸ συνώνυμον ἀφαιρεῖσθαι τινά τι=παρήρηται (παρὰ τὸ δίκαιον ἀφήρηται) τὰς πολιτείας καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν (δηλ. τῶν Θετταλῶν).—*τετραρχίας*· ὁ γενάρχης τῆς τῶν Ἀλεουαδῶν δυναστείας Ἀλεούας εἶχε διαιρέσει πάλαι τὴν Θεσσαλίαν εἰς τέσσαρα μέρη, ὧν ἕκαστον ἔκαλεῖτο τετράς, τὴν Θεσσαλιῶτιν, Φθιωτίν, Πελασγιῶτιν καὶ Ἐστιαῖωτιν. Τὴν διαίρεσιν ταύτην ἀνενέωσεν ὁ Φίλ. τῷ 342 τάξας ἐφ' ἐκείνης τετραδὸς ἕνα τετράρχην (ἄρχοντα τοῦ τεταρτημορίου τῆς Θεσσαλίας ἰσοδυναμοῦντα περίπου πρὸς τὸν νῦν νομάρχην).—*ἵνα μὴ . . . κατὰ πόλεις . . . κατ' ἔθνη*· ἢ κατὰ σημαίνει χωρισμόν. Κατὰ πόλεις μὲν θὰ δουλεύωσιν οἱ Θεσ-

σαλοί, διότι ὁ Φ. ἀφαιρέσας ἀπ' αὐτῶν τὰς πόλεις ἐγκαθίδρυσεν ἐν αὐταῖς φρουρὰν δι' ἧς θὰ ἦσκει τὴν ἐπιρροήν του, κατ' ἔθνη δὲ (ἔθνη ἔκαλοῦντο οἱ κάτοικοι ἐκάστης τετραδος), διότι εἰς ἐκάστην τετραρχίαν ἐγκατέστησε τετράρχην (νομάρχην), δι' οὗ θὰ ἐξήσκει τὴν ἐπιρροήν του. Οὕτως ὁ πονηρὸς Φ. κατέστησε τὰς δουλικὰς ἀλύσεις τοῦ Θεσσαλικοῦ λαοῦ δυσθραυστοτέρας. Οὕτω δὲ ὁ ῥήτωρ ἀποκαλύπτει ἐνταῦθα τὰ καταχθόνια σχέδια τοῦ Φ. ζητοῦντος νὰ ἐπιβάλῃ σιδηρὰ δεσμὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. — § 21 ἐν *Εὐβοίᾳ*· περὶ τούτων ἰδ. § 57 κφεῖς. — *καὶ ταῦτα*—καὶ μάλιστα· τούτου χρῆσις γίνεται ὅταν πρᾶξις τις καθ' ἑαυτὴν ἄτοπος διὰ προσθήκης ἄλλου τινὸς ἀποβαίνει ἀτοπωτέρα. Ἐνταῦθα ἡ ἀτοπος πρᾶξις εἶναι ὅτι τυραννοῦνται αἱ ἐν Εὐβοίᾳ πόλεις· ἐκεῖνο δὲ ὅπερ καθιστᾷ αὐτὴν ἀτοπωτέραν εἶναι τὸ ὅτι αἱ τυραννοῦμεναι πόλεις κεῖνται ἐν νήσῳ πλησίον τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν!—*ἐμοί.... δὲ βουλομένους*· μετὰ τὴν σαφῆ κατηγορικὴν ταύτην δήλωσιν τοῦ Φ. εἶχε δίκαιον ὁ Δημ. νὰ ἰσχυρίζηται ὅτι οὗτος ἦτο ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν Ἀθηναίων. Παρατηρητέον ἐνταῦθα τὸ πομπῶδες καὶ ἐγωῖστικὸν ἐ μ ο ι — ἐ μ ο ὕ. — *καὶ οὗ γράφει μὲν, οὗ ποιεῖ δὲ*—καὶ δὲν εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι γράφει μὲν ταῦτα, δὲν ἐκτελεῖ ὅμως αὐτά, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων καὶ τὰ γράφει καὶ τὰ ἐκτελεῖ. — *οἴχεται, ἦκεν, ἔχει, ἐπεβούλευσε, χωρεῖ*· σχῆμα ἀσύνδετον (ἐπιτρέχον), ὅπερ εἶναι ψυχολογικώτατον ἐνταῦθα οὐ μόνον διὰ τὸν ὑπὸ συγκινήσεως κατεχόμενον καὶ ῥαγδαίως διανοούμενον καὶ λέγοντα ῥήτορα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἀκροατὴν ἢ ἀναγνώστην πρὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ὁποίου παρέρχονται αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἔννοιαι ἐν ταχείᾳ καὶ ἀκωλύτῳ συναφείᾳ ὡς ἐν πανοράματί τινι. Διὰ τούτων ὁ ῥήτωρ παριστᾷ γραφικώτατα τὴν δραστηριότητα τοῦ Φιλ. — *Ἀμβρακία*—ἡ νῦν Ἄρτα, πρωτεύουσα τότε τῆς ἐν Ἠπειρῷ Θεσπρωτίας, ὁποία ἐπὶ Ἀγούστου ἦν ἡ Νικόπολις. Κατ' αὐτὴν εἶχεν ἐκστρατεύσει ὁ Φ. δύο ἔτη πρὸ τούτου τοῦ λόγου (τῷ 343). — *Ἡλιν*· ἡ πόλις αὕτη (ἡ χώρα Ἡλεία) μετὰ τὰς ἐν Πελοπον. ὀλεθρίας διχονοίας ἀπέβη σύμμαχος τοῦ Φιλ. § 10. — *Μεγάροις*· πρβλ: § 17. — *ἐπεβούλευσε*· παρ' ἀρχαίοις λέγεται ἐπιβουλεύω τινὶ ἢ τί τινι ἐνεργητικὸν καὶ ἐπιβουλεύομαι ὑπό τινος παθητικόν. Παρ' ἡμῖν ὅμως τὸ ἐπιβουλεύομαι λέγεται ἐπὶ ἐνεργητικῆς διαθέσεως, ὅπερ εὔρηται καὶ

παρὰ Πλουτάρχῳ. — ἡ βάρβαρος· ἔνν. χώρα. — οὐθ' ἢ Ἑλλάς . . . τ' ἀνθρώπου—καὶ ἂν τὸν κόσμον ὅλον κυριεύσῃ ὁ Φ. πάλιν δὲν θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος! Θαυμασιώτατος χαρακτηρισμὸς τοῦ Φ. χαρακτηρίζων ὡς ἀριστοτέχνην καὶ τὸν ῥήτορα. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκώφευον καὶ ἐτύφλωτον πρὸ τῶν προφητικῶν τούτων προρρήσεων τοῦ φιλοπάτριδος ῥήτορος, αἵτινες μόλις ἀργὰ εἰσηκούσθησαν ἐπὶ τέλους ὅπως δῆποτε (ιδ. Φιλ. Δ').—*χωρεῖ* ὡς καὶ παρ' ἡμῶν χωρεῖ.—*τῶν ἀνθρώπων*—τοῦ Φιλ. μετὰ περιφρονήσεως λέγει τοῦτο.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀδικιῶν τοῦ Φιλίππου· 1) Γνωρίζετε ὅτι τελείως κατέστρεψε τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς Ὀλύμπου· 2) ὅτι κατέστρεψε καὶ τοὺς πολυαρίθμους Φωκεῖς, 3) ὅτι ὑπεδούλωσε τελείως βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς Θεσσαλοὺς, 4) ὅτι ὑπεδούλωσε τὰς πόλεις τῆς Εὐβοίας, ἂν καὶ αὕτη εὐρίσκεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας· 5) Σᾶς γράφει ῥητῶς ὅτι φίλους τοῦ θεωρεῖ μόνον τοὺς ὑπακούοντας εἰς αὐτόν! καὶ ἅμα ἐκτελεῖ τοῦτο, διότι ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατὰ τῆς Ἀμβρακίας, τῆς Ἥλιδος, κατὰ τῶν Μεγάρων, καὶ δὲν θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος ὁ ἅπληστος αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ ἂν ἀκόμη κυριεύσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

§ 28 καὶ 29. Ἀκατανόητος καὶ ἔνοχος ἀδιαφορία τῶν Ἑλλήνων ἀπέναντι τοῦ ἐπερχομένου δολίως Φιλίππου.

Ἐργῶντες — ἀκούοντες· ἐναντιωμ. μετοχαί. — ἀγανακτοῦμεν· ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα ἡ ἄρνησις ὁ ὕ ἐκ τῶν ἠγουμενων.— *διοργυγμεθα*—ὡσεὶ διὰ τάφρων καὶ πασσάλων ἔχομεν ἀποχωρισθῆ ἀπ' ἀλλήλων· τραχεῖα μεταφορὰ καὶ παρήγησις. Καὶ ὄντως ὁ Φ. τοῦτο ἐμηχανᾶτο πάντοτε, πῶς νὰ διαιρῆ τοὺς λαοὺς καὶ τὰς πόλεις ἔχων ὡς δόγμα τὸ διαίρει καὶ βασίλευε.— *συστήναι*· τοῦ συνίστασθαι—ὁμογοεῖν. Τὸ ἀπαρέμφατον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ πρᾶξι καὶ ποιήσασθαι, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δυνάμεθα.— § 29. *γινόμενον*· κατηγορημ. μετοχή ἐκ τοῦ περιορῶμεν.— *τὸν χρόνον*..ἢ σειρὰ εἶναι: ἀλλὰ περιορῶμεν..ἕκαστος ἐγνωκῶς, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, κερδᾶναι τοῦτον τὸν χρόνον, (καθ' ὃν ἄλλος ἀπόλλυται, οὐ σκοπῶν (ἕκαστος) οὐδὲ πράττει ὅπως σωθήσεται τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπεὶ οὐδεὶς

Δ. Σταματιάδου Δημοσθένους Γ' Φιλίπ. *Ἐκδοσις Γ'

δήπου ἄγγοεῖ ὅτι γε, ὥσπερ περίοδος ἢ καταβολή πυρετοῦ ἢ τινος ἄλλου κακοῦ, προσέρχεται καὶ τῷ δοκοῦντι νῦν ἀφεστάναι πάνυ πόρρω. Τὸ κερδᾶναι ἐκ τῆς μετοχῆς ἐγνωκῶς, ἣτις ὡς καὶ αἰσκοπῶν καὶ πράττων, δὲν συνεφώνησε κατ' ἀριθμὸν τῷ περιορῶμεν (ὁ προσδιορίζουσιν αἰτιολογικῶς πᾶσαι) ἕνεκα τοῦ ἕκαστος, τὸ ὁποῖον ἐτέθη κατὰ οὐκ ἄλλο κατ' ὄλον (οἱ Ἕλληνες) καὶ μέρος (ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων) = οἱ Ἕλληνες οὐ δυνάμεθα. . . ἀλλὰ περιορῶμεν. . . ἕκαστος ἐγνωκῶς ἵνα κερδήσῃ τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ γείτων του καταστρέφεται κυπώμενος ὑπὸ τοῦ Φ, ἂν καὶ γνωρίζει ὅτι θὰ ἔλθῃ καὶ αὐτοῦ ἡ σειρά του! Τὰ οὐσκοπῶν οὐδὲ πρᾶττων κυρίως ἔπρεπε νὰ συμπλεχθῶσι πρὸς τὸ ἐγνωκῶς διὰ τοῦ καί. Τὸ δὲ ὅπως σωθήσεται εἶναι πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ σκοπῶν καὶ πράττων. Τοῦ δὲ προσέρχεται ὑποκείμεν. εἶναι ὁ ἄνθρωπος (ὁ Φίλ.). - Τὸ δὲ ἐπεὶ οὐδεὶς ἄγγοεῖ κτλ. αἰτιολογεῖ τὸ ἕκαστος ἐγνωκῶς κερδᾶναι τὸν χρόνον. Τὸ δὲ περίοδος ἐνταῦθα εἶναι τεχνικὸς ἰατρικὸς ὄρος = ἢ εἰς ὄρισμένην ἡμέραν διακοπή καὶ πάλιν ἐπάνοδος τοῦ παροξυσμοῦ (πρβλ. περιοδικὰ νοσήματα, τριταῖοι καὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ κλπ.). Ὡσαύτως καὶ τὸ καταβολή = παροξυσμὸς, ἔφοδος (ἐκ τοῦ καταβάλλειν τὸν πυρέσσοντα). - Ἡ δὲ δοτ. καὶ τῷ δοκοῦντι συνδετέα τῷ προσέρχεται (ὅπερ ἔχει σημασίαν μέλλοντος), τοῦ δὲ ἀφεστάναι ὑποκείμεν. εἶναι τὸ αὐτόν (= τὸν δοκοῦντα), ἐννοεῖται δὲ εἰς αὐτὸ ἡ γενικὴ τοῦ ἀνθρώπου (Φίλ.). Διὰ δὲ τῆς παραβολικῆς προτάσεως ὡσπερ. . . παραβάλλει τὸν Φ. πρὸς ἐπιδημικὸν πυρετὸν ἢ ἄλλην ἀσθένειαν, ἔξ οὗ ὅλη ἡ Ἑλλὰς πάσχει· εἶναι δὲ ἡ παρομοίωσις αὕτη ἀπαισιώτατος χαρακτηρισμὸς τοῦ Φ. - Τὸ δὲ ἢ ἄλλουτινὸς κακοῦ εἶναι ῥητορικὴ ὑπερβολή, διότι μόνον εἰς τὸν πυρετὸν δύναται νὰ προγινώσκῃ τις τὴν ἐπανάληψιν κλπ. - Διὰ τοῦ περιορῶμεν. . . ἕκαστος ὁ Δημ. συμπεριέλαβε καὶ ἑαυτὸν εἰς τὴν φαύλην καὶ ἀναίσθητον πολιτικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπέναντι τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου χωρὶς νὰ εἶναι ἔνοχος, ἵνα μετριάσῃ τὸν πόνον τὸν ἐκ τοῦ καυτηρίου του προξενηθησόμενον εἰς τοὺς Ἀθηναίους· διὰ τοῦτο δὲ προσέθηκε καὶ κατωτέρω τὸ ὧς γ' ἐμοὶ δοκεῖ.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ ἐν ᾧ βλέπομεν πάντα ταῦτα πάντες καὶ ἐν ᾧ

ἕκαστος ἐξ ἡμῶν γνωρίζει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ σειρά του νὰ καταστραφῇ, ἐν τούτοις ἕκαστος ζητεῖ νὰ κερδήσῃ ὀλίγον χρόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος γλυτώνων αὐτός! Γνωρίζομεν ἕκαστος ὅτι θὰ μᾶς προσβάλλῃ τὸ νόσημα αὐτό, θὰ μᾶς εὕρῃ ἡ καταστροφή μὲ τὴν σειράν μας ὄλους, ἀλλ' ἀντὶ νὰ λάβωμεν προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τῆς νόσου αὐτῆς, τῆς φιλιπίτιδος, τώρα, ὅτε αὕτη εὐρίσκεται ὡς πρὸς ἡμᾶς εἰς ὑφῆσιν, κάμνει δὲ θραύσιν εἰς τοὺς ἄλλους, ἀπρακτοῦμεν θέλοντες νὰ κερδήσωμεν ὀλίγον χρόνον ἐν ἀναπαύσει, κέρδος ἐξευτελιστικὸν καὶ ἀνάξιον πολιτῶν ἐνδοξοτάτης πόλεως. Οὕτως ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ ζωηρῶς ἐξεικόνισεν ὅτι οἱ Ἕλληνες διχογνωμοῦντες καὶ διηρημένοι θεῶνται ἀδιάφοροι καὶ ἀπράγμονες τὴν πρὸ οὐρανοῦ κακοῦ, ὁ ἀπειλεῖ πάντας ὁμοῦ.

§ 30 καὶ 31. Τίς ἡ καταγωγή τοῦ Φιλίππου.

Καὶ μὴν ἐκεῖνο· διὰ τοῦ καὶ μὴν καὶ διὰ τῆς ἀντωνυμ. ἐκεῖνο ἐξαιρέται ὡς σπουδαῖον τὸ περὶ οὗ πρόκειται νέον. — **οὐ ἡδικοῦντο καὶ ὑπέλαβεν ἄν τις·** ἐπεξήγησις τοῦ κακεῖνο. — **ὅσα μὲν·** ἡ ἀπόδοσις εἶναι εἰς τὸ ἐν § 31 ἀλλ' οὐχ ὑπέρ Φιλίππου. Εἶναι δὲ τὸ ὅσα ἀντικείμενον τοῦ ἔπασχοι καὶ τοῦ ἡδικοῦντο. — **ἀλλ' οὖν·** βεβαιωτικὸν τὸ οὖν. — **ὑπὸ γνησίων·** ἐνν. υἱῶν. — **τούτο·** δηλ. τὸ ἀδικεῖσθαι Ἕλληνας ὑφ' Ἑλλήνων. — **ὡσπερ ἄν·** ἐνν. ὑπέλαβεν, εἰς τὸ ἀποδοτέον τὸ ἄν. — **ἄξιον μέμψεως εἶναι (αὐτόν)·** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ὑπέλαβεν (ἄν). — **ὡς δέ... ὧν ἐποίει·** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λέγειν, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ ἐνεῖναι, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ὑπέλαβεν ἄν. Ἡ δὲ μτχ. ὧν εἶναι ἐναντιωματικὴ· τὸ δὲ τούτων ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐνοῦσία πολλῆ (= ἐν πολλοῖς χρήμασιν). — § 31. **ὑποβολιμαῖος** (ὑποβάλλω) = τὸ δολίως ἀντικατασταθὲν νόθον βρέφος ὡς γνήσιον. Δριμεῖα παρομοίωσις τῆς συγγενείας τῶν Μακεδόνων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐξεγείρουσα τὴν Ἑλληνικὴν ὑπερηφάνειαν. — **τὰ μὴ προσήκοντα·** δηλ. τὰ μὴ πατρῷα. — **Ἡράκλεις·** ἡ κλητικὴ αὕτη κατήντησεν ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ. — **ὑπὲρ Φιλ·** — **ὑπὲρ ὧν** (= ἐκείνων ἄ) ἡ ὑπέρ δηλοῖ ἀναφορὰν. — **οὐχ οὕτως ἔχουσιν·** ἐνν. ὑποκείμε. οἱ Ἕλληνες. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀρνήσεως οὐχ καὶ ἡ μετ' αὐτὴν συσσώ-

ρευσις πολλῶν ἄλλων ἀρνήσεων (οὐχ... οὐχ...οὐ... οὐχ οὐδέ... οὐδέν... οὐδέ...οὐδ...οὐδέν...), μὴ ἀναιρουσῶν ἀλλήλας, καθιστᾷ τὸν λόγον ἐμφαντικώτερον καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ῥήτορος διὰ τε τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλ. πραττόμενα καὶ διὰ τὴν ἐπονείδιστον ἀφιλοτιμίαν καὶ ἀναισθησίαν τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες θεῶνται ἀπαθῶς τὰ γινόμενα τὰ ἐξευτελίζοντα ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὸ δὲ οὕτως ἐκπροσωπεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπὸ γνησίων ὄντων τῆς Ἑλλ. ἀδικεῖσθαι τοὺς Ἑλλ. καὶ τοῦ δοῦλον ἢ ὑποβολιμαῖον τὰ μὴ προσήκ. ἀπολλύναί καὶ λυμαίνεσθαι. — οὐχ Ἑλληγος ὄντος· γεν. ἀπόλυτος αἰτιολογική. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἰλλυρικῆς καταγωγῆς, ἀνάμεικτοι ἐξ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ὁ δὲ βασιλικὸς οἶκος τῆς Μακεδονίας ἐπιστεύετο ὅτι κατήγετο ἐκ τῶν Ἑρακλειδῶν τοῦ Ἄργους. Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην δὲν παραδέχεται ὁ Δημοσθ. ἐναυθὰ ἐξ ἀποστροφῆς καὶ ἵνα ἐρεθίσῃ τοὺς Ἀθηναίους. — ὄθεν καλόν (ἔστιν) εἰπεῖν = ὁπόθεν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι προέρχεται καλόν = ὄλεθρος Μακεδῶν = ἄθλιος, οὐτιδανὸς Μακεδῶν· ὁ Δημοσθένης προφέρων τοιαύτας σφοδρὰς λέξεις ἐκτύπα τὸν πόδα του· τὸ οὐσιαστικὸν ὄλεθρος ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου ὄλεθριος κατὰ μειωνυμίαν. — ὄθεν· ἀναφέρεται εἰς τὸ Μακεδόνος, ὅπερ = ἐκ Μακεδονίας ὁπόθεν· ὡσαύτως καὶ εἰς ὄνομα πόλεως δύναται ν' ἀκολουθήσῃ ἀντωνυμία ἀναφερομένη εἰς τοὺς κατοίκους· — ἀνδράποδον· ἐκ τοῦ ἀνὴρ καὶ πόνος διὰ τὴν συνήθειαν ἣν εἶχον νὰ πατῶσιν οἱ νικηταὶ τοὺς ἠττημένους ἐπὶ τοῦ τραχήλου. — ὄθεν οὐδ' ἀνδράποδον· οἱ ἐκ Σκυθίας, Καππαδοκίας, Θράκης, Φρυγίας καὶ Αἰγύπτου δοῦλοι ὑπηρετοῦν ἐντίμως, διὸ ἐκ τούτων τῶν χωρῶν ἐλάμβανον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς δούλους των, ἐκ δὲ τῆς Μακεδονίας οὐδεὶς ἐλαμβάνετο τοιοῦτος, διότι οἱ ἐκεῖθεν δοῦλοι ἦσαν φαῦλοι καὶ ἀχρεϊότατοι. Διὰ τούτων ἐξευτελίζει τὴν καταγωγὴν τῶν Μακεδόνων καθόλου ἀφ' οὗ οὔτε οἱ δοῦλοι δὲν ἠδουκίμουν! — πρότερον· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους δὲν ἐξήγοντο ἀκόμη δοῦλοι ἐκ Μακεδονίας. — πρῆσθαι· μέσ. ἀόρ. τοῦ ὠνοῦμα, ὑποκείμε. τοῦ ἀπροσώπου ἦν.

ΝΟΗΜΑ. Ὅπως γνήσιον υἱὸν ἔχοντα πολλὴν περιουσίαν καὶ μὴ διευθύνοντα αὐτὴν καλῶς δυνάμεθα νὰ κατηγορήσωμεν διὰ τὴν

περὶ τὸ διευθύνειν ἀνικανότητά του ταύτην, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν καὶ ὅτι δὲν ἦτο κληρονόμος τῆς περιοουσίας του, τοιοῦτοτρόπως δύνатаι μὲν τις νὰ κατηγορῇ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἀδικοῦμεν τοὺς Ἕλληνας, δὲν δύνатаι ὅμως νὰ λέγῃ ὅτι ἡμεῖς καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν εἴμεθα Ἕλληνες· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ προκειμένου περὶ δούλου ἢ νόθου υἱοῦ καὶ ξένου περιοουσίας. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ Φιλ. καὶ τῶν πράξεών του, νὰ εἴπωμεν δηλ. ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδικούμενοι ὑπὸ τοῦ Φιλ. ἀδικοῦνται ὑπὸ γνησίων Ἑλλήνων ἢ καὶν ὑπὸ δούλου ἢ νόθου τέκνου· ὁ Φίλ. λοιπὸν ὄχι μόνον Ἕλληνας δὲν εἶναι, ἀλλ' εἶναι τι χεῖρον καὶ δούλου ἢ νόθου. Ὅθεν, ἂν ὁ ἀδικῶν τοὺς Ἕλληνας εἶναι Ἕλληνας, εἶναι ἄξιος κατακρίσεως καὶ ὀργῆς, ἂν δ' εἶναι δούλος ἢ νόθος, εἶναι ἄξιος κατακρίσεως καὶ ὀργῆς εἰς μεγαλύτερον βαθμόν· ἀλλ' ὅταν ὁ ἀδικῶν τοὺς Ἕλληνας εἶναι ὁ Φ., εἶναι ἄξιος κατηγορίας καὶ ὀργῆς εἰς βαθμὸν ἀνέκφραστον. Τοιοῦτος εἶναι τὴν καταγωγήν ὁ Φίλιππος.

§ 32, 33. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Φ. πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐν γένει καὶ ἡ ἀναισθησία τούτων πρὸ αὐτῆς.

Καίτοι· διὰ τούτου ὁ λέγων προχωρεῖ εἰς νέαν τινὰ ἰδέαν (=καὶ) καὶ βεβαιῶν (=τοι) ταύτην τὴν ἀντιτάσσει εἰς τὰ προηγούμενα.— **τί ἀπολείπει** (ἀφίνει ὀπίσω)· ὁ ῥήτωρ περιγράφων ἐνεῦθεν μέχρι τῆς § 36 τὴν ὕβριν (ἀσέλγειαν) τοῦ Φ. ἐπέρχεται λάβρος κατ' αὐτοῦ καὶ καυτηριάζων τὴν μαλθακότητα καὶ ἀναισθησίαν τῶν συμπολιτῶν του προσπαθεῖ νὰ ἀναζωπυρήσῃ σπινθῆρά τινα πατριωτισμοῦ τῶν ἀρχαίων χρόνων.— **πρὸς τῷ . . . ἀνηρηκέναι**· πρὸς ταῖς γνωσταῖς ἤδη καταστροφαῖς, τῆς Ὀλύμπου, τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Φωκίδος, προσθέτει ὁ ῥήτωρ καὶ νέας ἀδικίας τοῦ Φ. (§ 29—36).— Αὐταὶ δὲν εἶναι βεβαίως σπουδαιότεραι τῶν πρώτων, ἀλλ' εἰς τὰς ἀγρίας ἐκείνας προστιθέμεναι συμπληροῦσι τὴν αὐθάδειαν καὶ θρασύτητα αὐτοῦ.— **οὐ τίθησι τὰ Πύθια**· τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προεδρεύῃ τῶν ἀγώνων καὶ νὰ εἶναι ἀγωνοθέτης αὐτῶν, ἀνήκον ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ μέλη τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου, ἀνετέθη δι' Ἀμφικτιονικοῦ δόγματος τῷ 346 εἰς τὸν Φ. καὶ εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ Βοιωτοὺς (ιδεῖ ἱστο-

ρίαν Φωκικοῦ πολέμου). Τὰ Πύθια ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι ὁ περὶ τοὺς Δελφοὺς χῶρος ὠνομάζετο πύθων (πύθω=σῆπω, σαπίζω, διὰ τὴν αὐτόθι σῆψιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος φονευθέντος δράκοντος Πύθωνος=ἔλους· πρβλ. καὶ τὸ πυθμῆν) καὶ ἡ πόλις Πυθώ. Ἐτελοῦντο δὲ εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους (Αὐγ.-Σεπτ.) κατὰ τετραετίαν ἐν τῷ Κρῖσαίῳ πεδίῳ (τῆς Κρίσης, νῦν Χρυσό), ἔνθα ἦν στάδιον μήκους 1000 ποδῶν, ἱππόδρομοι καὶ θέατρον. — τὸν ἀγῶνα· ἐπεξήγησις τοῦ Πύθια. — τοὺς δούλους· ὁ Φ. προήδρευσε αὐτοπροσώπως τῶν ἀγῶνων τῷ 346, ἀλλὰ τῷ 342 ἀπησχολημένος ὑπὸ τῶν ἐν Θράκῃ πολέμων ἐπεφόρτισε τὴν προεδρίαν ταύτην εἰς τινα τῶν ἀντιστρατήγων του, ἴσως τὸν Ἀντίπατρον, ὃν ὠνομάζει δοῦλον ὁ Δημ., διότι ἐφρόνουν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἐν Κράτει μοναρχουμένῳ μόνον ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι ἐλεύθερος. Πρβλ. Εὐριπ. Ἐλένην 276 τῶν βαρβαρῶν γὰρ δοῦλα πάντα πλην ἑνός — πέμπει· καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὰ κατωτέρω ἐστὶ, κατέχει, ἔχει, γράφει καὶ πέμπει ἐννοεῖται ἢ ἄρνησις οὐ ἐκ τοῦ οὐ τίθησι. Αἶδ' ἄλλεπάλληλοι αὐταὶ ἐρωτήσεις δηλοῦσι πάθος ῥητορικόν. — καὶ τῶν. . . παρόδων· πάροδοι καὶ πύλαι (=θερμοπύλαι) εἶναι τὸ αὐτό, διὰ δὲ τῆς προσθήκης ταύτης ὁ Δημοσθένης τονίζει τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Φ. τείνει νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν παρόδων. — προμαντεῖαν· τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τὴν μαντευσομένην Πυθίαν πρῶτος, ὅπερ εἶχον μόνον οἱ Ἀμφικτίονες. Ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν σφετερισμῶν καὶ ἀδικιῶν τοῦ Φ. ὁ ῥήτωρ δὲν τηρεῖ λογικὴν σειρὰν (οἶον 1ον Πύθια, 2ον προμαντεῖαν, 3ον κύριος Πυλῶν, 4ον κατέχει κλπ.) ἐπίτηδες προσποιούμενος ὅτι ἀπαριθμεῖ αὐτὰς κατὰ τύχην καὶ συνδέει οὕτως ἀτάκτως. Διὰ τοῦ τεχνάσματος (ἀτάκτου σχήματος) τούτου τὰ κατὰ τοῦ Φ. παράπονα φαίνονται περισσότερα, μὴ δυναμένου τοῦ ἀκροατοῦ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὰ εἰς κατηγορίας. Ἄλλο ἢ λογικὴ σειρὰ καὶ ἄλλο ἢ ῥητορικὴ (τεχνικὴ). — Ἀμφικτίονες (διὰ τοῦ ἰ ἐκ τοῦ κτίω=κτίζω)=οἱ πέριξ (τόπου) τινὸς οἰκοῦντες. Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τοὺς ἄλλους δέκα λαοὺς ἐξ ὧν, ὡς καὶ ἐκ τῶν μνημονευθέντων δύο (Θετταλ., Δωριέων), συνεκροτεῖτο τὸ Ἀμφ. συνέδριον (ἰδ. Ἱστορίαν). — Ἕλλησιν (μετὰ τοῦ ἐπιδοτικοῦ οὐδέ)· τρεῖς ἐπανέλαβε μετ'

ἐμφάσεως ὁ ῥήτωρ ἐπίτηδες τὰ Ἑλληνων, Ἑλληνας, Ἑλλησιν ἵνα τονίσῃ τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ Ἑλλήνων καὶ ἐνὸς σφετεριστοῦ τῶν προαιωνίων Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων. — § 33. *Θεττάλοῖς* — *πολιτεύεσθαι* ἰδ. § 26. — *ξένους καταστήσοντας* ἰδ. περὶ Εὐβοίας § 57. — *ξένους τοὺς μὲν, τοὺς δέ* σχῆμα καθ' ὄλον καὶ μέρος. — *Πορθμόν*· θέσις ὄχυρά ἐπὶ τῆς Εὐβοίας ἀπέναντι τῆς Ἀτυκῆς. ἐπίνειον τῆς Ἐρετρίας (νῦν Ν. Ψαρῶν). — *δήμον* = δημοκρατικὸν κόμμα. — *᾽Ωρεός*· πρὸς Β. τῆς Εὐβοίας, ἡ ἀρχαία Ἰσθμία, νῦν Ξηροχώριον. Ἡ Ἐρέτρια καὶ ὁ ᾽Ωρεός κατὰ τὸ 342 ἐφιλίππιζον, μόνη δ' ἡ Χαλκίς ἀντίστατο κατὰ τοῦ Φιλ. βοηθουμένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. — *ἀλλ' ὅμως*· ἡ ἀντίθεσις εἰς πάντα τὰ ἀπὸ τῆς § 32. — *ταῦτα*· δηλ. πάσας τὰς ἀπαριθμηθείσας ἀδικίας τοῦ Φ. — *ὡσπερ τὴν χάλαζαν*· ἔνν. θεωροῦσιν· ἐκ τῶν φυσικῶν εἰκόνων ὁ Δ. διὰ μιᾶς ἀπλῆς γραμμῆς κατορθώνει νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ ὄλον. Διὰ δὲ τοῦ εὐχόμενοι γενέσθαι καὶ κωλύειν ἐπανέρχεται μετὰ τινος εἰρωνείας ἀπὸ τῆς εἰκόνας εἰς τὸν Φίλιππον. Τὰς θεομηνίας δύναται τις νὰ ἐμποδίσῃ δι' εὐχῶν, τὸν Φ. ὅμως; Σχετικὸν πρὸς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγει ὁ Σαλλούστιος ὅσοι βλέπετε ἐπιικρεμάμενα κακὰ ὡσεὶ ἀστραπήν μὴ ἐπιχειρεῖτε εὐχάς, ἀλλὰ προσπαθήσατε νὰ τὰ ἐμποδίσῃτε. — *θεωρεῖν*· ἔνν. ἀντικείμενον αὐτοῦ τὸ ταῦτα, ὅπερ εἶναι ὑποκείμε τοῦ γενέσθαι καὶ ἀντικείμενον τοῦ κωλύειν. — *ἕκαστοι*· εἰς πληθυντ. διότι πρόκειται περὶ ἐθνῶν = ἕκαστον ἔθνος τῶν Ἑλλήνων εὐχόμενον.

ΝΟΗΜΑ. Ἴδου δὲ καὶ ἡ χλευαστικὴ συμπεριφορὰ καὶ διαγωγὴ αὐτοῦ, τοιοῦτο ὄντος, πρὸς τοὺς Ἑλληνας: 1) Κατέστρεψεν, ὡς εἴρηται ἐν § 25 καὶ 27, Ἑλληνικὰς πόλεις. 2) Ἦρπασε τὴν προεδρίαν τῶν Πυθικῶν ἀγώνων, οὓς κατήσχυε διὰ τῆς παρουσίας ἑαυτοῦ ἢ τῶν δούλων του! 3) Ἐγένετο δολίως κύριος τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῶν ἄλλων στενῶν διόδων. 4) Κατέχει πάντα τὰ καταληφθέντα μέρη διὰ φρουρᾶς Μακεδονικῆς καὶ μισθοφόρων! 5) Ἐσφετερίσθη τὸ δικαίωμα τῆς προμαντείας, ὅπερ οὐδ' οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ ἔχουσι πάντες, αὐτὸς ὁ καὶ τῶν βαρβάρων καὶ δούλων κατώτερος! 6) Μετέβαλεν αὐθαιρέτως τὸ πολίτευμα τῶν Θεσσαλῶν καὶ 7) ἐγκατέστησε τὴν τυραννίαν ἐν Εὐβοίᾳ... Ποίαν δὲ στάσιν ἔδειξαν πάντες οἱ Ἑλ-

ληνες ἀπέναντι τοιούτου ὕβριστοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ; Ὁ ἄναισθη-
τως παρατηροῦσι πάντες χάσκοντες τὰς ἀδικίας καὶ ὕβρεις ταύτας προσ-
παθοῦντες οὐχὶ νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτάς, ἀλλὰ πῶς νὰ προφυλαχθῆ ἕκα-
στος δι' εὐχῶν ! ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ χαλάζης ἢ ἄλλης θεομηνίας !

§ 34 καὶ 35. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Φ. πρὸς ἵνα ἕκα-
στον ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἀναισθησία πάντων
τούτων πρὸ αὐτῆς (παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος).

Ἐφ' οἷς—ἐπὶ τούτοις (δι') ἃ ὁ ἐμπρόσθετος προσδιορισμὸς σημαί-
νει τὸ αἷτιον ὡς καὶ ὁ κατωτέρω ὑ π ε ρ ὦ ν.—*ἕκαστος*· λέγεται καὶ
ἐπὶ πόλεως ἢ λαοῦ περιληπτικῶς. — *τούτο*· δηλ. τὸ μὴ ἀ μ ὦ ν ε-
σ θ α ι ἕκαστον ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἀδικεῖται. — *τούσχατον* = τούτο
λέγεται μεθ' ὑπερβολῆς ἕνεκα τῆς ἀγανακτήσεως, δι' ἣν καὶ ἔπονται
αἱ σφοδραὶ ἐρωτήσεις καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀρνήσεις (οὐ... οὐκ...οὐχί...),
αἵτινες καθιστῶσι τὸν λόγον παθητικὸν καὶ σφοδρόν. — *οὐ Κοριν-
θίων*· ἔνν. οὔσας (ἀποικίας). Κατὰ τῶν ἀποικιῶν τούτων τῆς Κορίν-
θου, τῆς Ἀμβρακίας (νῦν Ἄρτης) καὶ τῆς νήσου Δευκάδος (ἀποικι-
σθεῖσῶν πάλαι ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Κυψέλου) ἐπῆλθεν ὁ
Φ. τῷ 343, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς κατὰ τῆς Ἡπείρου ἐκστρα-
τείας· ἰδὲ καὶ § 27. — *Ἀχαιῶν*· ἔνν. οὔσαν (πόλιν). — *Ναύπαιον* ἢ
πόλις αὕτη ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς λέγεται τῶν Ἀχαιῶν,
ἅτε τούτων ὄντων τῶν ἰσχυροτέρων συμμάχων τῶν Λοκρῶν κατὰ τῶν
Αἰτωλῶν. Αὕτη καὶ πάλαι ζητουμένη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἤδη παραδο-
θεῖσα αὐτοῖς διετέλεσεν ὑπ' αὐτοὺς διαρκῶς θεωρουμένη ὡς ἡ
πρῶτη Αἰτωλικὴ πόλις. — *Ὁ Ἐχίνος* (Ἀχινός) πόλις τῆς Φθιώτιδος
πρὸς Β. τοῦ Μαλιακοῦ. Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἕτερα ὁμώνυμος πόλις ἐν
Ἀκαρνανίᾳ, ἐξ ἧς ὠνομάσθη καὶ ὁ τέως δῆμος Ἐχίνου (Κατούνης).
— *πορεύεται*· ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἠγουμένων τὸ οὐχί. — *συμμάχους*
· ἔνν. αὐτῶν. Ἦσαν δὲ σύμμαχοι τοῦ Φ. οὗτοι διότι ἀκόμη δὲν εἶχε
πολιορκήσει τὸ Βυζάντιον, προσβαλὼν πρότερον τὴν Πέρινθον (ἰδὲ
Δ' Φιλιππικ. καὶ περὶ Χερ. § 66). — *ἡμῶν, ἐῶ, ἀλλά*· σχῆμα παραλεί-
ψεως, ἀσυνδέτως μάλιστα ἐπὶ τὸ ἐντονώτερον· ἡ γεν. ἡ μ ὦ ν εἶναι
κτητικὴ· οὐκ ἔχει τὴν μεγ. πόλιν ἡμῶν Καρδίαν; — *Καρδίαν*. ὄχυρὰ
πόλις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου παρὰ τὸν ἰσθμὸν (νῦν Καρυδιά),

ἄρνηθεῖσα νὰ δεχθῆ κληρούχους Ἀθηναίους καὶ προσχωρήσασα ἀπὸ τοῦ 342 τῷ Φιλίππῳ ἰδ. καὶ § 16. — § 35 **μαλακίζομαι** εἰμὶ ἢ γίνομαι μαλακός (χαῦνος, τρουφηλός, ἀσθενής, δειλός), χαυνοῦμαι, δκνῶ.— **πρὸς τοὺς πλησίον βλέπομεν** = κυττάζομεν τοὺς πλησίον μας, δηλ. τοὺς θεωροῦμεν ὑπόπτους, ἐν ᾧ τὸ συμφέρον μας εἶναι νὰ ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ μέσου τὴν πρὸς τοὺς πλησίον μας δυσπιστίαν καὶ νὰ ἐργασθῶμεν μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.— **τῷ ἀδικοῦντι** ἢ δοτικῇ ἀνήκει εἰς τὸ ἀ π ι σ τ ο ὕ ν τ ε ς· τὸ δὲ ο ὕ = καὶ οὐ, ἀσυνδέτως ὡς καὶ τὸ σ κ ο π ῶ ν ἐν § 29.— **Καίτοι** ἰσχυρὰ ἀντίθεσις = παρὰ πάντα ταῦτα.— **ἀσελγῶς** = ὑβριστικῶς, τυραννικῶς, διότι ἀ σ ε λ γ ῆ ς εἶναι οὐχὶ μόνον κυριολεκτικῶς ὁ ἀκροατῆς ἀλλὰ καὶ μεταφορικῶς ὁ εἰς ἐλευθέρους βίαν καὶ ἀνάγκην ἐπιβάλλων καὶ ἐξυβρίζων αὐτούς.— **τί οἴσθε· τί ποιήσειν** διὰ τῆς ἐπαναλήψεως εἶτε ἐπαναδιπλώσεως τοῦ τί ὁ ῥήτωρ καθιστᾷ τὸν λόγον παθητικώτερον καὶ ἐντυπώνει βαθύτερον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν τὰς ἰδέας του.— **ἐκάστου (ἐξ) ἡμῶν καθ' ἓνα** ἢ κατὰ σημαίνει χωρισμόν.

ΝΟΗΜΑ. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς γενικῆς προσβολῆς ὁ Φ. προσέβαλε καὶ χωριστὰ ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν Ἑλλήνων, τὴν Ἀμβρακίαν, τὴν Λευκάδα τὴν Ναύπακτον, τὸν Ἐχῖνον τῆς Φθιώτιδος, τὴν Καρδίαν, μελετᾷ δὲ νὰ προσβάλλῃ καὶ αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον εἶναι μέχρι τοῦδε πόλις σύμμαχος του! Ἡμεῖς δέ, ἀντὶ νὰ προσβάλωμεν τὸν κοινὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ ὑβριστὴν μας, ἐρίζομεν πρὸς ἀλλήλους καὶ δυσπιστοῦμεν ἕως ὅτου ἐκεῖνος μᾶς ὑποδουλώσῃ ὅλους! Ἴδου ἂ π ὀ τί ν ὀ σ σ ε ἰ ὀ λ η ἢ Ἑ λ λ ἄ ς ! Ἴδου ἂ π ο ὕ κ α τ η ν τ ῆ ς α μ ε ν ! εἰ ς τ ε λ ε ἰ ἄ ν π α ρ α κ μ ῆ ν ! Ἄ λ λ ἄ π ο ὕ ε ἶ ν α ἰ λ ο ἰ π ὸ ν ἢ ἔ θ ν ἰ κ ῆ φ ἰ λ ο τ ἰ μ ῖ α τ ῶ ν Ἑ λ λ ῆ ν ὠ ν ;

ΣΗΜ. **Περίληψις** § 21—36. — Ποία ἡ στάσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν Φίλιππον; Ποῖα τὰ ἀδικήματα τοῦ Φιλίππου; Τί προῦξενῆσεν ἡ ἀδιαφορία τῶν Ἑλλήνων; Ποῖος εἶναι ὁ Φίλιππος; Ποῖαι αἱ ἀδικίαι αὐτοῦ; Ποία ἡ στάσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτόν;

§ 36 καὶ 37. **Ποῖον τὸ αἷτιον τῆς παρακμῆς ταύτης τῆς Ἑλλάδος.**

Τουτωνί' δηλ. τῶν συμβαινόντων ἐν Ἑλλάδι, ἃ εὐθὺς ἀνωτέρω περιέγραψεν, ἦτοι τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος.— **οὐ γάρ** αἰτιολογεῖ τὴν

ἐνν. πρότασιν καὶ ἐρωτῶν ἀμάθω τὸ αἴτιον τούτων. — *οὔτε τόθ'* δηλ. ὅτε ἠνείχοντο τὸν Φ. νὰ ἀπογυμνώη τοὺς Ἑλληνας (§ 21—26). — *ἦν τι . . . ἦν'* τοῦτο εἶναι ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν προηγουμένην ἐρώτησιν τί τούτων. Εἶναι δὲ σχῆμα ἐπαναδιπλώσεως, δι' οὗ δηλοῦται ὁ πόθος καὶ ἡ ἐμμονὴ τοῦ Φιλ.· πρβλ. καὶ § 25. — *ὄ . . . ὄ'* ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀναφορ. προτάσεως ἐντείνει τὴν περιέργειαν καὶ προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν. Ἐπιτείνεται δὲ ἡ περιέργεια ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς κατωτέρω ἐρωτήσεως ἐν § 37 τί ἦν τοῦτο. — *ἐλευθέραν ἦγε τὴν Ἑλλάδα* = ἐποίει τὴν Ἑλλάδα ἄγειν ἐλευθερίαν (=ζῆν ἐν ἐλευθερίᾳ). Ἡ ἔκφρασις εἶναι τολμηρὰ καὶ πρωτότυπος περιέχουσα ῥητορικὴν καὶ ποιητικὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀντὶ τῆς συνήθους πεζῆς δι' ἐλευθερίας ἦγεν ἠείχεν. — *πεζῆς* ἢ πεζῆ δύναμις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ναυτικὴν, ὡς ἐνταῦθα. ἢ πρὸς τὴν ἱππικὴν, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει. *λελύμανται* γ' ἐνικ πρόσωπον ἔχον ὑποκείμεν., ὡς καὶ τὸ ἀπολωλός, τὸ προηγούμενον ἄορ. τι. — *ἄνω καὶ κάτω* πάντα ταῦτα ἀδιαφόρως λέγονται περὶ τῶν πραττομένων ἄνευ τάξεως καὶ συνέσεως. — § 37 *τί τοῦτο*· ὑποφορὰ ἰδ § 5 — *ποικίλον* (ῥίζ. πικ· pīctor = ζωγράφος) = παρδαλός, ποικιλόχρωμος καὶ μεταφορικῶς δυσνόητος, πολύπλοκος, δόλιος, ἀπατηλός, πανοῦργος, συνετῶς ἐπινοηθεὶς. — *παρὰ τῶν ἄρχειν* τοῦτο θερμαίνει πῶς τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα, μετὰ δὲ τοῦ διαφθερείρειν . . . κεραυνοβολεῖ τοὺς φιλιππίζοντας προδότας τῆς πατρίδος. — *δωροδοκοῦντα* κατηγ. μετγ. ἐκ τοῦ ἐλεγχθῆναι, τὸ δωροδοκῶ ἐνεργητ. ἀμετάβατον = δέχομαι (λαμβάνω) δῶρα, τὸ δὲ δεκάζω ἐνεργ. μεταβ. = δίδων δῶρά τινι διαφθείρω αὐτὸν τούτοις — *ἐλεγχθῆναι* ἐνν. ὑποκείμεν. τινά. — *ἐκόλαζον* ἰδ. κατωτέρω § 45. — *παραίτησις* ἐκ τοῦ παραιτεῖσθαί τινά = παρακαλεῖν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Δράκοντος, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς αὐστηρότητος αὐτῶν.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν τῶν παλαιότερων ἡμῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχε λόγος καὶ διὰ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν τῶν συγχρόνων ὑπάρχει λόγος. Καὶ ὁ λόγος αὐτός, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ κατατρόπωσις τῶν Περσῶν καὶ ἡ ζηλευτὴ ἐθνικὴ δόξα καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν ἔλλειψιν δὲ τοῦ ὁποίου ὀφεί-

λειται ἡ ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ ταπεινώσις ἡμῶν τῶν συγχρόνων, εἶναι τὴν ἀπλούστατον, εἶναι ὅτι τότε πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐμίσουν τὴν δωροδοκίαν καὶ ἐτιμῶρουν αὐστηρῶς τοὺς δωροδόκους καὶ διαφθορεῖς.

§ 38 καὶ 39. Ἡ παλαιότερα ἀρετὴ καὶ ἡ σύγχρονος
διαφθορά.

Τὸν καιρὸν . . . οὐκ ἦν πρίασθαι—δὲν ἦτο δυνατόν νάγοράσῃ τις τὴν κατάλληλον (κρίσιμον) στιγμήν καθ' ἣν ἀποφασίζεσθαι τις περὶ ἐκάστης πράξεως, ἦτοι δὲν ἦτο δυνατόν νά ἐπιτύχῃ τις διὰ χρημάτων τὸ νά παραμεληθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡ κρίσιμος αὐτῆς στιγμή.— *καὶ τοῖς ἀμελοῦσι*· ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, ἐτέθη δὲ διότι ὁ Δημ. φρονεῖ μὲν ὅτι οἱ κοπιᾶζοντες νικῶσι (ιδ. Φιλ. Α' § 5), ἀλλὰ παραδέχεται ὅτι συμβαίνει ἐνίοτε νά νικῶσι καὶ οἱ ἀμελοῦντες ἐπικουρούσης τῆς τύχης, ἣν παραδέχεται ὡς κυρίαν τῶν πάντων ἢ τοῦλάχιστον τῶν πλειόνων.— *πρίασθαι* (τοῦ ὠνοῦμαί)=ἀγοράσαι διὰ χρημάτων.— *οἱ λέγοντες*=οἱ δημηγοροῦντες, οἱ ῥήτορες.— *οἱ στρατηγούντες*=οἱ στρατηγοί.— *οὐδὲ τὴν . . . ὁμόνοιαν*· ἐνν. πρίασθαι=δὲν ἦτο δυνατόν νάγοράσῃ τις τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὁμόνοιαν, ἦτοι δὲν ἦτο δυνατόν νά εὕρῃ τις ἀνθρώπους διατεθειμένους νά πωλήσωσι ταύτην τὴν ὁμόνοιαν, ὅποτε θὰ ὑποκαθίστατο εἰς αὐτὴν ἡ ὀλεθρία διχόνοια.— *οὐδὲ τὴν . . . ἀπιστίαν*· ἐνν. πρίασθαι=δὲν ἦτο δυνατόν νάγοράσῃ τις τὴν πρὸς τοὺς τυράν. καὶ βαρβάρ. ἀπιστίαν, ἦτοι δὲν ἦτο δυνατόν διὰ χρημάτων νά κατορθωθῇ ὥστε οἱ Ἕλληνες, ἀντὶ νά ἀπιστῶσιν εἰς τοὺς τυράννους καὶ βαρβάρους, νά ἔχουσι πεποιθήσιν εἰς αὐτούς, ὅποτε ἠθέλεν ἐπέλθει τὸ ὀλεθριον ἀποτελεσμα· νά γίνωσι δοῦλοι. Ὡστε κατὰ τὸν Δημοσθένην ἡ ἀπιστία εἶναι φυλακτικόν σωτήριον πρὸς τοὺς τυράννους (Φιλ. Β' § 24).— *οὐδὲ . . . τοιοῦτον*· ἐνν. ἡν πρίασθαι.— § 39. *Νῦν δέ*· ἀντίθεσις παρελθόντος καὶ παρόντος.— *ἀπαντα . . . ταῦτα*=Αἱ ἀρεταὶ ἅς οἱ παλαιότεροι εἶχον αἱ ἀριθμηθεῖσαι ἐν § 37 καὶ 38.— *ἐκπέπραται* (τοῦ ἐκπράσκειν) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀντιστεῖν ἢ κτλ.=ἔχουσι πωληθῆ ὀλοτελῶς εἰς τὸν ξένον.— *ἀντισηκται* (ἀντισηκῶμαι)· ἐνν. ὡς ὑποκείμεν. τὸ ταῦτα (ὑφ' ὧν).— *ἀντι τούτων*· δηλ. τῶν ἀπαριθμηθεῖσῶν ἀρετῶν.— *ἀπόλωλε καὶ νεόσηκε*· τὸ δεύτερον σημαίνει τὸ αἷτιον

τοῦ πρώτου = ἀπόλωλε διὰ τὰς πολιτικὰς νόσους (σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν. Πρβλ. καὶ § 4 καὶ 45). — *ταῦτα*. . . ἐστὶ τί ἱστορικὴ ἐρώτησις (ὑποφορὰ) πρὸς πρόκλησιν τῆς προσοχῆς τῶν ἀκροατῶν. — *ζῆλος* = ἡ ἐπιθυμία νὰ ποικίλωμεν νομιζόμενόν τι καλόν· φ θ ό ν ο ς δὲ εἶναι ἡ λύπη ἢ αἰσθανόμεθα διὰ ξένα ἀγαθὰ. Ὁ φθόνος εἶναι κακὸν ἀλλ' ὅχι ὅσον ἡ χαίρεκακία (= ἡ χαρὰ δι' ἄλλότριον κακόν). — *εἴ τις εἴληφέ τι* σημαίνει τὸ αἷτιον τοῦ ζήλου = ζηλεύουσιν οἱ ἄλλοι ἐάν (διότι) τις ἔλαβέ τι = μακαρίζουσι τὸν λαβόντα δῶρα, ἄρα ἐπιθυμοῦσι καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ! Τελεία ἠθικὴ ἐξαχρεώσεις ! — *γέλως ἂν τις ὁμολογῇ* = ἐάν τις ὁμολογῇ ὅτι ἔλαβέ τι (ὅτι ἐδωροδοκίη, ὡς π. χ. ὁ Φιλοκράτης), οἱ ἄλλοι τὸν ἀκούουσι γελῶντες, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ τὸν μισήσωσιν. — *μῦθος ἂν τις*, = οἱ ἄλλοι μισοῦσιν ἐκεῖνον ὅστις κατηγορεῖ τὰς τοιαύτας πράξεις, δηλ. τὴν δωροδοκίαν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς δωροδοκίας. — *τούτοις*· γεν. οὐδετέρου· ἐννοεῖ τὴν ἐν ταῖς δυοῖν προηγουμέναις φράσεσι στιγματισθεῖσαν διαγωγὴν τῶν προδοτῶν καὶ τοῦ λαοῦ. — *ἰάλλα πάνθ'* = πᾶσα ἄλλη διαφθορὰ ἐκ τῆς δωροδοκίας προερχομένη.

ΝΟΗΜΑ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν παλαιότερων μας οὐδεὶς ἠδύνατο, παρουσιαζομένης εὐκαιρίας τινός, νὰ παραπλανήσῃ διὰ χρημάτων τὸν λαόν, εἴτε διὰ τινος τῶν ῥητόρων του εἴτε διὰ τινος τῶν στρατηγῶν του· ὡσαύτως δὲν ἠδύνατό τις τότε νὰ ὑποκλέψῃ καὶ νὰ διασπάσῃ καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῶν Ἑλλήνων ἀναμεταξύ των οὐδὲ νὰ μεταβάλλῃ τὴν πρὸς τοὺς τυράννους καὶ βαρβάρους ἀπιστίαν κττ. Ἄλλὰ τώρα ὅμως ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ ἐπωλήθησαν εἰς τὸ δημοπρατήριον καὶ ἀντ' αὐτῶν εἰσῆχθησαν ἐνταῦθα φοβερὰ πολιτικὰ ἐλαττώματα πάντες ἀρέσκονται νὰ ἀρπάζουν χρήματα, νὰ καγχάζουν διὰ τὰς δωροδοκίας, νὰ μισοῦν τοὺς ἀποστρεφόμενους τὰ τοιαῦτα καὶ ἐν γένει νὰ ἐπιδιώκουν πᾶσαν διαφθορὰν ἐκ τῆς δωροδοκίας ! Οἷα διαφθορὰ ἠθῶν μεταξύ παλαιότερων καὶ συγχρόνων ! . . . Ἐκεῖνοι εἶχον ἀρχὰς καὶ φρονήματα, οὗτοι ἐπόλησαν αὐτὰ !

§ 40. *Αἱ σύγχρονοι ὑλικά καὶ ἠθικά δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων.*

Ἐπεὶ ἡ διὰ τοῦ ἐπεὶ καὶ ἐπεὶ δὴ, ὡς καὶ ἡ διὰ τοῦ γὰρ εἰσαγομένη αἰτιολογ. πρότασις, προηγουμένης ἄνω στιγμῆς,

λαμβάνεται ἀνεξαρτήτως καὶ αἰτιολογεῖ τὸ νόημα ὅλης τῆς προηγουμένης προτάσεως· οὕτω καὶ ἐνταῦθα = λέγω ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ αἴτια, διότι . . . — **τριήρεις** (τρεις· ἀραρίσκω = μὲ τρεῖς σειρὰς κωπῶν)· ἦσαν 3 εἰδῶν: στρατιώτιδες μεταφέρουσαι ὀπλίτας, οὔτινες ἐν ἀνάγκῃ ἦσαν καὶ ἐρέται· ἰππαγωγοὶ διὰ τοὺς ἵππους (ἐκάστη περιελάμβανε 30 ἵππους μετὰ τῶν ἵππέων αὐτῶν), καὶ ταχῆται κατάλληλοι πρὸς ναυμαχίαν. — **χημάτων κατασκευῆς**· ἐκ τοῦ ἀφθονία. — **οἷς**· δοτ. ὀργανικῆ εἰς τὸ κρίνοισιν. — **ἅπασιν**· δηλ. τοῖς Ἑλλησι. — **ἐστὶ**· Ἀτικὴ σύνταξις ἀντὶ εἰσίν, αἱ τριήρεις, τὸ πλῆθος, ἡ ἀφθονία καὶ τᾶλλα. — **τῶν τότε**· β' ὄρος τῆς συγκρίσεως ἢ τοῖς τότε. — **πολλῶ**· ἐπιτείνει τὸ πλείω καὶ μεῖζω ἐτέθη δ' ἐν τέλει ἵνα ἐξαρθῇ ἔτι μᾶλλον. — **ἄπρακτα** = μηδὲν πράττοντα, μὴ τελειουργά, μάταια. — **ἀνόνητα** (α ὀνήνημι) = ἀνωφελῆ· καὶ τὰ 3 εἰς τὸς ἐπίθετα ἔχουσιν ἐνεργητ. σημασίαν, δὲν συνεδέθησαν δὲ (ἀσύνδετον σχῆμα) χάριν ἐμφάσεως. Ἡ δὲ διὰ τοῦ ἀλλὰ ταῦτα . . . ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἀπαριθμηθεῖσαν εὐτυχίαν καὶ εὐκλειαν τῶν παλαιότερων Ἀθηναίων εἶναι ἰσχυροτάτη = ἔχομεν καὶ σήμερον τόσα ἀγαθὰ, τόσα ἰσχυρὰ μέσα, ἀλλὰ ταῦτα οἱ μισθωτοὶ τοῦ Φιλίππου καθιστῶσιν ἄχρηστα! . . .

ΝΟΗΜΑ. Ἡ τοιαύτη πώλησις τοῦ φρονήματος καὶ τῆς ἐθνικῆς συναισθήσεως· ματαιοὶ πάντα τὰ σημερινὰ μέσα (πάσας τὰς στρατιωτικὰς, ναυτικὰς καὶ χρηματικὰς δυνάμεις) ἡμῶν, ἂν καὶ ταῦτα εἶναι ἀφθονώτερα σήμερον ἢ πάλαι.

ΣΗΜ. § 36—41. Ἡ τελεία παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος σήμερον ὀφείλεται εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν δημοσίων ἠθῶν, δι' ἣν ἀντὶ γὰ μισῆ τις τοὺς προδότας, ὡς καὶ παλαιότερον, ζηλεύει καὶ μιμεῖται αὐτούς! Αἱ σύγχρονοι ὕλικαι δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀφθονώτεραι οὔσαι δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον γὰ ἀντισταθμίσωσι τὴν ἠθικὴν ταύτην ταπεινώσιν τῆς σήμερον!!!

§ 41. Γραπτὴ ἀπόδειξις τῆς ἀρετῆς τῶν παλαιότερων Ἀθηναίων.

Ταῦτα· δηλ. ὁ παραλληλισμὸς ὃν ἀρτίως ἔκαμεν ὁ Δημοσθ. μετὰ τῶν παλαιότερων καὶ τῶν συγχρόνων. — **τὰ μὲν . . . τὰ δέ**· μερισμὸς τοῦ προηγουμένου ὅλου ταῦτα. — **τἀναντία**· κατηγορ. ἐν-

αρθρον. — *ἀλλὰ γράμματα*· ἔνν. ἀναγιγνώσκειν (ἐκ τοῦ λέγειν κατὰ ζεῦγμα). Τὰ δὲ γράμματα ἦσαν ψηφίσματα χαρασσόμενα ἐπὶ στηλῶν, ἧτοι νόμοι κατὰ τὴν σημερινὴν ἔκφρασιν. Ἡ δι' ἐγγράφων ἀποδείξις αὐτῆ τοῦ Δημοσθ. ἦτο ἀναγκαία ὡς μικρὰ ἀνάπαυλα ἐκ τῆς διεγέρσεως τοῦ πάθους μεθ' οὗ ὠμίλει, ἐν ἣ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐμμείνηη περισσότερον καὶ νὰ προχωρήσῃ. — *ἀκείνοι* = ἅ ἐκεῖνοι. — *στήλη*· (ἴστημι) = κολώνα στημένη μὴ ὑποβαστάζουσα τι, *στηλιος* δὲ ὁ ὑποβαστάζων τι· ἐπὶ τῆς στήλης ἐγράφοντο ἐπιγραφαί, ἐπιγράμματα, ὀνόματα εὐεργετῶν, ἀγωνιστῶν κλπ. πρὸς τιμὴν, ἔτι δὲ καὶ προδοτῶν πρὸς ἀτιμίαν, καλουμένων τότε *στηλιτῶν* (§ 45), ἔξ οὗ καὶ τὸ *στηλιτεύω* (στηλίτευσις) = *στιγματίζω*, *ἀτιμάζω* (διὰ τῆς εἰς στήλην ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος). — *κατέθεντο εἰς (τὴν ἑαυτῶν) ἀκρόπολιν*· τὸ ἐγγραφον τοῦτο κατέθεσαν ἐν τῇ ἀκροπόλει ὡς ἐν ἱερῷ καὶ ἀπαραβιάστῳ τόπῳ. — *παράδειγμα* = ἡ παράθεσις τινος, καθ' ὃ πρέπει νὰ γίνῃ ἕτερόν τι, *δειγμα* δὲ τὸ μέρος ὃ δεικνύει τις πρὸς γνῶσιν τοῦ ὅλου, τὸ δὲ ὑπόμνημα (ἐκ τοῦ ὑπομινῆσκειν) = ἀνάμνησις, ἐνθύμιον.

ΝΟΗΜΑ. Τῆς ἀρετῆς τῶν παλαιότερων Ἀθηναίων θὰ σᾶς φέρω γραπτὰς ἀποδείξεις, νόμους αὐτῶν κατατεθειμένους ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς σᾶς ὡς παράδειγμα.

§ 42, 43, 44 καὶ 45. Πραδείγματα τῆς παλαιότερας Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας.

Τί οὖν λέγει· ὑποφορὰ πρὸς ἐνάργειαν καὶ ἔμφασιν. — *Ἄρθμιος*· κατὰσκοπος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος ἔξαναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νὰ φέρῃ χρήματα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἵνα κινήσῃ αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἀθηναίων (βοηθησάντων τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασιν τῆς Αἰγύπτου τῷ 453 π. Χ.) ἦτο ἐκ Ζελείας πόλεως τῆς Τρωάδος παρὰ τὴν Κύζικον. — *φησί*· ὑποκείμενον τὰ γράμματα, ὁ νομοθέτης. — *ἀτιμος* = 1) ὁ ἐστερημένος τιμῆς, ἀντίθ. τοῦ ἐντιμος, καὶ ῥῆμα *ἀτιμάζω*, 2) ὁ ἐστερημένος τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀντίθετ. τοῦ ἐπίτιμος, καὶ ῥῆμα *ἀτιμόω* - ᾧ. Ἐνταῦθα τὸ δεύτερον· διὸ ὁ φονεύων αὐτὸν δὲν ὑπέκειτο εἰς τιμωρίαν· πρβλ. καὶ §

44 καθάρων τὸν τούτων τινὰ ἀποκτείναντα εἶναι. — εἶθ' ἡ αἰτία γέγραπται διὰ τούτου ὁ Δ. ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν ἐπὶ τοῦ ἐπομένου. ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν οὐσιώδη ἀπόδειξιν. — τὸν ἐκ Μήδων—τὸν ἐν Μήδοις ἐκ Μήδων (βραχυλογία συνήθης· ἴδὲ καὶ § 15). — § 43. διάνοια—ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι—ὁ σκοπός. — τῶν τότε... ποιούντων—τότε... ὅτε ἔπραττον ταῦτα. Μετὰ τὰς μετὰ πικρίας λεγομένας λέξεις τῶν τότε πρέπει νὰ γίνῃ ἀνάπαυλά τις τῆς φωνῆς. — βασιλέως· ἐνν. τῶν Περσῶν. — τῆς Ἀσίας· γεν. διοικ. ἢ χωρογραφική. — Ζέλεια· ἴδ. § 42. — οὐ = διότι. — οὐκ Ἀθηναζε· τοῦτο εἶναι προσθήκη τοῦ ῥήτορος καὶ δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῶν παραπόνων τῶν Ἀθηναίων διὰ ταύτης δ' ὁ ῥήτωρ ἐξαίρει ἔτι μᾶλλον τὸν χαρακτήρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ἀθην. ἐιμώρησαν τὸν Ζελεΐτην προδότην, ὡς διαφθείραντα τοὺς Λακεδ., διότι οἱ Ἀθην. ὡς ἡγεμόνες πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐφρόντιζον ὅπως μὴ διαφθαρθῶσι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ δὲν περιωρίζοντο μόνον εἰς ἑαυτούς. Ἀπόδειξις ὅτι εἶχον συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τῆς πόλεως τῶν καὶ ἀδιάλλακτον μῖσος κατὰ τῆς δωροδοκίας. — ἐχθρόν = πολέμιον, διότι οἱ πολέμοι εἶναι συνήθως καὶ ἐχθροί. — καὶ τῶν συμμάχων· ἐνν. ἑαυτῶν. — καὶ ἀτίμους· δηλ. αὐτὸν καὶ τὸ γένος του. — § 44. τοῦτο (δηλ. τὸ ἀναγράψαι ἄτιμον τὸν Ἀρθμιον)· εἶναι ὑποκ. τοῦ ἐστίν, τὸ δὲ ἀτιμίαν εἶναι κατηγορ. αὐτοῦ, τεθὲν κατ' αἰτιατικὴν κατ' ἀντίστροφον ἔλξιν (δηλ. τὸ δεικτ. εἰλκυσθη ὑπὸ τοῦ ἀναφορικοῦ) καὶ μεταπηδῆσαν μάλιστα εἰς τὴν ἀναφορ. πρότασιν. — οὕτως· δηλ. ὅπως κοινῶς λέγομεν = ἀπλη καὶ συνήθης ἀπώλεια τῶν πολιτικῶν δικαιομάτων. — εἰ... τῷ Ζελεΐτῃ· ἐνν. ἐστίν· ἡ αἰτιολ. πρότασις κεῖται παρενθετικῶς. — τῶν κοινῶν... = εἰ μὴ ἔμελλεν ὁ Ζελ. μεθεξῆς τῶν κοινῶν τῶν Ἀθην., προετάχθη δὲ τὸ Ἀθηναίω ἵνα φανῇ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ προηγούμενον Ζελεΐτῃ (τῷ ἀναιθῆτῳ). — ἀλλά· τοῦτο ἐτέθη διὰ τὸ προηγηθῆν οὕχ. — φονικοῖς· τοῦ Δράκοντος, οὗς διετήρησεν ὁ Σόλων. — γέγραπται· ὑποκείμε. τούτου εἶναι τὸ καὶ τεθὲν ἄτω ἄτιμος, διὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ὁποίου ἐτέθη κατωτέρω παρενθετικῶς τὸ φησί. — ὑπὲρ ὧν· ἡ ὑπὲρ σημαίνει ἀναφορὰν = ἀναφορικῶς πρὸς ἐκείνους τῶν ὁποίων ὁ ἐξ ἐνέδρας φόνος δὲν δύ-

ναται νὰ προκαλέσῃ δικαστικὴν καταδίωξιν, ἀλλὰ πᾶνε ὅσον τὸ σκυλλίστ' ἄμπέλι.—*μὴ διδῶ* ἔνν. ὑποκείμ. ὁ νομοθέτης ἢ ὁ νόμος.—*δικάσασθαι*· ἐκ τοῦ διδῶ καὶ σημαίνει τὸν σκοπὸν· ἔχει δ' ὑποκείμενον τὸ τινὰ τῶν συγγενῶν ἐκείνων ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὁ νομοθέτης ἢ ὁ νόμος δὲν δίδει δίκας φόνου· τὸ δὲ δίκας σύστοιχ. ἀντικ. τοῦ δικάσασθαι, τὸ δὲ φόνου γεν. τοῦ αἰτίου... — *εὐαγὲς* = ὄσιον, ἐπιτρεπόμενον ὑπὸ τῶν θείων νόμων.— *φησί*· δηλ. ὁ νόμος. — *ἄτιμος*· ἐνταῦθα = ἐκείνος ὃν φονεύσας τις δὲν ὑπόκειται εἰς τιμωρίαν· ἰδ. § 42.— *τεθνήτω*· ἔνν. ὑποκείμ. (ἐκ τοῦ ὑπὲρ ὧν) τὸ τίς.— *λέγει*· ὑποκείμ. τὸ γράμματα. — *καθαρόν*· ἐπεξήγησις τοῦ τοῦτο. — *τούτων τινὰ* = τὸν Ἄρθμιον ἢ ἄλλον τινὰ ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ· πάντα τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῆς ποινικῆς νομοθεσίας τοῦ Δράκοντος ἣν διετήρησε καὶ ὁ Σόλων.— § 45. *σὺκοῦν*· εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν ἀπὸ τῆς § 42 λεχθέντων.— *ἐκείνοι*· δηλ. οἱ παλαιότεροι Ἀθηναῖοι· τὸ δὲ ἐπιμελητέον εἶναι αὐτοῖς τῆς σωτηρίας.. = ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι τῆς σωτηρίας· τὸ δὲ αὐτοῖς = τῶ ἐκείνοις, δηλ. τοῖς Ἀθηναίοις.— *αὐτοῖς* (δηλ. τοῖς Ἀθηναίοις), δοτ. εἰς τὸ ἔμελεν, ὃ δὲν εἶναι ἀπρόσωπον, ἀλλ' ἔχει ὑποκείμ. τὴν πρότασιν εἴ τις... ὦνεῖται. Διὰ δὲ τοῦ τίς ἐννοεῖται ὁ Φίλ.— *ἐν Πελοποννήσῳ*· ὁ Δημ. παρακολουθεῖ μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος τὴν εἰς τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου ἀνάμειξιν τοῦ Φ. ὅστις παρεδύετο εἰς αὐτά, διὸ καὶ μετέσχε τῆς εἰς Πελοπόννησον πρεσβείας τῶ 343 κλπ. πρβλ. καὶ § 72 καὶ Β' Φιλίπ. § 19.— *τινάς*· ἔνν. τοὺς Ἀργεῖους καὶ Μεσσηνίους.— *ὠνεῖται καὶ διαφθείρει*· σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν = ὠνούμενος (διὰ χρυσοῦ) διαφθείρει· πρβλ. καὶ § 4 καὶ 39.— *μή... ὑπολαμβάνουσιν*· προσδιορίζει τὸ αὐτοῖς καὶ εἶναι μετοχ. ὑποθετ. ἀποτελοῦσα τὸ ἡγούμενον τοῦ ἔμελεν ἄν καὶ ἰσοδυναμοῦσα τῶ εἰ μή τοῦ θ' ὑπελάμβανον αὐτοῖ· τὸ δὲ τοῦ θ' = ὅτι πρέπει αὐτοῖ νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἐλευθερίας πάντων τῶν Ἑλλήνων.— *ἐκόλαζον καὶ ἐτιμωροῦντο*· τὸ ἀ' = περιστελλῶ, σωφρονίζω, τὸ δὲ β' = ἐκδικοῦμαι· ἢ μὲν κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν, ἢ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος ἵνα ἀποπληρωθῇ· Ἀριστοτ. Ῥητορ. Α' 10, 17.— *οὐδ' αἰσθνοῖντο*· ἔνν. ὠνούμενους καὶ διαφθείροντάς τινας· ἢ δ' εὐ-

κτική σημαίνει ἀόριστον ἐπανάληψιν τῆς πράξεως ἐν τῷ παρελθόντι. — ὥστε καὶ σιγήλιας ποιεῖν = ὥστε καὶ ἐγγράφειν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν σιγήλαις ὡς κακούργων καὶ καταδίκων· ἰδ. καὶ § 41. — φοβερά = φόβον προξενοῦντα. — οὐχ ὁ βάρβαρος· ἀσυνδέτως ὡς καὶ τὸ σ κ ο π ῶ ν ἐν § 29.

ΝΟΗΜΑ. Ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὑπάρχει ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων (τοῦ 453) καθ' ὃ ὁ ἐκ Ζελείας τῆς Μ. Ἀσίας ἄσσημος Ἀρθμιος καταδικάζετο εἰς ἀτιμωτικὸν θάνατον καὶ στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ ὅλη ἡ γενεά του, διότι ἐκόμισε Περσικὰ χρήματα κατὰ διαταγὴν τοῦ κυρίου του Ἀρταξέρξου εἰς Πελοπόννησον πρὸς διαφθορὰν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Διατί δὲ ἐπέβαλον τοιαύτην τιμωρίαν εἰς ἓνα ἄσσημον ὑποτελῆ τοῦ Πέρσου βασιλέως οἱ Ἀθηναῖοι, ἡ ὁποία τιμωρία δὲν εἶχε βεβαίως τὴν σημασίαν ἀπλῆς στέρησεως πολιτ. δικαιωμάτων; Μόνον καὶ μόνον ἵνα δύναται πᾶς τις νὰ φονεύῃ αὐτὸν ἀτιμωρητί. Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν συναίσθησιν τῶν Ἀθηναίων ἐκείνων, ἣν εἶχον περὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ σωτηρίας πάντων ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν εὐθύνην, ἣν ἠσθάνοντο περὶ πάντων (διότι ἄλλως δὲν θὰ τοὺς ἔμελεν ἂν διεφθείροντο διὰ χρημάτων ὀλίγοι Πελοπονησῖοι), ὥστε καὶ νὰ στηλιτεύωσιν οὕτως ὡς πανελληνίους κακούργους τοὺς ἐνόχους. Οὕτω σκεπτόμενοι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἐποχῆς ἦσαν φοβεροὶ καὶ τρομεροὶ εἰς τοὺς βαρβάρους.

§ 46. Ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος εἶναι χαῦνος.

Ἄλλ' οὐ νῦν· ἐνν. τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐστὶ φοβερά τῷ βαρβάρῳ. — οὐ γάρ· αἰτιολογεῖ τὴν ἀμέσως προηγούμενην πρότασιν, τὸ δὲ οὕτως = ὅπως οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες. — τὰ τοιαῦτα· δηλ. τὰ ἐν § 42-46 ἐκτεθέντα. — Ἄλλὰ πῶς; ἐνν. ἔχ ε θ' ὕ μ ε ἷ ς (ὑποφορά). Τοιαύτην τολμηρὰν παρατήρησιν μόνον ὁ Δημοσθ. ἠδύνατο νὰ κάμῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. — τί . . . κατηγορεῖν = τί γὰρ δεῖ κατηγορεῖν ὑμῶν περὶ πάντων; — παραπλησίως δὲ = τῷ παραπλησίως γὰρ ἔχουσιν. — ὑμῶν· δηλ. τῶν Ἀθηναίων. — σπουδῆς, βουλῆς· ἀντικεῖμ. τοῦ π ρ ο σ δ ε ἰ σ θ α ι. — Τίγος; ἐνν. σπουδῆς καὶ βουλῆς

φημι προσδεῖσθαι τὰ παρ. πράγματα. — *κελεύετε, ὀργιεῖσθε* ; Μετὰ τέχνης προλαμβάνει ὁ ῥήτωρ τὴν καθ' ἑαυτοῦ ὀργὴν τῶν Ἀθηναίων δι' ὅσα εὐθύς κατωτέρω διηγεῖται ἐπιβαρυντικὰ κατ' αὐτῶν [Διότι περὶ αὐτῶν πρόκειται καὶ οὐχὶ περὶ ἀναγνώσεως γραμματείου (δικαστικοῦ ἔγγράφου), ὅπερ φαίνεται ὅτι προσετέθη ἐκ παρανοήσεως ἐνταῦθα ὅλως ἀπροσδιονύσως. Ἄν δὲ παραδεχθῶμεν ὡς γνησίαν τὴν ἐν τέλει τῆς § 46 φερομένην ἐν τισιν ἐκδόσεσι προσθήκην «ἐκ τοῦ γραμματείου ἀναγιγνώσκει» θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Δημοσθένης διέταξε τὸν οἰκεῖον γραμματέα νὰ ἀναγνώσῃ, ἢ ὅτι ἀνέγνωσε μόνος ἐκ χειρογράφου του τὴν ἐπίσημον ἔγγραφον πρότασίν του (τὸ ὑπόμνημά του), δι' ἧς θὰ προέτεινε τὴν μετὰ τῶν Θηβαίων συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Φιλίππου].

ΝΟΗΜΑ. Τοῦναντίον ὅμως — δυστυχῶς — συμβαίνει σήμερον οἱ Ἕλληνες δὲν προξενοῦσι πλέον φόβον εἰς τοὺς βαρβάρους, διότι δὲν σκέπτονται πλέον ὅπως ἐκείνοι οἱ παλαιότεροι. Τὴν ἰδικήν σας κατάστασιν γνωρίζετε βεβαίως, ἀλλ' εἰς παρομοίαν εὐρίσκεται — δυστυχῶς — καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἀνάγκη λοιπὸν μελέτης καὶ σκέψεως σοβαρᾶς. Τὸ πῶς δὲ πρέπει νὰ σκεφθῆτε, ἂν θέλητε, σᾶς λέγω ἐγὼ· ἀρκεῖ νὰ μὴ ὀργισθῆτε, ἀλλὰ νὰ ἀκούσητε μὲ διάθεσιν.

ΣΗΜ. § 41—47. Σύγκρισις τῆς παλαιότερας καταστάσεως τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἑλλήνων καθόλου (ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον) πρὸς τὴν σύγχρονον τοῦ Δημοσθένους. Πρὸς τίνα σκοπὸν γίνεται τοῦτο ;

§ 47, 48, 49, 50. Ἡ ἰσχὺς τοῦ Φιλίππου καὶ αἱ νῦν συνδῆκαι τοῦ πολέμου.

Ἔστω τοίνυν τις... ὑπαινίσσεται λεχθεῖσαν γνώμην τινός. — ὡς ἄρα· ἐπεξήγησις τοῦ εὐήθους τῆς λόγος· τὸ ὡς σημαίνει ὅτι τὸ λεχθὲν περὶ τοῦ εὐήθους λόγου (τῆς μωρᾶς διαδόσεως) εἶναι γνώμη τοῦ εἰπόντος μόνον, ἣν δὲν παραδέχεται ὁ ῥήτωρ· τὴν τοιαύτην ἐννοίαν ἐπιτείνει τὸ διστακτικὸν ἄρα = τ ἄ χ α. Ἡ ἔνστασις δὲ αὐτῆ ἀποτείνεται ἢ εἰς τὸ σ π ο υ δ ῆ ς π ο λ λ ῆ ς τῆς § 46 ἢ εἰς τὸ ο ὑ χ ὀ β ἄ ρ β α ρ ο ς τ ο ῖ ς Ἑ λ λ η σ ι τῆς § 45. — ἤρχον· ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοπον. πολέμου μέχρι τῆς ἐν Δεύκτροις μάχης (404—371) οἱ Λακεδ. ἤρχον ὅλης τῆς Ἑλλάδος. — βασιλέα σύμμαχον· οἱ Λα-

κεδ. συνεμάχησαν Ἀρταξέρξη τῷ νόθῳ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Τισσαφέρ-
 νους καὶ οὕτως ἠΰξησαν σημαντικῶς τὴν δύναμιν των μετὰ τὴν ἐν
 Σικελίᾳ πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων τῷ 413 π. Χ. Ἄλλ' ἔτι πλέον
 ἐνισχύθησαν οὗτοι ὑπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Περσῶν ὅτε βραδύτερον
 ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κύρου ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐστάλη ἐκεῖ ὁ Λύσανδρος, ὅστις
 καὶ ὑπέταξε τὰς Ἀθήνας τῇ βοήθειᾳ τῶν Περσῶν τῷ 404 π. Χ. (ιδ.
 Ἱστορίαν). — **ὑφίστατο οὐδὲν αὐτούς**· ἀντὶ τοῦ οὐδὲν ὑφί-
 σ τ α τ ο. Ἡ ἀναφορ. αὕτη πρότασις μετέπεσεν εἰς δεικτικὴν, λαβοῦσα
 μορφήν κυρίας ἔνεκα τῶν διαφόρων ὀημάτων τῆς ὅλης ἀναφορ. προ-
 τάσεως, διαφόρως συντισσομένων. Τὸ μέσον ὑφί σ τ α μ α ἰ τ ι ν α =
 ὑπομένω τινά, ἀνθίσταμαι κατὰ τινος, τὸ δὲ οὐδέτερον οὐδὲν γενι-
 κώτερον καὶ ἐμφαντικώτερον τοῦ οὐδέεις (ἀντίπαλος). — **ἡ πόλις**
 ἐνν. ἡ ἡμετέρα. — **Ἐγὼ δέ**· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μαρὸν (εὐήθη) λό-
 γον. — **ὡς ἔπος εἰπεῖν**· ἀνεξάρτητος ἐκφορὰ τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀπο-
 τελοῦντος μετὰ τοῦ ὡς αἰτιατικὴν τοῦ κατὰ τι. Ἡ φράσις κολάζει
 τὸ ἀπάγντων ἐνταῦθα· συνήθως αὕτη κολάζει τὸ πᾶς καὶ οὐ-
 δεῖς καὶ ἀντιτίθεται τῇ φράσει ἀκρῖβεῖ λόγῳ. — **εἰληφότων** —
ὄντων· ἐναντιωμ. μετοχαί· ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται ὅτι ἡ πα-
 λαιότερα κατὰστασις τοῦ νὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ πολῖται στρατιῶται, στρα-
 τηγοὶ καὶ ναύαρχοι (ὡς καὶ δικασταὶ κλπ.) ἐξέλιπεν ἤδη διὰ τὴν
 πρόοδον τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν Ἀθήναις καὶ αἱ ἐργασίαι καὶ
 τὰ ἐπαγγέλματα ἐμερίσθησαν καὶ ἐγένοντο εἰδικοὶ πλέον οἱ πολῖται
 εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ἰσόβια. Διὰ τοῦτο καὶ
 ὁ Θουκυδ. 1. 71 χαρακτηρίζει τοὺς Ἀθηναίους ὡς νεωτεροποιούς.
 Τὴν ἰδέαν τῆς προόδου ταύτης βλέπομεν τὸ πρῶτον ἐν τῷ νεωτερι-
 στικῷ προγράμματι τοῦ ῥηξικελεύθου Θεμιστοκλέους. Ἡ παρατήρη-
 σις αὕτη τοῦ Δημοσθένους, Θουκυδίδειος οὔσα, ἀποδεικνύει τὸν ῥή-
 τορα φιλοπρόοδον. — **οὐδὲν ἡγοῦμαι**. . . = οὐδὲν ἡγοῦμαι κεννηθῆσαι
 καὶ ἐπιδεδωκέναι πλέον ἢ τὰ τοῦ πολέμου (β' ὅρος συγκρίσεως). Τὸ
 κ ε κ ι ν ἦ σ θ α ι ἔχει εὐρεῖαν σημασίαν = ὅτι ἔχουσι κινηθῆ ἐπὶ τὰ
 κρείττω διὰ τὴν ἐπίδοσιν, τὸ δὲ ἐπιδεδωκ. περιστέλλει τὴν ἐν-
 νοίαν τοῦ κ ε κ ι ν ἦ σ θ α ι. — § 48. **Πρῶτον μὲν γάρ**· ἡ ἀπόδειξις
 τοῦ προηγουμένου ἰσχυρισμοῦ ἐγὼ δέ... οὐδὲν ἡγοῦμαι. —
Δακεδαίμονιους καὶ τοὺς ἄλλους· ὑποκείμε. τοῦ ἀναχωρεῖν. —

τὴν ὥραϊαν = τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, δηλ. κατὰ τὴν κατάλληλον ἐποχὴν πρὸς πολεμικὴν δρασίαν, ἥτοι τὸ θέρος καὶ ἐν μέρει τὸν χειμῶνα (περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ) καὶ τὴν ἀνοιξιν (περὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς). — *ἐμβολόντας ἀν'* τὸ ἀν εἴς τε τὸ ἐμβολόντας καὶ εἰς τὸ κακώσαντας ἀποδιδόμενον σημαίνει τὸ δυνατόν τῶν ὑπὸ τῶν μετοχῶν σημαινομένων πράξεων· ἡ δὲ τοιαύτη εἰσβολὴ ἐγένετο συνήθως ἀν ὑπῆρχεν ἀφορμὴ. — *ὄπλιτης* = ὁ βαρέως ὄπλισμένος στρατιώτης (δι' ἀσπίδος εὐρείας κλπ.). — *πολιτικὰ στρατεύματα* = ἐκ πολιτῶν Ἀθηναίων ἀποτελούμενα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐκ ξένων μισθοφόρων) στρατιωτῶν. — *ἀναχωρεῖν* (ἀνά = ὀπίσω)· ἐκ τοῦ ἀκούω σημαίνοντος ἔμμεσον ἀντίληψιν = μανθάνω. — *ἐπ' οἴκου*· ἡ ἐπὶ δηλοῖ τὴν εἰς τόπον κίνησιν, ὑπονοουμένης τῆς μετὰ τὴν κίνησιν ἀφίξεως καὶ στάσεως. — *ἀρχαίως* = ἀρχαιοτρόπως (Θουκυδ. Α' 71, 2), ἀρχαϊκῶς μὲ πατριαρχικὴν ἀπλότητα. — *πολιτικῶς* = νομιμοφρόνως, μὲ χρησιμότητα ἥτις ἀπαντᾷ εἰς ἐλευθέρους πόλεις· πρβλ. τὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οὐ κλέπτω τὴν νίκην. — *νόμιμον*· ἀναφέρεται εἰς τὸ πολιτικῶς, τὸ δὲ προφανῆ (φανερὸν) εἰς τὸ ἀρχαίως = δὲν ἐγένετο δολία ἔξαγορὰ τῶν περιστάσεων ἀλλὰ νόμιμος καὶ φανερός (παλληκαρήσια) πόλεμος. — § 49 *τὰ πλεῖστα*· ἀντικείμεν. τοῦ ἀπολωλέκοντος. — *ἐκ παρατάξεως* = διὰ στρατοῦ παρατεταγμένου τακτικῶς ἐν τῇ μάχῃ = ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. — *τῷ ἄρειν*· τῷ ἐξηριτᾶσθαι· δοτ. τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου εἰς τὸ βεβηχθῆναι, ὅπερ εἶναι κατηγορ. μετοχ. ἐκ τοῦ ἀκούετε (σημαίνοντος ἔμμεσον ἀντίληψιν). — *φάλαγγα*· ἡ Μακεδον. φάλαγξ ἦν σῶμα στρατιωτῶν συμπεπυκνωμένων καὶ φερόντων ὡς κύριον ὄπλον μακρὰς λόγχας (σαρίσσας)· ἰδ. Ἱστορ. Παππαρ. Β' σελ. 19 καὶ ἐξῆς. — *ψιλοῦς*· ψιλοὶ ἦσαν οἱ ἐλαφρῶς ὄπλισμένοι στρατιῶται (μὲ βέλη, ἀκόντια < ἀκοντισταί >, σφενδόνας < σφενδονῆται >, ὑπερασπιζόμενοι ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ τῶν ὄπλιτῶν. Μεταξὺ ὄπλιτῶν καὶ ψιλῶν ἦσαν οἱ πελτασταί, οἵτινες ἦσαν ὀλιγώτερον βαρέως ὄπλισμένοι τῶν ὄπλιτῶν (διὰ πέλτης = ἐλαφροῦς ἀσπίδος). — *τοιοῦτον*· διὰ τούτου ἀνακεφαλαιοῦται καὶ συμπληροῦται ἡ ἀπαριθμησις = οὕτω συγκεκροτημένον. — *στρατόπεδον*· σημαίνει τὸ περιεχόμενον (=στρατόν) καὶ οὐχὶ τὸν τόπον ἐνθα καταλύει ὁ στρατός. — § 50 *ἐπὶ τούτοις* (οὐδὲτ.

γένους)· σημαίνει προσθήκην. — *ἐν αὐτοῖς* = ἐν ἀλλήλοις = ἕνεκα ἀλληλοσπαραγμοῦ· προσδιορίζει τὸ νοσοῦντας, ὃ μεταφορικῶς ἐνταῦθα. — *δι' ἀπιστίαν*· ἔνν. πρὸς ἀλλήλους. — *μηχανήματα* = πολιορκητικαὶ μηχαναί. — *σιωπῶ θέρους . . ὡς οὐ . . διαφέρει*· πρόληψις ἀντὶ τοῦ σιωπῶ ὡς θέρους καὶ χειμῶν οὐδ' ἐν διαφέρει (σχῆμα ἀποσιωπήσεως). Τὸ δὲ οὐδ' ἐν διαφέρει = οὐδεμίαν διαφορὰν ἔχουσιν = εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. — Τὸ δὲ χειμῶν = ὁ περιέχων χεῖματα (= βροχάς, κακοκαιρίας), ἡ θυελλώδης ὥρα τοῦ ἔτους. — *ἐξαιρέτος*· κυριολεκτικῶς = ὁ ἐξηρημένος (ἐξαιρῶ) ὁ ἐκ τῶν ἄλλων χωριζόμενος (ξεχωριστά).

ΝΟΗΜΑ. Ἀπορῶ μὲ τὴν ἀπλότητα ἐκείνων, οἵτινες πρὸς παρηγορίαν τῶν πολιτῶν διαδίδουσιν ὅτι ὁ Φ. δὲν εἶναι ἀκόμη τόσον ἰσχυρὸς ὅσον ἦσαν ἄλλοτε οἱ ὑπὸ τῶν προγόνων μας καταβληθέντες πανίσχυροι Σαραϊᾶται, ὥστε νὰ εἶναι ἀκόμη ἐπικίνδυνος. Ματαίᾳ καὶ ἀπατηλῇ παρηγορία! Δὲν βλέπουσι πόσον τὰ πράγματα μετεβλήθησαν σήμερον καὶ πόσον ἤλλαξεν ὁ τρόπος τοῦ πολέμου, ὅστις δὲν γίνεται πλέον μὲ τὴν ἀπλότητα τῶν καλῶν ἐκείνων ἀρχαίων χρόνων. Δὲν ἰσχύουσι σήμερον οἱ στρατιῶται, ἡ ἀνδρεία καὶ αἱ πολεμικαὶ μηχαναί, ἀλλὰ τὰ νέα μέσα . . ὁ δόλος, ἡ πανουργία καὶ ἡ προδοσία, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Φίλ., ἐποφελούμενος πάσης πρὸς δρᾶσιν παρουσιαζομένης εὐκαιρίας, ὀφείλει ὅλα τὰ κατορθώματά του!

§ 51 καὶ 52. Ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ πολεμῶμεν τὸν Φίλιππον.

Ταῦτα· ἀντικείμεν. τοῦ εἰδότης καὶ λογιζομένους. — *πάντας*· ἔνν. ἡμᾶς· εἶναι ὑποκείμεν. τῶν μετοχῶν καὶ τοῦ προσέσθαι (μέσ. ἀόρ. β' τοῦ προσίεμαι = ἀφίνω τι νὰ μὲ πλησιάσῃ). — *εὐήθεια* = ἀπλοϊκότης, διότι δηλ. ἐπολέμουν ἄνευ προδοσιῶν καὶ κατὰ ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Πρὸβλ. τὰ ἐν § 48 ἀρχαίως, πολιτικῶς, νόμιμον, προφανῆ πόλεμον. — *ἐτραχηλίζομαι*· ἐκ τοῦ ἀπροσέκτου ἱπέως, ὃν ἀλλαχοῦ προσέχοντα ὁ ἵππος πίπτων εἰς τὰ γόνατα ῥίπτει ἀπὸ τοῦ τραχήλου του καὶ κατακρημνίζει. Σκοπίμως μεταχειρίζεται ἐπὶ τὸ ἀπειλητικότερον τὴν τραχείαν ταύτην λέξιν, πρὸς ἣν παρόμοιαι εἶναι αἱ ἀναχαιτίξω καὶ ὑποσκε-

λίζω. — ὡς ἐκ πλείστου τὸ ὦς ἐπιτείνει τὸ πλείστου.
 — τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς παρασκευαῖς· δοτ. τοῦ ὄργάνου
 ἢ τοῦ μέσου. — ὅπως μὴ κινήσεται (ὁ Φίλ.)· πλαγ. ἐρώτησις
 ἐκ τοῦ σκοποῦντας. — οὐχὶ διαγωνίζεσθαι· ἀσυνδέτως ἀντι
 καὶ οὐχὶ διαγωνίζεσθαι· προβλ. § 29. τὸ διαγω-
 νίζεσθαι ἐκ τοῦ δεῖ ὡς καὶ τὰ προσέσθαι καὶ ἐκτρα-
 χηλισθῆναι καὶ φυλάττεσθαι· ἢ δὲ μετοχὴ συμπλα-
 κέντας (=σῶμα πρὸς σῶμα πολεμοῦντας) εἶναι τροπικὴ. — § 52
Πρὸς μὲν γάρ· αἰτιολογεῖ τὸ νόημα ὅλης τῆς προηγουμένης περιόδου·
 — **πόλεμος·** γενικῶς = ἡ ἐχθρικὴ κατάστασις, ἀ γ ὶ ν δὲ εἰδικῶς = αὐτῆ
 ἢ συμπλοκή. — **πρὸς πόλεμον—εἰς δ' ἀγῶνα·** ἀδιάφορος ἢ χρῆσις τῶν
 προθέσεων. — **ἡ φύσις τῆς ἐκεῖνου χώρας (δηλ. τῆς Μακεδονίας)** —
ἄλλα μυρία· ἐπεξήγησις τοῦ πολλὰ πλεονεκτήματα. τὸ δὲ ἄλλα μυ-
 ρία εἶναι ῥητορικὴ ὑπερβολή, διότι δὲν πρόκειται περὶ μυρίων πλεονε-
 κτημάτων, ἀλλὰ περὶ ἑνὸς ἢ δύο, ἅτινα ἠδύνατο νὰ ἀριθμῆσθαι, ἐὰν ἤθε-
 λεν. Ἄν καὶ εἶχον ἀπολέσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Ἀμφίπολιν, Πύδναν καὶ
 Ποτιδαίαν, ἔμενον ὅμως εἰς αὐτοὺς ἡ Λήμνος, ἡ Θάσος καὶ ἄλλαι νῆ-
 σοι τοῦ Αἰγαίου, ἀφ' ὧν ἠδύναντο νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ τῆς χώρας
 τοῦ Φ. καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ ἦσαν ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν. — **ἧς πολ-
 λῆν** = ἧς χώρας (γεν. τοῦ ὅλου) τὸ πολὺ μέρος· ἀφομοίωσις τοῦ
 ἐπιθετ. προσδιορισμοῦ πρὸς τὸ γένος τοῦ οὐσιαστικοῦ τοῦ ὅλου· προβλ.
 καὶ Φιλίπ. Α' 16 τοῖς ἡμίσεισι... καὶ τὸ τὴν ἡμίσειαν
 τῆς φυλακῆς ἀντι τὸ ἡμισυ τῆς φυλακῆς. — **ἀγειν καὶ
 φέρειν·** λέγεται ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἄγουσι μὲν τὰ ἔμπυχα, φέ-
 ρουσι δὲ τὰ ἀψυχα, γενικῶς δ' εἰπεῖν σημαίνει = βιάζεσθαι, κακοῦν,
 διαρπάζειν, λεηλατεῖν. — **εἰς δ' ἀγῶνα ἄμεινον ἤσκηται.** Καὶ ὄντως
 τὰ πράγματα ἐδικαίωσαν τὸν Δημοσθένην, διότι ἐν τῇ ἐν Χαιρωνείᾳ
 μάχῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.

ΝΟΗΜΑ. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει πάντα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἀφήσω-
 μεν τὸν Φίλ. νὰ πλησιάζῃ περισσότερον εἰς τὴν χώραν μας καὶ νὰ
 ἀναγκασθῶμεν νὰ συμπλακῶμεν μετ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ συστάδην—πρᾶγμα
 πολὺ ἐπικίνδυνον εἰς ἡμᾶς σήμερον διὰ τὰ σφάλματά μας — ἀλλὰ
 διὰ τῶν μέσων, ἃ διαθέτομεν ἡμεῖς ἀφθονώτερα, νὰ κρατήσωμεν
 αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν μακρότερα, ἂν ἔχωμεν ὄρεξιν νὰ ἐργασθῶμεν

ὅπως πρέπει, διότι ἄλλως ἐκεῖνος ὑπερτερῶν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ συστά-
δην μάχην εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς ἡμᾶς.

§ 53, 54, 55. *Τίνα ἄλλον ἐκτὸς τοῦ Φιλίππου, ἐχθρὸν
ἔχουσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πῶς θὰ ἀποκρούσωσιν
αὐτόν.*

Οὐ μόνον δὲ δεῖ τὸ μόνον ἐννοητέον καὶ εἰς τὸ οὐδὲ
τοῖς ἔργοις, τὸ δὲ οὐ ἀποδοτέον εἰς τὸ δεῖ = οὐ δεῖ μόνον
ταῦτα γιγνώσκειν, οὐδὲ δεῖ μόνον ἀμύνεσθαι, ἀλλὰ δεῖ μισῆσαι. . . =
πρέπει καὶ ταύτην τὴν ἰδέαν νὰ ἔχητε καὶ ἐκεῖνον νὰ ἀμύνησθε καὶ
τοὺς λέγοντας νὰ μισήσητε (σύνδεσις κατὰ βαθμολογικὴν παράταξιν). —
λογισμῶν... διανοία συνάνωμα ταῦτα' διὰ τῆς συνωνυμίας ἐξάιρεται
καὶ ἐπιτείνεται ἡ ἐννοια = νὰ τοὺς μισήσητε ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρ-
δίας (animo et cogitatione), Προρέρων ὁ Δημοσθ. τὸ μισῆσαι
καὶ τὸ σπαρέεινε καὶ τὸν πόδι ἐκτύπα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους βε-
βαίως. — *ἐνθυμουμένους*' ἐνν. ὑποκείμε. καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ εἰς
τὰ τρία προηγούμενα ἀπαρέμφατα τὸ ὑμᾶς τὸ δὲ ἐνθυμοῦμαι
= ἐν νῶ (θυμῶ) ἔχω, ἄσχετον πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἐνθυμοῦμαι
— μέμνημαι (τὸ ἐναντίον τοῦ ἐπιλανθάνομαι). — *οὐκ ἔνεστι*'
ἐνν. ὑμῖν. — *ὑπηρετοῦντας*' σύνδεσον τῶ ἄρθρῳ = τοὺς ὑπηρετοῦντας,
ἀντικείμε. τοῦ κολάσητε. — § 54. *Ὁ* δηλ. τὸ κολάσαι τοὺς ἐν τῇ
πόλει ἐχθρούς. — *μὰ Δία* τὸ μὲν μά, διατηρηθὲν καὶ παρ' ἡμῖν,
εἶναι ἀπωμοτικόν (ἐπὶ ἀρνήσεως), τὸ δὲ νῆ καὶ ναὶ μὰ κατω-
μοτικόν (ἐπὶ καταφάσεως). — *οὐ δυνήσεσθ' ὑμεῖς*' ὁ μέλλων μετ' ἐμ-
φάσεως προφερόμενος ἐνταῦθα σημαίνει τὴν πεποίθησιν τοῦ ῥήτορος,
ἣν μετὰ πικρίας ἐκφράζει. — *εἰς τοῦτο*' ἐνν. τὸ σημεῖον' τὸ δὲ μω-
ρίας γεν. διαιρετική. — *ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω* πλάγιος λόγος καθ'
ὑποκτ. δηλοῦσαν ἀπορίαν. Δὲν σημαίνει ὅμως τοῦτο ὅτι ὁ Δημο-
σθένης δὲν εὔρισκε πράγματι τὴν κατάλληλον λέξιν νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ὅτι
ἤθελε νὰποφύγῃ βαρυτέραν τινὰ λέξιν ἢ ἐκφρασιν, χείρονα τῆς πα-
ρανορίας, οἷον τὴν λέξιν θεηλασίας (=θείας καταδρομῆς) ἢ
ἄλλην τοιαύτην κλπ. Τοῦτο ὑποδηλοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης αἰτιο-
λογικῆς προτάσεως. Ὁ ῥήτωρ ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον ἄκρον τῆς
ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ συνεκρατήθη κατὰ τὴν συνήθειάν του. — *μή τι δαι-*

μόνιον ὁ Δημοσθ. ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὡς μάντις λέγων ὅτι εἶναι μοιραία ἐν Ἑλλάδι ἡ μορία ἡ ἐπαπειλοῦσα δουλείαν. Βεβαίως δὲ λέγει τοῦτο σφόδρα λυπούμενος ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ. Τοῦτο ὑπενθυμίζει τὴν οἰκείαν τοῖς ἀρχαίοις ἰδέαν ὅτι οἱ θεοὶ τυφλοῦσιν ὄντινα θέλουσιν ἀπολέσαι, ἦν καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ εὐρίσκομεν ἐν τῷ μ ω ρ α ί ν ε ι Κ Ὑ ρ ι ο ς ὃ ν β ο ὄ λ ε τ α ι ἀ π ο λ έ σ α ι. "Ἄξιον θαυμασμοῦ εἶναι καὶ τὸ θάρρος μεθ' οὗ ἐνταῦθα ὁμιλεῖ ὁ Δημοσθ. πρὸς τὸν κυρίαρχον Ἀθηναϊκὸν λαόν. Τὸ αἴσθημα τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ αὐτοῦ ὑπερεκχειλίζει ἐνταῦθα καὶ ὁ ῥήτωρ ἐξάλλος ὁμιλῶν δὲν ἐπιτιμᾷ πλέον, ἀλλὰ πλῆττει καὶ δαμάζει. Τίς ἄλλος, πλὴν τῶν κηρύκων τοῦ Ἐθαγγελίου, ἠδύνατο νὰ ἐκστομήσῃ τοιαῦτα (εἰς τοῦτο ἀφίχθε μορία:); — **λοιδορίας, φθόνου, σκώμματος, αἰτίας**. αἱ γεν. ἐκ τοῦ ἔ ν ε κ α — **τύχητε ἄν (ὕμεῖς)**· σύνταξις προσωπικὴ καταντῶσα ἐπίρρημα· — **ῶν**· δηλ. μισθωτῶν ἀνθρώπων· — **ὡς οὐκ εἰσι**· ἐκ τοῦ ἀρνηθεῖεν· ἡ δ' ἄρνησις φαίνεται πλεονάζουσα ἔνεκα τοῦ ἀρνοῦμαι. — **λοιδοροῦμά τι**· μέσον=τῷ λοιδορῶ τινα· τὸ λοιδορηθῶσι δὲν εἶναι παθητικὸν ἐνταῦθα. — § 55. **Καὶ τοῦτο**· δηλ. τὸ εἰρημένον ὅτι κελεύετε λέγειν κλπ., διὰ δὲ τοῦ οὐ δεινὸν—δεινὸν ἀποτελεῖ ὁ ῥήτωρ λογοπαίγιον καὶ ἀντίθεσιν ῥητορικὴν τεχνικώτατα, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἐπιφέρων δευτερόν τι (ἀλλὰ... πολιτεύεσθαι) ὡς ἀνώτερον τοῦ πρώτου (κελεύετε λέγειν)—**τούτοις**· δηλ. τοῖς μισθωτοῖς. — **τοῖς λέγουσιν**=τοῖς ῥήτορσι, δηλ. ἐμοὶ τῷ Δημοσθένει· ὑπαινίσσεται δ' ἐνταῦθα καὶ τὴν δίκην αὐτοῦ κατὰ τοῦ Αἰσχίνου. — **ὄσας συμφοράς**. πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ θ ε ά σ α σ θ ε. — **τῶν τοιούτων**· ἀντικείμεν. τοῦ ἀ κ ρ ο ᾱ σ θ α ι. — **Δέξω**· μετὰ μεγάλης ἱκανότητος καὶ πολλῆς εὐστροφίας ὁ ῥήτωρ μεταχειρίζεται τὰ αὐτὰ γεγονότα ὑπὸ διαφόρους ὄψεις ἵνα ἀποδείξῃ διάφορα ἐλαττώματα καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ Φ., οἷον ἐν § 11 τὸ διπρόσωπον τοῦ Φ., ἐν § 18 τὸν ἐκ τούτων κίνδυνον τῶν Ἀθηναίων, ἐν § 26 τὴν βαρεῖαν ἀδικίαν αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διαρκῆ πλεονεξίαν, ἐν § 33 τὴν χλευαστικὴν ζωηρότητα καὶ ἱταμότητα, καὶ κατωτέρω ἐν § 56 τὰς φοβερὰς συνεπειὰς τῆς πολιτικῆς τῶν μακεδονιζόντων καὶ ἐν § 66 τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἐν Ἄδου μετάνοιαν. — **ἔργα**=γεγονότα καὶ οὐχὶ-λόγους. — εἰσεσθε· μέλ. τοῦ

οἱ δὲ σημαίνων τὴν βεβαιότητα τῆς ὑπαρχούσης γνώσεως καὶ οὐχὶ μέλλουσιν γινῶσιν=ἴστε βεβαίως (πάσιγνωστα).

ΝΟΗΜΑ. Ἐκτὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ (τοῦ Φιλίππου) ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν πρότερον καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς μας, τοὺς ἐνταῦθα δηλ. συνεργάτας ἐκείνου, τοὺς πατριδοκαπήλους καὶ πολυημένουσ συμπολίτας μας. Φοβοῦμαι ὅμως μήπως εἶναι πεπρωμένον νὰ καταστραφῶμεν, διότι βλέπω ὅτι περισσότερον ἀκούετε τὰ μίσθαρνα αὐτὰ ὄργανα τοῦ Φ. παρὰ τοὺς εἰλικρινεῖς πολιτικοὺς ἀρχηγούς σας. Τὸ δὲ φοβερώτερον εἶναι ὅτι καὶ ὑποστηρίζετε περισσότερον ἐκείνους ὥστε νὰ ἀπολαύσῃ μείζονος ἀσφαλείας ἢ οἱ φιλοπάτριδες ἄνδρες. Προσέξτε δὲ νὰ σᾶς ἀποδείξω καὶ διὰ γεγονότων πόσον ὀλέθρια ἀποτελέσματα ἔχει τὸ τοιοῦτον.

§ 56. Τί ἔπραξεν ὁ Φίλιππος ἐν Ὀλύνθῳ διὰ τῶν μισθάρνων ὀργάνων του.

Τῶν ἐν τοῖς πράγμασι—τῶν πολιτευομένων. — **Φιλίππου** ἐκ τοῦ ἡσαν=τινές μὲν ἦσαν (ἄνθρωποι) τοῦ Φιλίππου, καὶ ἦσαν ὑπηρετοῦντες (=ὑπηρετούν) . . . , τινές δὲ ἦσαν (ὑπέρμαχοι) τοῦ βελτίστου (τοῦ δημοσίου συμφέροντος) καὶ ἡσαν πράττοντες (=ἐνήγουν) ὅπως μή. . . Αἱ γενικαὶ Φιλ. καὶ βελτίστου εἶναι κατηγορηματικά, ὡς καὶ αἱ μετοχαὶ ὑπηρετοῦντες καὶ πράττοντες. Τὸ δὲ ὅπως μὴ δοῦν ἐύσοῦσιν πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ ἡσαν πράττοντες. **τοὺς ἱππέας** τοῦ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Χαριδήμου δι' 150 καὶ εἴτα 300 ἱππέων ἐνισχυθέντος ἱππικοῦ τῶν Ὀλυνθίων προϊστάτο ὁ Ὀλυνθίος στρατηγὸς Ἀπολλωνίδης, ὅστις εἶχε δεῖξει μεγίστην ἀνδρείαν κατὰ τοῦ Φ. Θέλων λοιπὸν ὁ Φ. νὰ ἐκβάλλῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου διέδωκεν ἐπιτηδεῖως ὅτι οὗτος ἐφιλίπιζε καὶ οὕτως ἐπέτυχε νὰ ἐξορισθῇ ὑπὸ τῶν Ὀλυνθίων καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἱππικοῦ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἡγορασμένοι Λασθένης καὶ Εὐθυκράτης, οἵτινες καὶ παρέδωκαν αὐτῷ τὸ ἱππικὸν τῶν Ὀλυνθίων, — **ὅτε ἦν ἡ πόλις (Ὀλυνθος)** δηλ. πρὸ τῆς καταστροφῆς της. — **συκοφαντῶ** ἐκ τοῦ συκοφάντης (σῦκα - φαίνω). Κατὰ τινὰ νόμον ἐν Ἀθήναις ἀτηγορεύετο ἡ ἐξαγωγή σύκων (ισχάδων) ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ὁ δὲ καταγγέλλων τινὰ ὡς λαθρέμπορον σύκων

ἐλέγετο συκοφάντης καὶ ἐλάμβανεν ὡς ἀμοιβὴν τὸ ἥμισυ τοῦ προστίμου ὅπερ ἐπέβαλλε τὸ δικαστήριον εἰς τὸν λαθρέμπορον. Ὅθεν ἡ λέξις εἶχε καλὴν σημασίαν κατ' ἀρχάς· ἐπειδὴ ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο κατάχρησις τῆς συκοφαντίας χάριν τῆς ἀμοιβῆς καὶ πολλοὶ κατηγγέλλοντο ψευδῶς καὶ ἀδίκως ἢ ἔννοια τοῦ συκοφαντεῖν μετεβλήθη εἰς κακὴν=ψευδῶς κατηγορεῖν.— τὸν Ἀπολλωνίδην ἐμβαλεῖν· ἰδ. ἀνωτέρω.

ΝΟΗΜΑ. Πρῶτον κατόρθωμα τοῦ Φ. διὰ τῶν μισθάρων ὁργάνων του εἶναι ἡ καταστροφή τῆς Ὀλύνθου. Καὶ ἐκεῖ τόσον διέβαλλον τοὺς φιλοπάτριδας συμπολίτας των οἱ πουλημένοι εἰς τὸν Φ. προδότες Ὀλύνθιοι, ὥστε ἐπέτυχον νὰ ἐξορίσωσι καὶ τὸν φιλόπατρι-στρατηγὸν τοῦ ἱππικοῦ των, τὸν Ἀπολλωνίδην, καὶ οὕτω νὰ παραδώσωσι τὸ ἱππικόν των, εἶτα δὲ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν των εἰς τὸν Φίλιππον!

§ 57 καὶ 58. Τί ἔπραξεν ὁ Φίλιππος ἐν Ἐρετρία διὰ τῶν μισθάρων ὁργάνων του.

Οὐ τοίνυν· ἐν τῇ ἀρνήσει, ἣτις ἐννοητέα καὶ εἰς τὸ ἀλλοθι δ' οὐδ' αμοῦ, ἐνυπάρχει καὶ ἐναντιωματικὴ τις σημασία — **παρὰ τούτοις**· δηλ. τοῖς Ὀλυνθίοις. — **τὸ ἔθος τοῦτο**· δηλ. τὸ νὰ θέλωσι νὰ ἀκούωσι μισθωτοὺς ἀνθρώπους ἕνεκα λαιδορίας. — **ἀπαλλαγέντος Πλ. καὶ τῶν ξένων (ἀπαλλαγέντων)**· γενικὴ ἀπόλυτος χρονικὴ. Ὁ Πλούταρχος ἦτο τύραννος τῆς Ἐρετρίας ὑποστηρικτὴς καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Δημοσθένους. Οὗτος διέφθειρε καὶ παρέσυρε τοὺς μισθωτοὺς στρατιώτας, ἐν τέλει δὲ ἐξεδιώχθη μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν· ἰδ. καὶ § 17 καὶ 27. — **ὁ δῆμος**· ἡ δημοκρατικὴ μερίς. — **Πορθμόν**· ἰδὲ § 33. — **ἐφ' ὑμᾶς, ἐπὶ Φίλιππον**· ἡ ἐπὶ σημαίνει ἀπλῶς διεύθυνσιν=ἔφερον τὰ πράγματα πρὸς τὸ μέρος ὑμῶν. . . δηλ. ἤθελον ὑμᾶς συμμάχους εἶτε παρέδωσαν τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς ὑμᾶς. — **τούτων**· δηλ. τῶν τελευταίων τῶν ὑπὲρ Φ. ἐργαζομένων· εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἀκούοντες. — **τὰ πολλά**· αἰτιατ. ἐπιρρηματικὴ. — **μᾶλλον**· ἐνν. β' ὅρος ἢ τῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐργαζομένων (ἀκούοντες). — **ταλαίπωροι**=οἱ ὑποστάντες πολλὰς δοκιμασίας (ἀφόρητα δεινά). — **τελευτῶντες**· τροπικὴ μετοχὴ.

ἰσοδυναμοῦσα ἐπιρρήματι. — § 58. *Καὶ γάρ τοι* = *τοιγάρτοι* (γὰρ = γε ἄρα = λοιπόν). — *ὁ σύμμαχος*· εἰρωνικῶς· νὰ σοῦ πετύχη σύμμαχος! — *περιαιρῶ τι* = τὸ περίξ εὐρισκόμενον ἀφαιρῶ· *περ. τε ἴχο* = κατεδαφίζω, κατακρημνίζω. — *ἐξελέλακεν* (ἐξελαύνω)· ἐνν. Ἐρετριέας εἶτε τὸν δῆμον (τὸ λαϊκὸν κόμμα ἰδ. § 33). — *βουλομένους* (τοὺς Ἐρετριέας)· ἐναντιομ μετοχὴ = ὅτε ἠθέλησαν ἄργὰ νὰ σωφρονήσωσιν, ἴσως δὲ ὅτε ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. — *τότε μὲν, πάλιν δέ*· παράθεσις εἰς τὸ δίς. — *Παρμενίων*· ὁ μετὰ ταῦτα ἔξοχος στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ φρονευθεὶς ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ του Φιλώτα (ἰδ. Ἱστορίαν).

ΝΟΗΜΑ. Δεύτερον κατόρθωμα τοῦ Φ. διὰ τῶν μισθάρνων ὀργάνων του, τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος τῶν Ἐρετριέων, εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἐρετρίας, ἡ κατεδάφισις τῶν τειχῶν τοῦ Πορθμοῦ, ἡ ἐκδίωξις τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἡ ἐγκατάστασις ἐκεῖ τυράννων.

§ 59, 60, 61, 62. *Τί ἔπραξεν ὁ Φίλιππος ἐν Ὁρεῶν διὰ τῶν μισθάρνων ὀργάνων του.*

Καὶ τί δεῖ τὰ πολ. λέγειν· συνήθης τρόπος μεταβάσεως, ἐξαίρων τὰ διὰ τοῦ ἀλλὰ εἰσαγόμενα. — *ἐν Ὁρεῶν* ἰδ. § 33 — *ἔπραττε Φιλ.* = ἦγε τὰ πράγ. ἐπὶ Φ. = εἰργάζετο διὰ τὸν Φίλ. — *τὴν πόλιν*· δηλ. τὸν Ὁρεόν. — *ταῦτα* = τὰς ἐν Ὁρεῶν ὑπὲρ Φ ἐνεργείας τοῦ Φιλιππίδου κλπ. — *ἀπαντες*· δηλ. οἱ Ὁρεῖται. — *ἄνθρωπος οἰκήσας*· ἐπεξήγησις τοῦ Εὐφραῖος. — *καὶ παρ' ἡμῖν*· ὁ καὶ ἐπιδοτικός. Διὰ τούτου κεντᾶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων = ποτισθεὶς τὰ νάματα τῆς ἐλευθερίας παρ' ἡμῶν, διότι ὁ Εὐφραῖος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ φίλος αὐτοῦ σχετισθεὶς δι' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῆς Μακεδονικῆς αὐτῆς, ἧς ἔλαβε πικρὰν πεῖραν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβη εἶτα ὁ θερμότερος ἀντίπαλος αὐτῆς ἐν τῇ πατρίδι του — *ὅπως ἔσσονται*· ἐνν. οἱ Ὁρεῖται πлаг. ἐρώτησις ἐκ τοῦ ἔπραττε ὡς προσπαθείας σημαντικοῦ. — § 60 *ὡς ὑβρίζ. καὶ προσηλακίζετο*· εἰδικ. προτ. ἐκ τοῦ λέγειν· τὸ δὲ προσηλακίζω = βάλλω τινὰ πηλῶ, κτυπῶ τινὰ μὲ πηλόν, ὑβρίζω, ἀτιμάζω. — *πρότερον*· ἀντὶ τῆς πρὸ ὧς καὶ τὸ ὕστερον ἀντὶ τῆς μετὰ. — *ἐνδείκνυμι* = φανερῶς δεικνύω, καταγγέλλω. — *χορηγὸν ἔχοντες* =

μισθοδοτούμενοι παρὰ τοῦ Φ. ὡς παρὰ χορηγοῦ, ὅστις ἐδαπάνη διὰ τὸν χορὸν (τὸν ὄμιλον) τῶν δραμάτων, ἐξ οὗ καὶ ἡ χορηγία = μία τῶν ἐν Ἀθήναις λειτουργιῶν. — *πρυτανεύομενοι* = διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Φ. ὡς πρυτάνεως· μεταφορὰ ζωντανή, ἀλλὰ πικρὰ κυριολεκτικῆ εἰρωνεία μετὰ μεγάλης ἀγανακτήσεως λεγομένη, ὡς καὶ οἱ τεχνικοὶ ὄροι ἐν ἐδ ε ι ξ ε ν καὶ ἀπάγουσι. — § 61. *τῷ μὲν* δηλ. τῷ Εὐφραίῳ. — *τοὺς δέ*· δηλ. τὸν Φιλιστίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Τὰ ἄρθρα ἐνταῦθα ἔχουσιν ἀντιωμακίαν σημασίαν. Ὁ Δημοσθ. ἐνταῦθα ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀρίθμησιν ἐν ἀντιστρόφῳ τάξει κατὰ σχῆμα χιαστόν. — *ἀποτυμπανίζω* (τύμπανον=ξύλον δι' οὗ ἐφόρευον τοὺς κακούργους) = σκοτῶν τὸ ξύλον=φονεύω. — *ἐπέχαιρον*=ἐχαιρον ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ τοῦ Εὐφραίου, ἐχλεύαζεν αὐτόν. — *οἱ μὲν* δηλ. ὁ Φιλιστίδης καὶ οἱ ὄπαδοί του. — *ἐπ' ἐξουσίας ὀπόσης*· ἀντὶ ἐφ' ὀπόσης ἢ ὀπόσῃν ἐβούλοντο=μὲ ἐξουσίαν ὅσῃν ἤθελον=ἀφόβως. — *πράττω*=ἀσχολοῦμαι εἰς τὸ νὰ κατορθώσω τι καλὸν ἢ κακόν, ὀπότε=μηχανῶμαι (ἐπὶ τῶν συμπατριαζόντων κατὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος· πρβλ. καὶ τὰ νῦν π ρ ά κ τ ω ρ, π ρ α κ τ ο ρ ε ἰ ο ν. — *κατεσκευάζοντο*· παρατ. τῆς προσπαθείας. — *τὴν πρᾶξιν* = τὸ σχέδιον. — *εἰς ἄγα καὶ κατεπέπληκτο* = εἰς ἄγα διὰ τὴν κατάπληξιν· σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν ἰδ. § 39. — *μεμνημένοι*· ἀντὶ (εἰ τις αἴσθητο) μεμνημένος· συνεφώνησεν οὐχὶ τῷ γραμματικῷ τύπῳ ἀλλὰ τῷ λογικῷ, ὡς καὶ τὸ διέκειντο ἀντὶ διέκειτο. — *οἷα ἔπαθε*· πλαγ. ἐρώτησις ἐκ τοῦ μεμνημ. — *τοιούτου κακοῦ*· δηλ. τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως. — *προσιόντος*· ἐναντιωμ. μετοχή. — *ῥῆξαι φωνήν* = ἐπιτρέψαι ἐξελθεῖν τὸν δέσμιόν λόγον = φθέγγασθαι μεταφορικῶς ἐκ τῶν θραυομένων δεσμῶν. — *οἱ μὲν*· δηλ. οἱ σιγῶντες καὶ καταπεπληγμένοι· δηλ. τὸ πλῆθος τῶν Ὀρειτῶν. — *οἱ δέ*· δηλ. ὁ Φιλιστίδης καὶ οἱ ὄπαδοί του. — § 62. *ἀλούσης*· χρον. μετοχ. τὸ ἀλίσομα ἰπαθητικὸν τοῦ αἰρῶ. — *αἰσχροῦς καὶ κακῶς*· συνδετέα τῷ ἀλόουσης. — *οἱ μὲν*· ὁ Φιλιστίδης καὶ οἱ ὄπαδοί του. Τὰ δὲ ἄρχουσι καὶ τυραννοῦσι ἀπολύτως ἄνευ ἀντικειμένου. — *τοὺς τότε σφάζοντας ἑαυτούς*· ὁ Φιλιστίδης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐκβαλόντες ἐκείνους οἵτινες ἔσφζον (δηλ. τὸν δῆμον τῶν Ὀρειτῶν) ἑαυτοὺς (τὸν Φιλιστίδην καὶ τοὺς ὄπαδούς του· πλαγία ἀντανάκλασις) τότε (ὅτε δηλ.

ὁ Εὐφραῖος τοὺς κατηγορήσεν ἐπὶ προδοσίᾳ) καὶ ὄντας ἐτοιμοὺς (=καὶ οἵτινες ἦσαν πρόθυμοι) τὸν Εὐφραῖον ποιεῖν ὀτιοῦν (=γὰ κάμωσιν εἰς τὸν Εὐφρ. ὅ,τι δῆποτε, τ.ἔ. γὰ τὸν καταξεσχίσωσιν) ὥστε τὸ Εὐφραῖον καὶ ὀτιοῦν ἔξαρτῶνται ἐκ τοῦ ποιεῖν, τὸ δὲ τοὺς μέν, τοὺς δὲ εἶναι διαιρητικὴ παράθεσις εἰς τὸ τοὺς σφῶζοντας (σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος)· αἱ δὲ μετοχαὶ ἐκ βαλόντες καὶ ἀποκτείναντες εἶναι χρονικαί.—*ἐκεῖνος*· ἐξαιρεῖ τὸ οὐσιαστικὸν = ὁ περίφημος ἐκεῖνος. — *ἀπέσφαξεν ἑαυτόν*· ἀνάλυσις τοῦ μέσου ἀπεσφάξατο. — *καθαρῶς* = ἀδιαφθόρως· τὸ δὲ δικαίως καὶ καθαρῶς εἶναι καινοπρεπεστέρα συνωνυμία ἀντὶ τοῦ τετριμμένου δικαίως καὶ ὀσίως.

ΝΟΗΜΑ. Τρίτον κατόρθωμα τοῦ Φιλίππου διὰ τῶν μισθάρνων ὀργάνων του, τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος των Ὁρειτῶν, εἶναι ἡ αἰσχρὰ ὑποταγὴ τοῦ Ὁρεοῦ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἡ διαδόμπευσις καὶ ὁ ὄλεθρος τοῦ γνησίου πατριώτου Ὁρείτου Εὐφραίου, ἀνδρὸς ἐργασθέντος μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του ἅτε ποτισθέντος εἰς τὰ νάματα τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν του.

Ἐἶθε τὰ παραδείγματα ταῦτα τῶν πόλεων τούτων (§ 59-63), αἵτινες ὑπεδουλώθησαν ἢ κατεστράφησαν, γὰρ σᾶς χρησιμεύσωσι γὼπως ἀνανήψητε ἐκ τοῦ ληθάργου, ἐν ᾧ διατελεῖτε, καὶ μὴ πάθητε καὶ ὑμεῖς ὅ,τι ἐκεῖναι, καὶ ἀπολάβητε καὶ ὑμεῖς τὴν χάριν ἣν καὶ οἱ τὸν Εὐφραῖον ὤθησαντες Ὁρεῖται ἀπειλήφασιν (ιδ. καὶ § 66).

§ 63 καὶ 64. Τίς ὁ λόγος τῆς καταστροφῆς τῆς Ὀλύνθου, τῆς Ἐρετριᾶς καὶ τοῦ Ὁρεοῦ.

Ποτέ τοῦτο καθιστᾷ τὸ οὔν διστακτικόν πως. Τὸ τί εἶναι ὑποκείμεν., τὸ δὲ αἷτιον κατηγορ. ἐννοουμένου τοῦ ἐστί.— *τοῦ ἔχειν*· ἡ γενικὴ εἶναι συντακτικὴ εἰς τὸ αἷτιον=τοῦ τοὺς Ὀλυνθίους, Ἐρετριᾶς, Ὁρείτας ἔχειν ἥδιον πρὸς τοὺς λέγοντας ὑπὲρ Φ. ἢ πρὸς τοὺς λέγοντας ὑπὲρ αὐτῶν.— *ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν*· ἐνν. αἰτιόν ἐστιν· εἶναι ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τί.— *ὄτι τοῖς μέν*· ἐπεξήγησις τοῦ ὅπερ.— *τοῖς ὑπὲρ τοῦ βελτ. λέγουσιν*= τοῖς ὁμι-

λοῦσιν ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας, δηλ. τοῖς χρηστοῖς πολίταις.
 — *βουλομένοις*: χρον. μετοχ. Διὰ τοῦ οὐδὲ βουλομένοις
 ἔνεστι πρὸς χάριν εἰπεῖν ὁ Δημοσθ. ὑποδηλοῖ τὴν
 προσπάθειαν ἣν ἔχει ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν χάριν τοῦ λέγειν, κατὰ τὴν
 ὁποῖαν ὑπερέβαλλεν αὐτὸν ὁ Αἰσχίνης. — *σκοπεῖν*: ὑποκειμ. τούτου
 ἔννοεῖται τὸ τοῦς ὑπὲρ τοῦ βελτίστου λέγοντας.
 — *οἱ δέ*: δηλ. οἱ ὑπὲρ τοῦ Φ. λέγοντες. — *ἐν αὐτοῖς* (ἐνν. τοῖς λό-
 γοις) σημαίνει τὸ ὄργανον. — *οἷς χαρίζονται*: καθ' ἕλξιν ἀντὶ οὐς
 (λόγους) χαρίζ, τὸ δὲ χαρίζομαι = τῷ λέγω πρὸς
 χάριν (πρὸς εὐχαρίστησιν), τὸ δὲ ἐναὐτοῖς οἷς χαρίζον-
 ται = ἐν αὐτοῖς τοῖς χαρίσμασιν. — § 64 *Ἐἰσφέρειν*: πρὸ τού-
 του, ὡς καὶ πρὸ τοῦ πολεμεῖν, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ οἱ μὲν,
 ὅπερ ὁ ῥήτωρ παρέλειψε διὰ τὴν γοργότητα ἐκτὸς τῆς γοργότητος
 παρατηρητέα ἐνταῦθα καὶ ἡ ἀντίθεσις οἱ δέ, οἱ δέ .. — *ἐκέλευον*:
 ἐνν. ὑποκειμ. οἱ μὲν, δηλ. ὑπὲρ τοῦ βελτίστου λέγοντες. — *οἱ δέ*:
 δηλ. οἱ συμπράττοντες Φ., τ. ἔ. προδότηι. — *οὐδὲν δεῖν*: ἐνν.
 (συν) εἰσφέρειν. — *πολεμεῖν καὶ μὴ πιστεύειν* = οἱ μὲν πο-
 λεμεῖν καὶ μὴ πιστεύειν τῷ Φ. Τὰ ἀπαρέμματα εἰσφέρειν, πολε-
 μεῖν, πιστεύειν καὶ ἄγειν ἔχουσιν ὑποκειμ. τὸ τοῦς Ὀλυν-
 θίους, Ἐρετριεῖς καὶ Ὀρεῖταις. Αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα ἐζή-
 τούν οὗτοι ἐζήτει καὶ ὁ Δημοσθένης παρὰ τῶν Ἀθηναίων. — *ἕως*
ἐγκατελήφθησαν: οἱ Ὀλύνθιοι, οἱ Ἐρετριεῖς καὶ οἱ Ὀρεῖταις ὑπὸ
 τοῦ Φ. τὸ δὲ ἐγκαταλαμβάνω = πιάνω τινὰ ἐντός τινος (ἴσάν
 ποντίκι), ἀναγκαιῶς λαμβάνω, περιορίζω, στενοχωρῶ. — *Τάλλα πάντα*:
 τοῦτο εἶναι ὑποκειμ. τοῦ ἔννοουμένου ἔχειν, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ
 οἱ μαι: ἡ πρότ. δὲν συνεδέθη πρὸς τὰ προηγούμενα ἕνεκα γοργό-
 τητος πρὸς ἔμφασιν. — *οἱ μὲν, οἱ δέ*: εἶναι ἐπεξηγήσις τοῦ τὸν αὐ-
 τὸν τρόπον. — *ἐφ' οἷς*: σημαίνει τὸ αἴτιον = ὧν ἕνεκα.
 τὸ δὲ χαρίζομαι = φαίνομαι ἄρεστός: — *ταῦτα*: ἀναφέρεται εἰς
 τὸ ἐφ' οἷς, ὃ ἐπαναλαμβάνει πρὸς ἔμφασιν καὶ ἀντίθεσιν. — *ἔμελ-
 λον*: οἱ Ὀλύνθιοι, Ἐρετριεῖς καὶ Ὀρεῖταις. — *Πολλά*: ἀντικειμ. τοῦ
 προσίεντο, τὸ δὲ τὰ τελευταῖα ἐπιρρηματικῶς = ἐπὶ τέλους.
 — *οὕτως*: ἐπειτείνει τὸ πρὸς χάριν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ πρόθεσις
 σημαίνει τὸ αἴτιον = ὄχι τόσον διότι ὁ λαὸς ἠσθάνετο εὐχαρίστησιν

εἰς τοὺς λόγους τῶν πονηρῶν συμβούλων, ἀλλὰ διότι ἐνέδιδεν, ἐνέδιδε δὲ διότι ἐνόμιζεν... ὥστε τὸ ὑποκατακλινόμενοι ἀντιτίθεται εἰς τὰ πρὸς χάριν καὶ δι' ἄγνοιαν=οὐχ οὕτως πρὸς χάριν οὐδὲ δι' ἄγνοιαν ὅσον δι' ὑποκατάκλισιν· τὸ δὲ ἐπειδὴ ἐνόμιζον αἰτιολογεῖ τὸ ὑποκατακλινόμενοι· τὸ δὲ προσίεμαι=ἐπιτρέπω· τὸ δὲ ὑποκατακλίνομαι=ὑποκλίνω, ὑποχωρῶ.—*τοῖς ὄλοις* = καθ' ὅλα (καὶ οὐχὶ ἐν μέρει), ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

ΝΟΗΜΑ. Θέλετε νῦν γὰρ μάθητε καὶ τὸ αἴτιον τῆς καταστροφῆς τῶν Ὀλυνθίων, Ἐρετριέων καὶ Ὠρειτῶν; εἶναι τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ παρ' ἡμῖν, διότι δηλ. ὁ λαὸς καὶ παρ' ἐκείνοις ἤκουε τοὺς προδότας, ὧν αἱ συμβουλαὶ ἔτερπον τὴν νωθρότητα των, καὶ οὐχὶ τοὺς φιλοπάτριδας ἄνδρας, ὧν αἱ συμβουλαὶ ἀπήτουν μόχθους τινάς. Τὰ τοιαῦτα ἔφεραν τὸν λαὸν εἰς τὴν αἰσχροῦν θέσιν ὥστε γὰρ τὸν συλλάβῃ ὁ Φίλιππος εἰς τὴν χώραν τοῦ ἴσταν τὸ ποντίκι ἕστην παγίδα!

§ 65, 66, 67. *Τί κινδυνεύουσι γὰρ πάθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἂν ἀκούσωσι τοὺς προδότας, ὡς καὶ οἱ Ὀλύνθιοι, Ἐρετριεῖς καὶ Ὠρεῖται.*

Ἄ=τοῦτο· δηλ. τὸ ὅτι πολλὰ οὐχ οὕτως... προσίεντο, ἀλλ' ὑποκατακλινόμενοι... ἐνόμιζον.— *νή*· ἰδ. § 54. — *ἐκλογίζομαι*=καλῶς λογίζομαι (μετρῶ μὲ τὸν νοῦν μου), συλλογίζομαι. — *ἐνόν*· κατηγορ. μετοχὴ ἐκ τοῦ εἶδ' ἦτε (ἐνεστί τινί τι = εἶναι δυνατόν εἰς τινά τι). — *Καίτοι*· δι' αὐτοῦ διορθοῖ ὁ Δημοσθένης τρόπον τινὰ ἑαυτόν — *ἐν τούτῳ*· δηλ. εἰς τὸ σημεῖον τοῦ γὰρ μὴ δύνασθε γὰρ κάμῃτε τίποτε (μηδὲν ἐνόν). — *τεθνάναι δέ*... τὸ πλήρες εἶναι=εἰ δὲ τὰ πράγματα γένοιτο ἐν τούτῳ τὸ τεθνάναι ἐστὶ μυριάκις κρείττον ἢ τὸ ποιῆσαι... καὶ προέσθαι. Τὰ ἀπαρέμματα εἶναι ὑποκείμενα τοῦ ἐννοουμένου ἐστὶ, τούτων δὲ ὑποκείμ. εἶναι τὸ ὑμᾶς. *Φιλίππου*· ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κολακεία. — *προὔεμαί τινα*=ἀμελῶ, δεικνύω πρὸς τινα ἀδιαφορίαν, προδίδω τινά. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται ὅτι ἐφοβέριζόν τινες τὸν Δημοσθένην ὅτι ὁ Φ. ἰσχύων θὰ ἐξήττει παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Καὶ μήπως δὲν

κατέληξαν μοιραίως τὰ πράγματα εἰς τοῦτο ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Φιλίππου ; — § 66 *Καλήν . . καλήν . . καλῶς*· ταῦτα λέγει ὁ ῥήτωρ μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας, ἐκφέρει δὲ ἀσυνδέτως ἵνα δηλώσῃ τὴν ἰσχυρὰν διέγερσιν τοῦ πάθους. — *ἀπειλήφασιν*· ἡ ἀ π ὀ σημαίνει τὸ ὀφειλόμενον. — *᾽Ωρειτῶν . . ᾽Ερετριέων . . ᾽Ολυνθίων*· ὁ ῥήτωρ ἀναφέρει τοὺς παθόντας λαοὺς κατ' ἀντίστροφον τάξιν ἐνταῦθα τῆς ἐν § 63· τοῦτο εἶναι σύνηθες αὐτῷ χάριν ποικιλίας κλπ. — *ὅτι . . ἐπέτρεψαν*· εἶναι τὸ αἴτιον εἰς τὸ χ ἄ ρ ι ν. — *πρέσβεις*· πρόκειται ἴσως περὶ τῆς πρεσβείας ἣν οἱ ᾽Αθηναῖοι τῇ προτάσει τοῦ Δημοσθένους ἔστειλαν τῷ 342 εἰς Εὐβοίαν (πρβλ. Δημ. περὶ τοῦ στεφάνου § 79). *δουλεύουσι* (οἱ πολλοὶ καὶ ὁ δῆμος)· ἀσυνδέτως, διότι εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ κ α λ ῆ ν χ ἄ ρ ι ν ἀ π ε ι λ ῆ φ α σ ι ν. — *δουλεύουσι μαστιγούμενοι*· τολμηρὰ καὶ ἀπροκάλυπτος κατακραυγὴ εἰς ἣν καταλήγει ἡ εἰρωνεία τοῦ ῥήτορος. — *σφαττόμενοι*· ὑπερβολὴ ῥητορικὴ εἰκονίζουσα τὴν ἀπεχθῆ δουλείαν τῶν μνημονευθέντων λαῶν. — *ἐφείσατο* (φείδομαι)· ἐνν. ὑποκείμ. ὁ Φίλιππος. — *τὸν Λασθ . . τὸν ᾽Απολ. ἐκβαλόντων*· περὶ τῶν προδοτῶν τούτων ἰδ. § 56· ἀμφότεροι οὗτοι κάκιστα ἀπωλέσθησαν (ἰδ. Δημοσθ. περὶ τοῦ στεφάνου § 47), τὴν μὲν γὰρ προδοσίαν πολλοὶ ἠγάπησαν, τὸν δὲ προδότην οὐδεὶς. — § 67 *Μωρία καὶ κακία* = τὸ ἐλπίζειν τὰ τοιαῦτα καὶ ἠγεῖσθαι (ὑμᾶς) ἔ σ τ ἰ μ ω ρ ῖ α καὶ κ α κ ῖ α. Ὁ ῥήτωρ ἐκτοξεύει βαρυτάτας λέξεις κατὰ τῶν ᾽Ωρειτῶν κλπ. δῆθεν, πράγματι ὅμως κατὰ τῶν ἀδρανούντων ᾽Αθηναίων· τὴν σφοδρότητα ὅμως τῆς ἐκφράσεως καλύπτει τεχνικῶς διὰ τοῦ ἀξιοματικῆς τρόπου τῆς γνώμης. — *τὰ τοιαῦτα*· δηλ. τὸ ὅτι δὲν θὰ σᾶς μεταχειρισθῆ ὁ Φ. ὅπως τοὺς ᾽Ολυνθίους κλπ., ἐὰν ἐπιτρέψῃτε τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τοὺς φίλους του ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃτε, ὅπως ἔπραξαν καὶ οἱ ᾽Ολύνθιοι, ᾽Ερετριεῖς καὶ ᾽Ωρεῖται. — *βουλευόμενους, ἐθέλοντας, ἀκρωμένους*· χρον. μετοχ. σημαίνουσαι τὸ σύγχρονον, ἔχουσαι ὑποκείμ. τὸ τῶν ἀπαρεμφάτων, δηλ. τὸ ἐννοούμενον ὑ μ ᾶ ς. — *μηδὲν ὦν* = μηδὲν τούτων ᾶ. — *ἠγεῖσθαι*· σύνδεσον τῷ ἔ λ π ῖ ζ ε ι ν = ἐλπίζειν καὶ ἠγεῖσθαι. — *ὥστε μὴ δεινὸν πείσεσθαι*· ἐνν. ὑποκείμ. τ ἣ ν π ὀ λ ι ν· τὸ δὲ δ ε ι ν ὸ ν εἶναι ἐπίθετον τοῦ συστοίχου ἀντικειμένου εἰς τὸ π ε ῖ σ ε σ θ α ι (τοῦ πάσχω), τὸ δὲ ὅ τ ι ο ὦ ν ᾶ ν ἢ ληπτέον ἰδιαιτέρως = ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν συμβῆ.

ΝΟΗΜΑ. Ὅτι ἔπαθον οἱ Ὀλύμπιοι, Ἐρετριεῖς καὶ Ὠρεῖται, ἀνταμειφθέντες ὑπὸ τοῦ Φ. τόσον πολὺ (!) διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλιαν των, κινδυνεύετε νὰ πάθητε ἤδη καὶ σεῖς οἱ Ἀθηναῖοι — ὁ ἰσχυρότερος καὶ ἐνδοξότερος λαὸς τοῦ κόσμου — ἂν ἐξακολουθήσητε νὰ ἀκούητε τοὺς προδότας καὶ δὲν διορθώσητε τὰς σκέψεις σας καὶ δὲν πράξητε ὅ,τι τὸ καθήκον σας ἐπιβάλλει πρὸς τὴν ἐνδοξον πατρίδα σας.

§ 68, 69. Ἡ μεταμέλεια τοῦ παθόντος ἔστω παράδειγμα τοῖς κινδυνεύουσιν (προτροπὴ τοῦ ῥήτορος πρὸς σωτηρίαν).

Καὶ μὴν· διὰ τούτου εἰσάγεται νέον τι σπουδαιότερον. — εἰπεῖν· (ἐνν. ὑποκειμ. ὑ μ ᾱ ς τ ο ὕ ς Ἀ θ η ν α ἰ ο υ ς)· ἐπεξήγησις τοῦ ἐκεῖνο. — τίς ᾤήθη· ἀντικείμεν. τοῦ εἰπεῖν· τὸ ἂν συναπτόμενον τῷ γενέσθαι, τὸ δὲ γὰρ αἰτιολογεῖ ἐννοουμένην πρότ. οὐκ ἐποικήσαμεν τὸ καὶ τό· ὅλη δὲ ἡ φράσις αὕτη ἔχει παραληφθῆ ἐκ συγγραμμάτων τινος ἢ εἶναι παροιμιακὴ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι προμηθεῖς ἀλλ' ἐπιμηθεῖς. Τὸ δὲ ἐπωμοτικὸν νῆ τὸν Δία λέγεται ἐνταῦθα εἰρωνικῶς. — ἔδει γὰρ· αἰτιολογία τοῦ νῆ τὸν Δία (οὐδεὶς ᾤήθη γενέσθαι ἂν ταῦτα)· τὸ δὲ τὸ καὶ τό, ἐν ᾧ τὸ ἄρθρον ἔχει σημασίαν δεικτικῆς ἀντωνυμίας, μεταχειρίζονται ὅταν δὲν θέλωσιν ἢ δὲν δύνανται νὰ ὀνομάσωσι πράγματα ἢ πρόσωπα (τὸν καὶ τόν). — προσίδοντο· μέσ. (ἄορ. β') περιποιητικόν. — Πόλλ' ἂν... Ὠρεῖται... καὶ Φωκεῖς...· ἐνν. τὸ ἔχοιεν (ἂν) εἰπεῖν, παραλειφθὲν ὡς εὐκόλως ἐννοούμενον ἐκ τῆς ἀξιανούσης δυνάμεως καὶ ζωῆς τοῦ λόγου. — ἕκαστοι. = ἕκαστος τῶν λαῶν τῶν ἀπολωλότων. — 69 τούτων· δηλ. ἂ ἕκαστος λαὸς ἠδύνατο νὰ εἰλήῃ ἢ γενεῖναι ὑποκειμενικὴ εἰς τὸ ὄφελος. — § 69. Ἔως ἂν· τὸ ἀσύνδετον δεικνύει τὴν γοργότητα τοῦ ῥήτορος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. — σφάζεται = διατηρῆται σῶον καὶ ἀβλαβές. — ἂν τε — ἂν τε· ἀδιάφορος διάζευξις δεικνύουσα τὴν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πλοίου ἀφροντιστίαν τοῦ λέγοντος. — ναύτην· περιληπτικῶς ἀντὶ ναύτας. — ἐξῆς· συνδετέον τῷ πάντα ἄνδρα = ἀδιακρίτως ὅστις δήποτε. — καὶ ὅπως μὴθ'· πлаг. ἐρώτησις (ἐπεξήγησις τοῦ τ ο ὕ τ ο) ἐκ τοῦ

Δ. Σταματιάδου Δημοσθένους Γ' Φιλίπ. Ἐκδοσις Γ'

6

σκοπεῖσθαι, ὅπερ εἶναι ὑποκείμε. τοῦ χ ρ ἦ ὡς καὶ τὸ εἶ ν α ι.
 —*μήθ' ἐκὼν μήτ' ἄκων*· ῥητορική περίφρασις ἀντὶ τοῦ μη δ α μ ῶ ς. — *ὑπερσχη'* ὑποτ. ἄορ. β' τοῦ ὑπερέχω = ὑπερβάλλω, ὑπερπηδῶν τὸ πλοῖον ἐμπίπτω εἰς αὐτό. Μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος καὶ συναρπαζούσης ῥητορικῆς δεινότητος προσπαθεῖ ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ νὰ κινήσῃ τοὺς ἀδρανεῖς Ἀθηναίους παριστῶν διὰ ζωηρᾶς εἰκόνας (τοῦ σκάφους) πλησιάζοντα καὶ φοβερὸν τὸν κίνδυνον, ὃν ὑπέστησαν ἤδη οἱ μνημονευθέντες λαοί, Ὀλύμπιοι κλπ

ΝΟΗΜΑ. Καὶ ὄντως οἱ δυστυχεῖς οὗτοι λαοὶ (Ὀλύμπ., Ἐρετρ., Ὠρεῖται) μετανοοῦσιν ἤδη πικρῶς διὰ τὸ πάθημά των καὶ κτυποῦν τὸ κεφάλαιον, διότι δὲν ἤκουσαν τοὺς γνησίους πατριώτας των ἀλλὰ τοὺς προδότας· ἀλλ' εἶναι πλέον ἀργά! Πόσον εἶναι φοβερὰ ἢ μετάνοια τοῦ ἀπατηθέντος καὶ ἡ ὁμολογία «δὲν τὸ πιστεύα ποτὲ ὁ καὶ μένος νὰ τὸ πάθω». Ἀλλ' ὁ γέγονε γέγονεν· αἱ μεμψιμοιρίαι καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς λύπης καὶ τὰ σχόλια δὲν ὠφελοῦσιν. Εἶναι ἀνάγκη πάντες οἱ πολῖται πάσης τάξεως νὰ σπεύσωσι νὰ βοηθήσωσι τὸ κινδυνεῦον σκάφος τῆς πατρίδος πρὶν ἔτι καταποντισθῆ, διότι τότε πλέον θὰ εἶναι ἀργά. Τώρα εἶναι ἀκόμη καιρὸς. Σπεύσατε παραδειγματισθέντες ἐκ τοῦ παθήματος τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω λαῶν.

Οὕτω μεγαλοπρεπῶς τελειώνει τὴν διήγησιν τοῦ λόγου του ὁ ῥήτωρ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν ἐπίλογον. Πρβλ. καὶ τὸ τέλος τοῦ α' μέρους § 20.

§ 70, 71. *Τίνα τὰ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους προτεινόμενα ληπτέα μέτρα.*

Καὶ ἡμεῖς συμπλήρωσις τῆς ἀνωτέρω παραβολικῆς προτάσεως ὅπως καὶ ὁ ναύτης καὶ ὁ κυβερνήτης πρέπει νὰ φροντίζουσι περὶ τοῦ σκάφους... οὕτω καὶ ἡμεῖς. — *πόλιν μεγίστην ἔχοντες*· ἐξαιρεῖ ἐπιτήδες τὰ τῆς πόλεως ἵνα γίνῃ ἀπαιτητικός, τεχνηέντως δὲ καὶ δι' ἀστραπιαίας ταχύτητος προβάλλει πρότασιν πρὸς χειροτονίαν (γ ρ α ψ ω δ έ), ἧς προτάσεως τὸ ἐ γ ὠ τίθεται μετὰ ζωηρᾶς ἐμφάσεως. — *ἀφορμή* = 1) ὁ τόπος ἐξ οὗ ὀρμᾶται τις ἵνα πράξῃ τι· 2) τὸ μέσον δι' οὗ γίνεται τι· 3) πολεμικὸν μέσον. — *ἀξίωμα κάλλιστον* = καλ. ὑπόληψις, εὐδοξία (προγονική). — *τί ποιῶμεν*· ἀπορηματικὴ ἐρώτησις, ἀντικεί-

μενον τῆς ἀναφορ. μετοχῆς ἐρωτήσας ἄν—ὅς ἂν ἔροιτο· εἶναι ῥητορικὴ ὑποφορά. — **καὶ - δέ**· διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων συνδέσμων προστίθεται τι νέον καὶ σπουδαιότερον (τὸ ὅτι θὰ γραφή, ὅπερ εἶναι σπουδαῖον διὰ τὴν εὐθύνην ἣν οὕτως ὁ Δημοσθ. ἀναλαμβάνει). — **χειροτονήσετε**· μέλλων ἀντιπροστακτικῆς (διότι πᾶσα προσταγὴ γίνεται ἐν τῷ μέλλοντι) ἵνα σημαυθῆ ὅτι μετὰ πεποιθήσεως οἱ Ἰθνηαῖοι θὰ πράξωσι τὸ ὑπὸ τοῦ Δημοσθ. προταθησόμενον· εἶναι δ' ὁ μέλλων μετριωτέρα ἔκφρασις τῆς προστακτικῆς. Τὸ **χειροτονῶ** = ψηφίζω (ἐπὶ τοῦ λαοῦ τοῦ φέροντος ψῆφον), τὸ δὲ **ἐπιχειροτονῶ** λέγεται ἐπὶ τῶν προέδρων τῶν διδόντων τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν εἰς τὸν λαόν. Τὸ **χειροτονεῖν** (χειρὰ τείνειν = ὑψώνει) εἶναι συνώνυμον τοῦ **ψηφίζεσθαι** = ῥίπτειν τὴν ψῆφον εἰς τὴν ὑδρίαν, διὰ τῆς ψήφου (ἀντι διὰ τῆς ἀνατάσεως τῆς χειρός) ἐπικυροῦν. — **Αὐτοὶ ἀμυνόμενοι**· ἀσυνδέτως· διότι εἶναι ἐπεξήγησις τῶν προηγουμένων ἐρωτῶ καὶ γράψω· τὸ δὲ **Αὐτοὶ** μετ' ἐμφάσεως ἐτέθη ἐν ἀρχῇ ὡς καὶ κατωτέρω § 71, δηλοῖ δὲ διὰ τούτου ὁ ῥήτωρ ὅτι ἐπιζητεῖ τὴν προσωπικὴν (καὶ ὄχι διὰ ξένων) ἀμυναν καὶ προπαρασκευὴν τῶν Ἰθνηαίων. — **τριήρεσι... χερήμασι**· δοτ. ὀργανικαί, ἐπεξήγησις τοῦ **παρασκευάζόμενοι**, εἰσαχθεῖσα διὰ τοῦ ἐπεξηγηματικοῦ λέγω (= δηλαδή, οἴονεϊ, παραδ. χάριν). Διὰ τοῦ **στρατιώταις** ἐννοεῖ πολίτας Ἰθνηαίους καὶ οὐχὶ ξένους. Διὰ δὲ τῆς ἐν παρενθέσει αἰτιολογ. προτάσεως ὁ Δημοσθ. δεικνύει ὅλον τὸ ὕψος τῆς Ἀττικῆς ὑπερηφανείας του καὶ τῆς ὑψηλῆς καὶ σπουδαίας ἀποστολῆς τῶν Ἰθνηαίων, ὅπως αἰσθάνεται αὐτὴν ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ. — § 71 **Ταῦτα δὴ**· ἐπὶ ἀνάληψις τῆς προηγουμένης ἐννοίας ὅλης. Διὰ τούτων προσπαθεῖ ὁ Δημοσθ. νὰ ὠθήσῃ τὴν ταλαντευομένην πολιτικὴν τῶν Ἰθνηαίων. — **παρακαλῶ** = καλῶ τινα παρ' ἐμοὶ = προσκαλῶ. — **τοὺς ταῦτα** = ταύτας τὰς παρασκευάς. — **τοὺς διδάξοντας** = τοὺς ἔχοντας τὴν ἱκανότητα διδάξαι = οἱ ἱκανοὶ ἔσονται διδάξαι ταῦτα· τοῦτο σημαίνει ἡ ἔναρθρος μετοχὴ τοῦ μέλλοντος. — **πανταχοῖ**· τὰ εἰς οἱ ἄντωνυμικὰ ἐπιρ. (ποῖ, ὅποι κλπ.) σημαίνουσι τὴν εἰς τόπον κίνησιν, τὰ δὲ εἰς ἧ (πανταχῆ, πῆ, ὅπη κλπ) τὸν τρόπον καὶ τὰ εἰς οὐ (πανταχοῦ, ποῦ, ὅπου, αὐτοῦ κλπ.) τὴν ἐν τόπῳ στάσιν ὡς καὶ τὰ εἰς θί (πανταχόθι, αὐτόθι, ἄλλοθι κλπ.). — **εἰς Πελοπόν... εἰς Ρό-**

δον . . . ὡς βασιλέα· ἐπεξηγήσας τοῦ πανταχοῦ, εἰσαγομένη διὰ τοῦ ἐπεξηγηματικοῦ λέγω (=δηλαδή)· ἡ ἐπανάληψις τῆς προθέσεως πρὸ ἐκάστου οὐσιαστικοῦ ἐξαίρει ἰδίᾳ ἕκαστον, τὸ δὲ ἀσύνδετον ἐμφαίνει ἔμφασιν (ιδ. καὶ § 27). Τὸ ὡς εἶναι καταχρηστικὴ πρόθεσις τιθεμένη μόνον ἐπὶ προσώπων, βασιλεὺς δὲ ἡ μέγας βασιλεὺς ἐκαλεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν βασιλεὺς τῶν Περσῶν (ιδ. Φιλ. Α' § 48). Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὸν Δημοσθένην ἀπέστειλαν ὄντως πρεσβείας εἰς Πελοπόννησον, Ρόδον καὶ Χίον καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. — ἐκείνω· δηλ. βασιλεῖ τῶν Περσῶν. — τοῦτον· δηλ. τὸν Φίλ. μετὰ περιφρονησεὸς τινος παρεσιώπησε τὸ ὄνομα τοῦ Φίλ. ὁ Δημοσθ., προέτεινε δὲ νὰ ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν τῶν ἄλλων καὶ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Μακεδόνων, διότι ἐφρόνει ὅτι ὅσῳ ἰσχυρότερος ἀποβῆ ὁ Φ., ὑποτάσσων τὸ Περσικὸν κράτος, τοσοῦτω σκληρότερος θὰ δειχθῆ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο παρεξηγήθη (κατὰ Πλούταρχον) ὡς διαφθαρεῖς δῆθεν διὰ Περσικῶν χρημάτων. — καταστρέφομαί τινα = στρέφω τινα ἐντελῶς (=κατὰ) πρὸς ἑμαυτὸν = ὑποτάσσω. Ἡ φυσικὴ σειρὰ τῆς ἐν παρενθέσει προτάσεως εἶναι· τὸ τὸν βασιλέα μὴ εἶσαι τοῦτον (τὸν Φ.) καταστρέψασθαι πάντα οὐκ ἀφέστηκε (=δὲν ἀπέχει μακρὰν) τῶν συμφερόντων ἐκείνω (=ἐκείνου, δηλ. τοῦ βασιλέως). — ἵνα ἔχητε . . . ἐμποιῆτε· τελ. πρωτ. ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ ἐκπέμπωμεν. — ἐὰν πείσητε· ἐνν. αὐτοὺς (Πελοπον., Ροδίου, Χίου, βασιλέα). — εἰ δὲ μὴ· ἐνν. πείσετε· ἐν μὲν τοῖς πείσετε καὶ ἔχητε δὲν συμμετέχει ὁ ῥήτωρ, ἐν δὲ τοῖς παρακαλώμεν καὶ ἐκπέμπωμεν συμπεριλαμβάνει καὶ ἑαυτὸν. — χρόνους τοῖς πράγμασιν = χρονοτριβάς, ἀπώλειαν χρόνου, ἀναβολὰς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Φ., θὰ ἐχρονοτριβεῖ δὲ ὄντως ὁ Φ. διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν διαπραγματεύσεων, ὅπερ θὰ ἦτο κέρδος εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

ΝΟΗΜΑ. Ἀφ' οὗ λοιπὸν εἶναι καιρὸς ἀκόμη νὰ σωθῆ ἡ ἔνδοξος πόλις ἡμῶν, ἡ τόσα ἰσχυρὰ μέσα διαθέτουσα καὶ τόσην ἀξίαν καὶ ὑπόληψιν ἔχουσα, σᾶς προτείνω ὑπευθύνως πρῶτον μὲν νὰ παρασκευασθῆτε στρατιωτικῶς σεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς οὓς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ὑποχώρησις καὶ ταπείνωσις, ἔπειτα δὲ νὰ εἰδοποιήσητε καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν (διότι καὶ ἐκεῖνος ἔχει συμφέρον, ὡς καὶ ἡμεῖς, νὰ μὴ ἀφήσῃ

τὸν Φ. νὰ κυριαρχήσῃ, καὶ νὰ ἔλθῃτε μετ' αὐτῶν εἰς διαπραγματεύσεις διὰ δύο λόγους, ἢ ὅπως πείσητε αὐτοὺς νὰ συμμετάσχωσι τῆς κατὰ τοῦ Φ. ἐπιχειρήσεώς σας ἢ ὅπως διὰ τῶν διαπραγματεύσεών σας αὐτῶν παρακωλύητε καὶ ἀναβάλλητε τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Φιλ. Ταῦτα τὰ μέτρα σᾶς προτείνω ἐγγράφως νὰ λάβῃτε ἡδὴ κατὰ τοῦ Φιλίππου

§ 72. Διατί ὠφελοῦσι τὰ προτεινόμενα ταῦτα ληπτέα μέτρα.

Ἐπειδὴ ἐστὶ ... ἡ σειρὰ εἶναι· ὁ πόλεμος ἐστὶ πρὸς ἄνδρα (πρὸς ἓνα ἄνθρωπον), οὐχὶ πρὸς ἰσχὴν πόλεως συνεστώσης (πρὸς κράτος, οὗ ἡ δύναμις συνέστηκε στερεῶς καὶ μονίμως)· ἡ πρότ. συνδέεται διὰ τοῦ γὰρ πρὸς τὰ προηγούμενα, ἃ καὶ αἰτιολογεῖ· ἡ ἀντίθεσις τοῦ πρὸς ἄνδρα καὶ τοῦ τὸ σύνολον τῆς πόλεως δὲν ὑφίσταται πράγματι, ἀλλ' ἐγκτεται μᾶλλον εἰς τὰς λέξεις· εἶναι ὅμως εὐφρεστάτη καὶ σκοπιμωτάτη διὰ τὰ ἐπόμενα. — **οὐδὲ τοῦτο**· δηλ. ἡ ἀναβολή (χρόνου) καὶ ἡ ἀναβολή εἶναι μέγα κέρδος ὅταν τις πολεμῇ πρὸς ἓνα ἄνθρωπον καὶ οὐχὶ πρὸς κράτος ὅλον. — **οὐδ' αἱ πρεσβεῖαι**· ἔνν. ἄχρηστοι ἐγένοντο. Κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος 343 342 εἶχον ἀποσταλῆ τοιαῦται πρεσβεῖαι, ἃς ἔννοεῖ ἐνταῦθα, ὧν καὶ αὐτὸς ὁ Δημοσθ. μετέσχεν. — **ἄς**· ἀναφέρεται εἰς τὸ πρεσβεῖαι μόνον, τὸ δὲ κατηγορία εἶναι ἐπεξηγητική τις προσθήκη εἰς τὸ πρεσβεῖαι, τὸ δὲ ἐκεῖναι ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ. — **Πολύευκτος ὁ βέλτιστος ἐκεινοσὶ**· ἐνθουσιώδης πατριώτης Ἀθηναῖος ῥήτωρ ἐξ ἐκείνων, ὧν τὴν παράδοσιν ἐζήτησεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρὶν ἀπέλθῃ εἰς Ἀσίαν τῷ 335, διὰ δὲ τοῦ βέλτιστος ἐκεινοσὶ (= ὁ γνωστός ἐκεῖνος) ἀποδίδεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους μέγιστος προσωπικὸς ἔπαινος. Φαίνεται ὅτι οὗτος παρευρίσκειτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κατὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Δημοσθένους καθήμενος εἰς τι ἄκρον αὐτῆς. — **Ἡγήσιππος**· Ἀθηναῖος ῥήτωρ εἰς ὃν ἀποδίδεται ὁ περὶ Ἀλονήσου λόγος. — **περιήλθομεν**· περιέρχομαι πρεσβεῖας = ποιοῦμαι πρεσβεῖας = πρεσβεύω. — **ἐπισχεῖν**· ἀμεταβάτως = κρατῆσαι ἑαυτόν, στήναι (= νὰ σταματήσῃ). — **ἐπ' Ἀμβρακίαν**· (νῦν Ἄρταν)· ὁ Φ. ἐπορεύθη μὲν κατὰ τῆς πό-

λεως ταύτης (ιδ. § 27 καὶ 34), ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔσχεν, ὥστε ἦτο ὡς νὰ μὴ ἐγένετο.

ΝΟΗΜΑ. Καὶ τὴν ἀναβολὴν αὐτὴν μόνον ἀν' ἐπιτύχητε διὰ τῶν πρεσβειῶν τούτων ἔχετε μέγα κέρδος (ὅπως ἐκερδήσατε καὶ διὰ τῶν περυσινῶν πρεσβειῶν σας εἰς Πελοπόννησον), διότι δὲν πολεμοῦμεν κατὰ πόλεως ὀργανωμένης συστηματικῶς — ὥστε νὰ μᾶς ὠφελῇ μία ἀναβολή—ἀλλὰ κατὰ τῆς δολιότητος ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου (ὅστις διὰ τῶν δολοπλοκιῶν καὶ τῆς ἀπάτης μᾶς πολεμεῖ), ὥστε πᾶσα ἀναβολὴ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ σπουδαίως μᾶς ὠφελεῖ.

§ 73, 74 καὶ 75. Σαφεστέρα πρότασις τοῦ Δημοσθένους περὶ τῶν ληπτέων μέτρων.

Αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν = ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν. — ἐ-θ-έ-λ-ο-ν-τ-α-ς· μετοχ. ὑποθετικῆ. — *παρακαλεῖν* (=προσκαλεῖν) ἐκ τοῦ λ-έ-γ-ω. — *αὐτούς*· ὑποκείμεν. τοῦ φ-ά-σ-κ-ε-ι-ν ἢ ἀντωνυμ. ἐνταῦθα ἀποδίδεται εἰς γενικὸν ὑποκείμενον (=πᾶς τις) καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους μόνους, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς § ταύτης· τὸ δὲ προῖε-μ-έ-ν-ο-υ-ς εἶναι χρον. μετοχή, τὸ δὲ φ-ά-σ-κ-ε-ι-ν εἶναι ὑποκείμεν. τοῦ ἐννοουμένου ἐ-σ-τί, τὸ δὲ κ-ή-δ-ε-σ-θ-αι ἀντικείμεν. τοῦ φ-ά-σ-κ-ε-ι-ν.

περιορῶντας· χρον. μετοχή. — *τοῖς ἐν Χερρονήσῳ*· ιδ. § 19 καὶ 20. *αὐτοὺς*=ἡμᾶς αὐτοὺς (τοὺς Ἀθην.) ὑποκείμενον τοῦ π-α-ρ-α-σ-κ-ε-υ-ά-ζ-ε-σ-θ-αι καὶ σ-υ-γ-κ-α-λ-ε-ῖ-ν, τὸ δὲ τ-ο-ὺ-ς ἄ-λ-λ-ο-υ-ς εἶναι ἀντικείμεν, τῶν σ-υ-γ-κ-α-λ-ε-ῖ-ν καὶ σ-υ-ν-ά-γ-ε-ι-ν (ἃ ἐνταῦθα συνώνυμα) καὶ δι-δ-ά-σ-κ-ε-ι-ν καὶ γ-ο-υ-θ-ε-τ-ε-ῖ-ν (ἃ πάλιν συνώνυμα). Τὸ ἀσύνδετον τῶν ἀπαρεμφάτων δηλοῖ γοργότητα λόγου, τὸ δὲ συνώνυμον αὐτῶν δηλοῖ χάριν. — *πόλεως*· γεν. κατηγορηματικῆ (=ἴδιον πόλεως) εἰς τὸ τ-α-ῦ-τ-α, ὃ συγκεφαλαιοῖ τὰ 4 ἀπαρέμματα σ-υ-γ-κ-α-λ-ε-ῖ-ν κλπ. — *ἀξίωμα*=ἀξία, σπουδαιότης. — *ἡλικόν* = τηλικούτον ἡλικόν. Πρόκειται περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας ἣτις ἀπεδόθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰ Μηδικά. — § 74 *Χαλκιδ., Μεγαρέας*· ιδ. § 17 καὶ 18. Αἱ δύο αὗται πόλεις ἔχουσαι διαφορὰν τότε πρὸς τὸν Φ. ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς προσβολὰς αὐτοῦ καὶ ἐπιέζοντο ὡς οἱ ἀνισχυρότεροι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων τότε.

— *τὰ πράγματα* = αἱ δυσχέρειαι (μπελάδες). Μετὰ πικρίας ὁ ῥήτωρ ἀποκαλεῖ τοὺς Ἀθηναίους δραπέτας (!) ἵνα φιλοτιμήσῃ αὐτούς. — *ἐὰν σώζωνται*: ἡ ὑποθ. πρότασις εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἀγαπητόν (ἔστιν) = εὐχάριστον εἶναι (= νὰ σωθῶν ἕκαστος) ἂν τυχὸν σώζῃται μόνος του· τὸ δὲ αὐτοὶ ἕκαστοις τούτων = αὐτοὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἕκαστος = καθένας ἕξ αὐτῶν (δηλ. τῶν Χαλκιδέων καὶ Μεγαρέων) μόνος του. — *Ἄλλὰ* ἀντίθεσις πρὸς ὅλην τὴν προηγουμένην ἔννοιαν εἰ δὲ οἷσθε... σώσειν, ὑμεῖς δέ... — *τοῦτο πρακτέον*: δηλ. τὴν Ἑλλάδα σωστέον ἢ δ' ἐπανάληψις ὑμῶν... ὑμῶν σημαίνει ἔμφασιν τοῦ λόγου. — *μετὰ πολ. καὶ μεγ. κινδύνων*: ὁ προσδιορισμὸς προσδιορίζει τὸ ἐκτίσαντο μόνον, τὸ δὲ κατέλιπον σχεδὸν παρενθετικῶς καὶ ἀτόνως προσκολλᾶται. Λογικώτερον θὰ ἦτο· κησάμενοι μετὰ ... κινδύνων κατέλιπον. Πρὸβλ. καὶ τὸ ἐν § 72 πρὸς βεβαίαι... καὶ κατήγορῳ, ἄς. — § 75. *Εἰ δὲ* ἀντίθεσις εἰς τὰ προηγούμενα ὑμῶν πρακτέον, ὑμῶν... κατέλιπον. — *καθεδεῖται*: μέλλον τοῦ καθέξομαι = κάθημαι, διατρίβω, χρονοτριβῶ. — *καὶ σκοπῶν*: ἡ σειρά εἶναι· εἰ ἕκαστος καθεδεῖται ζητῶν καὶ σκοπῶν. Τὸ δὲ ὅπως μὴ δὲν ποιήσῃ εἶναι πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ σκοπῶν. — *οὐδὲ μὴ ποθ' εὖρη* ἡ ὑποτακτικὴ ἐτέθη διὰ τὸ μὴ καὶ ἔξαρτᾶται ἕξ ἐννοουμένου ῥήματος φόβου σημαντικοῦ = οὐ φόβος ἐστὶ μὴ ποθ' εὖρη = δὲν εἶναι φόβος μήπως εὖρη = οὐδέποτε θὰ εὖρη· τὸ δὲ τοὺς ποιήσονται = τοὺς ἱκανοὺς ποιῆσαι· πρὸβλ. τὸ ἐν § 71 τοὺς διδάξοντα. — *ὅπως μὴ πάνθ' =* δέδοικα μὴ γένηται ἡμῖν ἀνάγκη (= ἀναγκασθῶμεν) ποιεῖν πάντα ἅμα (= διὰ μιᾶς) ὅσα οὐ βουλόμεθα ποιεῖν. Διὰ τούτων ὑπενθυμίζει ὁ ῥήτωρ τὰς βαρεῖας προηγουμένας ἀπειλὰς του (§ 53 καὶ ἰδίως 56 καὶ ἐφεξῆς ἕως § 63 καὶ ἐφεξῆς).

ΜΟΗΜΑ. Καὶ ἐξηγοῦμαι καλύτερον. Ἴνα ἐπιτύχητε ὅσα σᾶς προτείνω πρέπει νὰ ἐργασθῆτε αὐτοπροσώπως νὰ ἀποστείλητε χρήματα καὶ στρατεύματα ἰδικά σας εἰς τὴν Χερρόνησον, νὰ συνεννοηθῆτε καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅπως ἀρμόζει εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν, νὰ μὴ περιμένητε δὲ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα οἱ Χαλκιδεῖς καὶ οἱ Μεγαρεῖς μόνον των. Ἐὰν δὲν πράξητε ταῦτα ἀλλὰ κάθησθε καὶ περιμένητε νὰ σᾶς τὰ κάμουν ἄλλοι, φοβοῦμαι

μήπως πολὺ γρήγορα πάθωμεν ὅσα προηγουμένως σᾶς ἐξέθεσα ὅτι κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν (ιδ. § 59—63).

§ 76. Ἡ τελευταία γνώμη καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ ῥήτορος.

Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα λέγω· συγκεφαλαίωσις τῶν ἀπὸ τῆς § 70 εἰρημένων καὶ φυσικῶν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπακολούθημα αὐτῶν. — *ἐπανορθωθῆναι ἄν*· ἐκ τοῦ οἶμαι, ἡ δὲ μετοχὴ γιγνομένων εἶναι ὑποθετικὴ, τὸ δὲ τούτων = τῆς προτάσεώς μου = ἐκείνων ἃ ἐγὼ προτείνω. Ὅτι δόξει· δηλ. μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν προτάσεων τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν προτάσεων τῶν ἄλλων ῥητόρων, ἐὰν τοιοῦτοι παρουσιασθῶσι νὰ συμβουλεύσωσιν. — *τοῦτο*· ὑποκείμεν. τοῦ συνηνεγκοι, ἐπαναλαμβάνον τὸ ἀναφορ. ὅτι, ἡ δ' εὐκτικὴ συνηνεγκοι (τοῦ συμφέρειν) σημαίνει εὐχήν, δι' ἧς τελειώνει καὶ ἐνταῦθα ὁ φιλόπατρις καὶ εὐσεβὴς ῥήτωρ τὸν λόγον του.

Ἡ παράγραφος αὕτη εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ ὅλου ΕΠΙΛΟΓΟΥ (τῶν ἀπὸ § 70 λεχθέντων), ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ μετὰ τινος σεμνοπρεπείας ἤδη καὶ μετριοφροσύνης (τὸ μὲν ἀναγνωρίζων τὴν παντοδυναμίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, τὸ δὲ ἀνομολογῶν ὅτι ἄλλοι δύνανται νὰ προτείνωσι βέλτιόν τι) ὁμιλῶν περατοῖ τὸν ὅλον λόγον του δι' ἡρεμωτάτης εὐχῆς, μαρτυρούσης τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν του, ὡς συνήθως. (Πρβλ. τὸ τέλος τοῦ Α' καὶ Β' Φιλιππικοῦ, τῶν Ὀλυθιακῶν κλπ.)

ΝΟΗΜΑ. Τοιαῦτα εἶναι αἱ προτάσεις μου, δι' ὧν νομίζω ὅτι δύνανται νὰ διορθωθῶσι τὰ πράγματα τῆς κινδυνευούσης πατρίδος ἂν δὲ ἄλλος τις ἔχη νὰ προτείνῃ ὠφελιμώτερόν τι, ἅς εἴπῃ αὐτό· σεις δὲ ὡς κυρίαρχος λαὸς ἀποφασίσατε ὅτι νομίζετε καλόν· εὐχομαι δὲ ἐν τέλει εἰς πάντας τοὺς θεοὺς νὰ σᾶς φωτίσωσιν ὅπως ἀποφασίσῃτε ὅτι μέλλει νὰ ὠφελήσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα μας. **Γένοιτο!**

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Α' Φιλιππικός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, και μεταφράσεως.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Β' Φιλιππικός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, μεταφράσεως κλπ.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Γ' Φιλιππικός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, κλπ.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους δ' περί ειρήνης μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, μεταφράσεως κλπ.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Α' Όλυμπιακός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, μεταφράσεως κλπ.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Β' Όλυμπιακός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, μεταφράσεως κλπ.
- ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ Δ. Δημοσθένους Γ' Όλυμπιακός μετά εισαγωγής, αναλύσεως, σχολίων, μεταφράσεως κλπ.
- ΚΑΘΑΡΕΙΟΥ Α. Χριστιανική Ήθική έγκυριαμένη δια την Γ' τάξιν.
- ΚΟΝΤΟΠΟΥΔΟΥ Ν. Νεοελληνικά Άγανώσματα δια την Α' τάξιν των Γυμνασίων, έγκριθέντα έν τῷ διαγωνισμῷ.
- ΝΙΚΟΔΑΓΓΔΟΥ Η. Πανσανίου Άττικά περιγραφή των έν Αθήναις, Πειραιεί, Έλευσίτι, Μεγαρίδι κλπ. μνημείων, μετά εισαγωγής περί τοῦ Πανσανίου και περιλήψεων.
- ΝΙΚΟΔΑΓΓΔΟΥ Η. Πανσανίου Κορινθιακά περιγραφή των έν Κορίνθῳ, Άργει, Μυκήναις, Τίρυνθι, κλπ. μνημείων.
- ΝΙΚΟΔΑΓΓΔΟΥ Η. Στράβωνος τὰ Ήπειρωτικά, τὰ Θεσσαλικά, τὰ Αἰτωλικά και Άκαρνανικά, ήτοι περιγραφή της Ήπείρου, Θεσσαλίας, Φθιώτιδος, Αἰτωλίας, Άκαρνανίας και Λευκάδος, μετά εισαγωγής.
- ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ Κ. Όρατίου Όδοι βιβλ. Α' και Β' μετά εισαγωγής, περιλήψεων, μέτρου, ποικίλων έρμηνευτικῶν σημειώσεων, και κατά λέξιν (mot a mot) μεταφράσεως.